

קובץ גליונות

פרשת ואתחנן

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

גליון זה יוצא לזכות

ידידינו החשוב ר' שמואל בן אסתר וב"ב

לברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"כבד וגו' למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך" (ה, טז)

כבר שאלו בגמרא ס"פ הפרה למה בדברות הראשונות לא נאמר למען ייטב לך רק כאן ע"ש, ו"ל עוד דהנה בתרגום יונתן פ' תצא אי' דייטב לך קאי על עוה"ז ויאריכון ימך על עוה"ב, ובגמרא ע"ז ה' א' אמרינן אלמלא חטאו ישראל בעגל לא שלטה בהן אומה ולשון שנא' למען ייטב להם וגו' טובה הוא דאיכא כו' ע"ש ומבואר דאלמלא חטאו בעגל הובטחו בטובה וא"כ בדברות הראשונות שהי' לפני מעשה העגל לא מצי למימר למען ייטב לך שבלא"ה כבר הובטחו בטובה ולכן לא קאמר אלא למען יאריכון ימך אבל בדברות האחרונות שנשנו אחר מעשה העגל שפיר הוסיף בהן ולמען ייטב לך שהרי הבטחת טובה כבר בטלה לכן הוסיף שבשכר כיבוד או"א יהי' לך ג"כ הבטחת טובה.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"שיהיו דברי תורה מחודדים בפך"

אחד הדברים שהכי מפליאים בבקיותאנו של רבינו שליט"א בכל מכמני התורה, הנה הצורה שבה בוחן בקצרה את קבוצות התלמידים הבאים לפניו. בדרך כלל, הוא לא מרבה בשאלות מפני שחס על זמנו, אלא שואל שאלה או שנים, אך בשאלות אלו טמונות עומק של בקיות ועיון יחד בכל הנושא אותו למדו בני החבורה.

כך למשל, ידוע הדבר שנערי בר מצוה רבים שנכנסים להתברך, נשאלים על ידי רבנו האם סיימו כבר היטיב את כל הלכות תפילין, ומשהתשובה בחיוב, שואל רבנו: "מי מניח תפילין בשבת"? ... כמוזבן שבדרך כלל נער בר מצוה אינו יודע את התשובה, כי בהלכות תפילין נזכר (או"ח סימן ל"א) שאין מניחים תפילין בשבת, ולא מובא שם בשום מקום אפשרות שכן יניח תפילין בשבת.

אך רבינו רוצה להחדיר שכשלומוזמים נושא יש ללמוד את כל הנושא גם אם הוא מובא בנושאים אחרים... כי התשובה אכן לא כתובה בהלכות תפילין אלא בהלכות... מילה, כי הדין הוא שצריך שיהיה לאדם שני אותות, לכן בשבת שהשבת נקראת 'אות' וגם יש לו אות מילה, אין מניחים תפילין, לפי זה בתינוק שמתו אחיו מחמת מילה פטור ממצות מילה (שו"ע יו"ד סי' רס"ג), וממילא אין לו אות של מילה, לכן בשבת יניח תפילין (עי' בזה תרומת הדשן חלק ב' סימן ק"ח ופמ"ג סימן כ"ט משב"ז סק"ב, אך להלכה לא נפסק בן כמו שהביא הבית יוסף).

ונביא דוגמא נוספת שאירעה ממש בימים אחרונים: באו אל רבינו קבוצת בחורים שלמדו היטב הלכה, ועסקו באחרונה בהלכות קידוש שבהלכות שבת, אמר להם רבינו אשאל אתכם ש. האם בתשעה באב שחל בשבת כמו השנה, מקדשים על היין או שלא כי הרי זה יום של תשעה באב ואסור באכילה וכל שכן בבשר ויין... והנה שאלה זו לא כתובה בהלכות שבת כלל, אבל אם הקיפו את כל ההלכות משאר חלקי השולחן ערוך, אם כן יידעו הם כי התשובה כתובה בהלכות תשעה באב... ושם מבואר כי למעשה אנו פוסקים כהדיעות שאין אכילות בשבת וממילא מקדשים על היין.

דבר העורך

"כבד את אביך ואת אמך" (ה, טז)

מעשה ביהודי שנסע לארץ רחוקה על מנת לעסוק בפרנסה ולהביא טרף לבני ביתו. האיש שהה זמן ממושך באותה מדינה, סחר שם בגושי כסף ובמטילי זהב, וכשהחליט לשוב לביתו אמר לו אביו, שגם הוא היה עימו באותה ארץ, עצה טובה.

ראה בני, אתה הולך לארץ עם שק כבד שבו מטילי הזהב ומשקלו רב. אם תלך עם שק אחד לא יהיה לך שיווי משקל... שמע לעצתי וקח שק נוסף עם... אבנים, הטען אותו על כתפך השנייה, וכשתלך עם שני שקים במשקל דומה, תגיע לביתך לשלום.

האיש לא שאל שאלות, שמע לעצת אביו, והלך והטעין על גבו שק נוסף עם אבנים.

והנה, בלכתו בדרך, פגשוהו אנשים רבים שלא הבינו את פשר המראה הנגלה לפניהם, והתפלאו מאוד להיתקל באדם שנושא על גבו שק אבנים ללא כל סיבה הניראית לעין.

לכשאמר להם שהוא עושה זאת בציוויו של אביו שדאג לשיווי המשקל היקשו האנשים ואמרו לו אם לך דאג אביך, מדוע לא ציווה עליך לחלק את שקי הכסף והזהב לשני חלקים, האחד תישא על הכתף האחת והשני על הכתף השנייה... למה לך להתאמץ בנשיאת שק האבנים? האיש לא שעה לדבריהם וקיים את דברי האבא עד תומם, וכלשונם.

בהיותו באונייה התרחשה לפתע רוח סערה בים והאוניה הישבה להישבר. רב החובל והמלחים מנסים לעשות כל שביכולתם על מנת להקל את המשא הכבד מעל האונייה, ומצווים על כל הנוסעים להשליך... מחצית ממטענם לים. כל אחד מהנוסעים הצטווה לחלק את מטענו לשני חלקים, והאחד להשליך לים.

רק עתה התגלה לכולם דבר ההצלה הגדולה שהיתה לבן בזכות ששמע בקול אביו. אם לא היה מצויה במדויק להוראותיו של אביו והיה מחלק מלכתחילה את שק הזהב לשני חלקים, היה מאבד עתה חצי מסחורתו... עכשיו, כשלא סטה כהוא זה מדברי האבא, למרות שלכאורה לא היה בהם הגיון, איבד את שק האבנים... כל מה שנידרש ממנו הוא לקחת את שק האבנים... ולהשליכו לים, ולהשאיר אצלו את שק הזהב.

בהקשר לסיפור הנ"ל סיפר רבינו מרן הגר"ח קניבסקי: "יכולני לספר על מה שהיה לי עם אבא, מרן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל".

כשהייתי מגיע הביתה משיבת פתח תקווה, ציידה אותי אימי ע"ה בחבילות עם מצרכי מזון, ופעם כאשר יצאתי את הבית עם שתי שקיות בשתי ידיי, ואבא ליווה אותי עד לתחנת האוטובוס בדרך פתח תקווה, ביקש שאתן לו חבילה אחת כדי להקל מעליי את המשא.

אבל כשאמרתי לו שהגמרא (בבא בתרא, דף כ"ד עמוד ב') אומרת "אימור באברורי הוה מנח", ומסביר רש"י בד"ה "אימור באברורי הוה מנח" - "להשוות משא החמור כשיש שתי נודות זה גדול מזה מעט ומכביד המשא לצד אחד מניחין נוד קטן אצלו להשוות המשא" - הסכים לדבריי והניח לי לשאת את שתי החבילות. (טובך יביעו)

בברכת שבת טובה

יחזקאל שמואל (ב"ב)

שו"ת בהלכות תפילת הדרך

בהשמטת הרמב"ם לתפילת הדרך

ש. מ"ט הרמב"ם השמיט דין תפילת הדרך, כמו שפסק השו"ע או"ח סי' ק"י, וכמבוא בברכות כ"ט.

ת. שאינו חיוב.

כן הקשו על הרמב"ם שהשמיט הב"י סי' ק"י, ועמש"כ בס' תורת חיים סי' ק"י ובפרי חדש סק"י סק"ד ובצל"ח ברכות כ"ט שם. ובשו"ת באר אליהו ח"א סי' קכ"ה ובס' הגיוני הפרשה פר' בראשית.

תפילת הדרך בישיבה או בעמידה

ש. תפילת הדרך אפשר לאומרה בישיבה, או צריך לאומרה בעמידה.

ת. בעמידה.

וכן מבואר באליהו רבה סי' ק"י ס"י, וכ"כ בשו"ת באר משה ח"ז סי' ק"ד אות ב', וכן מבואר בערוך השלחן סי' ק"י סי' י"א, וכ"כ בתשו' והנהגות ח"ג סי' ע"ו, ועמש"כ בשו"ת משנת יוסף ח"ו סי' ט"ז, ובשו"ת אור לציון ח"ב מ"ה סי' ל"ה, ומש"כ מרן בס' שו"ת הלכות סי' ק"י סי' ט"ז, ומש"כ בס' בירור הלכה מה"ק סי' ק"י, ובס' הליכות שלמה תפילה פכ"א אורחות הלכה הערה 71, ובס' מאיר נתיבים עמ' 259, וכן נוהג מרן לומר תפילת הדרך בעמידה, כמובא בס' אלא ד' אמות פכ"ה ע"ש, וכן נוהג מרן הגרא"ל שטיינמן, וע"ע בס' מאיר עוז ח"ד עמ' תס"ז ובשו"ת וקראת וחקרת ח"ד סי' כ"ב.

בהנ"ל

ש. צ"ע ממה שמובא בס' אורחות רבינו ח"א עמ' ס"ד שהחזו"א אמר תפילת הדרך בישיבה.

ת. מי שקשה לו ודאי יכול לישב.

וע"י באורחות רבינו ח"א עמ' ס"א שהקהילות יעקב זצ"ל פעמים שאמר בישיבה, ופעמים בעמידה ע"ש. באליה רבה שם: ואם עיכוב עמידתו טרדתו יאמר כשהוא מהלך, והוא הדין היושב, ומיהו למצוה מעומד, רוקח סי' שמ"ז.

תפילת הדרך בשבת בפיקול"נ

ש. בדרך שיחה ח"א עמ' רע"ז מובא ממרן דאין לברך תפילת הדרך כשנוסע בשבת בפיקול"נ, וצ"ע אם נימא שפיקול"נ הוי הותרה, כתב האבנ"ז או"ח סי' תנ"ה דאף לא ביטל מ"ע בשבתון, א"כ שפיר יאמרה בשבת בפיקול"נ, ול"ח איסור.

ת. לא תיקנו ע"ז.

ובשו"ת בצל החכמה ח"ה סי' מ"א כתב שיאמר בשבת, ועמש"כ בזה בשו"ת משנת יוסף ח"ט סי' ל"ג ובס' תורת היולדת עמ' קנ"א, ובס' מאיר נתיבים עמ' 254 בשם הגר"א נבנצאל שלא יאמר ע"ש, אולם בקונ' שאלות המצוות להגר"א דינר ח"א עמ' מ"ו הביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ שיאמר, וע"ע בס' מאיר עוז ח"ד עמ' תס"ט.

אונן בתפילת הדרך

ש. אונן שנוסע באוירון אם יאמר תפילת הדרך

ת. כמדומה שלא.

ובשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' רס"ב דנקט שיכול לאומרה, וכ"כ בשו"ת משנת יוסף ח"ח סי' ס"ו ובס' מאיר נתיבים נתיב י"ד עמ' 277 הביא דעת המשנה הלכות והגר"א נבנצאל שלא יאמר ודעת הגר"מ הלבשרטס זצ"ל בעל דברי משה שיאמר משום סכנה. ועמש"כ בזה בשו"ת יעלת חן ח"א י"ד סי' נ' ובשו"ת אבני דרך ח"ו סי' קנ"ד ובס' חיים וחסד פ"ג סי' כ"ח ובס' אהלך באמתך פ"ט או"ט. וכן נקט בשו"ת אפרקסתא דעניינא ח"ג סי' ר"ח שאונן אומר תפילה"ד. וע"ע בשו"ת לב יהודה השמטות ס"ג עמ' של"א ובס' שמירת שבת כהלכתה פס"ד הערה ע"ה ובקונ' תפילת הדרך להגר"ש דבליצקי סי' נ'.

יצא מוציא בתפילת הדרך

ש. מי שבירך כבר תפילת הדרך אם יכול לברך שוב לאחר שלא בירך

ת. כן.

והסתפקו בזה בס' אשל אברהם מבוטשאטש מה"ת סי' ק"י ובס' הליכות שלמה תפילה פכ"א ח"ה ועמש"כ בשו"ת אבני דרך ח"ט סי' י"ד.

תפילת הדרך ברמקול

ש. אם אפשר לצאת ברכת הדרך ע"י רמקול

ת. כבר הסתפקו בזה.

ועמש"כ בזה בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' ל"ח אות ט"ז ובשו"ת מנחת שלמה ח"א ס"ט וע"ע בשו"ת אגרות משה ח"ב או"ח סי' ק"ח ובשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' פ"ד ובס' ברכת אהרן סי' ט"ו וע"ע בס' מועדי הגר"ח ח"א תשו' מה שציינתי על מקרא מגילה ברמקול ע"ש.

תפילת הדרך בתוך העיר

ש. האם גם בתוך העיר כשנוסע יכול לומר תפילת הדרך משום סכנת דרכים.

ת. אפשר

וכ"כ בס' אורחות רבינו ח"א עמ' ס"ב בשם הקהילות יעקב זצ"ל והחזו"א, וכן הביא בתשו' והנהגות ח"א סי' קצ"ט, וכן השיב מרן בס' מאיר נתיבים עמ' 279, ועמש"כ בס' תהילה לדוד סי' ק"י ובשו"ת שבט הלוי ח"י סי' כ"א, ובס' מאיר נתיבים עמ' 274 הביא שכן נהג הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל, ובס' דולה ומשקה עמ' ע"ב מובא בשם החזו"א שמתור לברך ואין חייב ע"ש, ובס' נזר החיים עמ' קס"ו ובס' דעת נוטה עמ' שצ"ז ע"ש ובס' אשי ישראל פ"נ הערה כ"ד, ובס' אעלה בתמר עמ' כ"ה ובס' חוט שני ריבית ענינים עמ' קמ"ז.

נוסע באוירון אם יאמר תפילה"ד

ש. הנוסע באוירון אם יאמר תפילת הדרך

ת. כן.

מובא מבעל הצפנת פענח זצ"ל דאין לברך במטוס ועמש"כ בזה בשו"ת חלקת יעקב ח"ב ס"ט ובשו"ת משנה הלכת ח"א סי' ע"ז ובשו"ת באר משה ח"ז סי' ק"ד ובס' הליכות שלמה תפילה פכ"א ס"ד ובס' מאיר נתיבים עמ' 254, וכן השיב מרן בס' דולה ומשקה עמ' ע"ג לברך באוירון ע"ש, וע"ע בס' אמת ליעקב סי' ק"י הערה 39 ובמשנ"ב ביצחק יקרא סי' ק"י ובס' מאיר עוז ח"ד עמ' תע"א.

להסמיק תפילה"ד לברכה

ש. בתפילת הדרך צריך להסמיק לברכה אחרת כמבוא בשו"ע או"ח סי' ק"י ס"ו, אם אפשר לומר, ברוך אתה ה' למדני חוקיך ואח"כ להמשיך תפילת הדרך

ת. לא.

וכן השיב מרן בקונ' גם אני אווד ח"ב תשו' ס"ו ע"ש, וע"י בס' אורחות רבינו ח"א עמ' ס"א, שהחזו"א והקהילות יעקב לא הקפידו להסמיק תפילה"ד לברכה ע"ש, ובס' אלא ד' אמות פכ"ה שמרן מסמיק לברכה ע"ש ובס' משנת שלמה תפילה עמ' תקכ"ד מש"כ. ע"ע קובץ המאור תכ"ה מהגאב"ד סאטמר זצ"ל הגר"י שטייף ועוד בזה.

(נערך ע"י הרב מתתיהו גבאי מח"ס בית מתתיהו ומועדי הגר"ח)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

פניני הפרשה

האומר ברכה לבטלה או שם לבטלה אי מהני פסוקי שבח או דוקא בשכמל"ו

לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא (ואתחנן ה' יא)

בנידון אדם שהזכיר שם שמים או ברכה לבטלה אי מהני לומר רק בשכמל"ו או שאר פסוקי הודאה ג"כ מהני.

הנה הרמב"ם (הל' שבועות י"ב, י"א) כתב: 'לפיכך אם טעה בלשון והוציא שם לבטלה ימהר מיד וישבח ויפאר ויהדר לו כדי שלא יזכר לבטלה כיצד אמר ה', אומר 'ברוך הוא לעולם ועד' או 'גדול הוא ומהולל מאוד' וכיו"ב כדי שלא יהיה לבטלה; עכ"ל. הרי דמהני תיקון גם במוציא שם שמים לבטלה, ולא רק במברך ברכה לבטלה. נושאי כליו של הרמב"ם שם ציינו מקור לדברים - מדברי הירושלמי (ברכות ו, א): 'במי שנטל בידו פרי לאוכלו ובירך עליה ונפל מידו ונאבד ורוצה לאכול אחר צריך לברך, וצ"ל ברוך שם שלא להזכיר ש"ש לבטלה'.

והקשו בפני מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ויבדלחט"א מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א שהרי מהירושלמי מבואר שיאמר בשכמל"ו ולא פסוקים אחרים של שבח והודאה, וא"כ מהיכן למד הרמב"ם שיכולים לומר אף פסוקים אחרים, וכמש"כ הרמב"ם (הל' ברכות ד, י) דברכה לבטלה אומר בשכמל"ו ולא סתם פסוקי שבח והודאה.

אחר העיון בל' הרמב"ם השיב מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, וזתו"ד: 'דברי הרמב"ם מדויקים היטב, דיש חילוק בין המברך ברכה לבטלה לבין מוציא שם שמים לבטלה, דכשמוציא שם שמים לבטלה יש עצה בידו לתקן המעוות שלא יהיה לבטלה ע"י שיזכיר דברי שבח והודאה שהזכיר הרמב"ם, וכשמומשיך בפסוקים אלו בזה גופא גורם שלא יהיו לבטלה כלל, לכן שפיר נקט הרמב"ם כשמוציא שם שמים לבטלה שיאמר פסוקים הללו, משא"כ כשמברך ברכה לבטלה שכבר השלים הברכה לבטלה אין בידו תקנה - אלא ע"י אמירת בשכמל"ו - שבאמירה זו הוי כעין תיקון. ולפי"ז באמת איה"נ כשמזכיר ש"ש לבטלה לא יהא מהני אם יאמר ברוך שם כבוד מלכותך, שהרי בזה לא מתקן שם ה' שלא יהא לבטלה, שאמירת 'ברוך שם' לא הוי כהמשך על אמירתו שם ה', ורק כשאומר פסוקים הנ"ל - שנקט הרמב"ם הרי הוא ממשיך בשבח והודאה ומבטל את אמירתו השם לבטלה. וזה מש"כ הרמב"ם 'כדי שלא יהיה לבטלה'. ואכן בברכה לבטלה לא יהא מהני לומר רק אמירת 'ברוך שם' ולא שאר פסוקי שבח והודאה כמו בהזכרת שם שמים לבטלה. ומיושב שבאמת מקור דברי הרמב"ם אכן מהירושלמי שם, אלא שהרמב"ם חילק בין הזכרת שם לבטלה להזכרת ברכה לבטלה וכנ"ל.

מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל השיב שבפשטות הדברים גם במוציא שם שמים לבטלה שייך התיקון לומר ברוך שם, ומש"כ הרמב"ם בהלכות שבועות שיאמר פסוקי שבח והודאה הוא הדין דמהני גם אמירת ברוך שם, הכלול בל' הרמב"ם 'וכיוצא בזה'. (קרי מחזקי תורה עמ' רג וז"ל)

העושה כדברי ב"ש אם עובר בכל תוסף

לא תספו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמר את מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם. (ואתחנן ד, ב)

ברכות י"א א' תני ר' יחזקאל עשה כדברי בית שמאי עשה. והקשה הרשב"א דהא מבואר במשנה דאמרו לר' טרפון שהטה כבית שמאי שהי' חייב בנפשו על שעבר על דברי בית הלל ואיך פליג על המשנה?

והנה הא בדיון בל תוסף יש שני אופנים.

א' היכא דשינה עצם המצוה כגון שעשה ה' בתים בתפלין דאז עבר בכל תוסף וגם לא קיים המצוה, ויש עוד אופן כגון באופן שלקרנן צריך רק זריקה א' והוסיף לזרוק, דאז המצוה הא קיים בזריקה אלא דעבר אח"כ בכל תוסף.

והנה אם הוסיף פרט בקיום המצוה ויחשוב שזה מן התורה כגון שיאמר דנטילת ד' מינים צריך מן התורה דוקא לקחתם כשהוא שוכב נראה

דג"כ עובר בכל תוסף, דהא חידש דין במצוה שאין דין מן התורה אבל המצוה עצמה הא לא שינה נמצא דיעבור בכל תוסף, אבל מצוה דנטילת ד' מינים קיים וא"כ לב"ה דאין צריך דוקא להטות וא' יכוין להטות דחשש לשיטת בית שמאי דהיינו דמן התורה צריך להטות נמצא דעבר בכל תוסף אבל המצוה דקריאת שמע יצא, וא"כ מיושבת קושית הרשב"א דזהו מה שר' יחזקאל מחדש דעשה כבית שמאי עשה דקריאת שמע יצא ג"כ בשקרא מוטה כיון שלא שינה עצם המצוה אבל אה"נ דאין לעשות כן ואפשר דאפילו אם לא יכוין שזה דין מן התורה ג"כ אין ראוי כיון שיכול לבוא לחשוב שזה מן התורה וזה אסור משום בל תוסף.

הגרעק"א על משניות אות י' הביא מתשו' הרמ"א דהקשה מהא דלקמן דף נג דאם אכל ושכח והלך למקום אחר דלכ"ש צריך לחזור למקומו ולב"ה א"צ, ומ"מ כתוב בגמ' דא' עשה כבית שמאי וחזר למקומו לברך ומצא ארנקי של זהב הרי דאפשר להחמיר כב"ש. וחילק הרמ"א דבעצם בשכיבה יש קולא דיותר מכובד לקרוא מעומד משכוב לכן אין לקרוא בשכיבה משא"כ בלחזור לברך במקומו אין שום צד קולא לכן עדיף לעשות כב"ש.

והגרעק"א תמה עליו דהרא"ש כתב דב"ה נמי מודו שלחזור ולברך במקום אכילתו עדיף וא"כ מה מקשה מכאן דלמש"כ הרא"ש לא צריך לתירוצי הרמ"א.

ויש לומר דבאמת צ"ע מנ"ל להרא"ש דבברהמ"ז בשינה מקומו גם לב"ה עדיף לעשות כן, ושאינו משאר דוכתי דלכ"ה אין יותר טוב לעשות כב"ש אולי גם כאן לפי בית הלל אין לעשות כב"ש וע"כ משום הסברה דבסברה אין שום מקום לומר שלא יוכל לעשות כב"ש לחזור כדי לברך במקום שאכל משא"כ בהא דלהטות בק"ש דיש סברה דזה פחות מכובד ונמצא דדברי הרא"ש הם מחמת סברת חרמ"א.

במסלת ישרים סוף פ"ב מבאר דמדת חסידות להחמיר יותר ממה שחייבים, ולא קשה מהא דאם הטה לא עשה כהוגן ונתחייב בנפשו משום דכאן שהי' מחלוקת גדולה בישראל ולבסוף הוכרע כב"ה מוכרח שיחא כן לעולם כדי שלא יהי' כשתי תורות ולפי"ז גם אם אין קולא לב"ש מ"מ אין לעשות כמותם כדי שידעו שאין שתי תורות וזה מחיזוק הדת א"כ גם בפלוגתא ב"ש וכו"ה בברכת המזון אין לו לחזור למקומו כשעטת בית שמאי אם ב"ה הרי פליגי לגמרי על ב"ש שהרי אם יחזור למקומו כדעת ב"ש תראה תורה כשתי תורות לכן הרא"ש צריך לחדש דכאן בית הלל ג"כ הוודו דעדיף בן כנמצא דלא עבר כלל ולא יגרום מחלוקת. והנה מה דפשיטא לי להרא"ש ז"ל דבענין לחזור למקומו ולברך גם ב"ה מודו דעדיף טפי מלברך במקום שנמצא ושאינו מהא דלהטות בערב בק"ש, יש לפרש וא"כ כסברת הרמ"א כיון דאין בזה שום קולא ולא מגרע עליו בחזרתו משא"כ כאן דאין מכובד לקרוא בשכיבה וביון דלא ס"ל לב"ה דיש גזה"כ בשכיבה בודאי אינו ראוי לקרוא בשכיבה או משום דבק"ש הרי בשעת עשיית המצוה הוא שונה אחרת מלב"ה משא"כ לענין לחזור הרי בשעה שמברך דהיינו עשיית המצוה הא לא משנה כלום מלב"ה א"כ למה לא יעשה כב"ש.

והנה אם הרמ"א יפרש דברי הרא"ש מה דפשוט לי דלכ"ה עדיף טפי משום דאין שום קולא בזה שחוזר ומברך במקומו שאכל א"כ לא קשה קושית הגרעק"א מהרא"ש דזה גופא כמו שתירץ הרמ"א אבל יש לפרש כמו הסברה השני' כיון דבשעת עשיית המצוה אינו מגרע ואינו משנה כלום מהמצוה לכן עדיף טפי שיחזור למקומו אז יקשח קושית הגרעק"א דלמה קשה לרמ"א מהא דשבח והלך למקום אחר דהא בשעת הברכה אינו משנה כלום ואין שום ריעותא בעצם עשיית המצוה הא אדרבה לברך במקום שאכל בודאי עדיף דהא בשעה שמברך אין שום חסרון. (שלמי יוסף ברכות עמ' ב)

הגליון מוקדש לזכות הבחור המופלג הרב שמואל קופרמן שליט"א בן הרה"ג ר' הלל שליט"א

לרגל נישואיו עם הכלה תחי' בת הרה"ג ר' יצחק רוזגרטן שליט"א נאמן ביתו של רבנו שליט"א עשרות שנים

שלוחה בזה ברכתי מזל טוב כל הברכות וההצלחות, להזוג העומדים להינשא בימים אלו, ויה"ר שיהי' ביניהם אהבה ואחוה שלו' וריעות, ואז שכינה בבית,

ויזכו לדורות צדיקים וחסידיים עד ביאת גואל האמיתי א.ס. [נוסח רבנו שליט"א בכמה מכתבי ברכה לנשואין]

בין הזמנים

כבר הבאנו מדברי רבנו בגליונות פר' ואתחנן תשע"ד – תשע"ה על עניני בין הזמנים וכאן נביא עוד כמה ענינים

איפה כתוב בתורה בין הזמנים?

בשיחה בסוף הזמן בארחות תורה אמר רבנו: מצינו שיעקב אבינו לא רצה לשלוח את בנימין עם אחיו למצרים, אע"פ שהם הוצרכו לנסוע למצרים לקנות אוכל מיוסף, ויוסף אמר להם שלא יבואו רק אם יביאו איתם את בנימין, בכל זאת יעקב אבינו היסס הרבה זמן, ולא הי' יכול לשלוח את בנימין "פן יקראנו אסון". והשבטים ראובן ויהודה היה להם ויכוח שלם עם יעקב, ואעפ"כ יעקב לא רצה לתת. א"י מאיפה יהיה לאכול? הרי יעקב לא חשב שיפול אוכל מהשמים, בכל זאת לא הסכים לשלוח.

כי בזמן שיש תורה – יש הגנה מיוחדת, וכשאין תורה של ציבור, יותר קשה, לכן כל זמן שהם היו כולם ביחד [הוספה לאחמ"כ – והיו לומדים אצל יעקב אבינו, כמבואר בחז"ל שיעקב למד עם יוסף, וכן עם שאר השבטים, –] אז כנראה היה הכל בסדר, אבל לשלוח את בנימין בדרך, כשכבר חסר הספסלי של לימוד התורה, פחד מאד יעקב אבינו. אם כן כל אחד צריך לדעת שבין הזמנים צריך לנצל כמה שאפשר, חוץ אם צריך לנוח קצת, אבל מה שחוץ מזה צריך לנצל את "כל" הזמן, ולא לחשוב שיש היתר, בבין הזמנים מותר ביטול תורה, אין היתר לביטול תורה! רק מה, אם נוקטים שזה צורך לבריאות מילא. אבל אם לא, אז בין הזמנים הוא כמו כל הזמן! מאי נפק"מ בין הזמנים מאמצע הזמן.

בתורה כתוב ושננתם לבניך ודברת בם, האם יש מיעוט ולא בבין הזמנים? חזל לומדים ודברת בם ולא בדברים בטלים, אבל לא דרשו למעט בין הזמנים. ממילא צריך לדעת שבין הזמנים זה "זמן", רק מה שחושבים שצריך לבריאות. אבל לולא זאת כתוב ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

ואתם שמקיימים כל השנה את הדין ולומדים טוב מאוד, ה' יעזור שגם בבין הזמנים תנצלו את הזמן, לא חלילה וחס למעלה מהכוחות, רק כמה ששייך, מה שלא מפריע לו, בזה נשאר בין הזמנים כמו באמצע הזמן, אין חילוק בין הזמנים לאמצע הזמן, איפה כתוב בתורה בין הזמנים? (פרי חיים)

לא ליפול בבי הזמנים

האיך זוכים שלא ליפול בימי בין הזמנים. תשובה: ילמד הרבה כל יום. ונתן עצה טובה לחיזוק בבין הזמנים – לקבל על עצמו לסיים איזה מסכת [קטנה] עד סוף בין הזמנים. (שם)

מסכת ברכות

סיפר בנו הגר"ש שליט"א שרצה פעם להתחיל ולסיים עם אביו רבינו כל מסכת ברכות במשך בין הזמנים, ולבסוף החל ללמוד עמו והתעכב ועמד ובירר כל דבר ודבר, ולא היה שייך ללמוד במהירות ולא הספיקו רק חלק קטן מהמסכת. (צדיק כתמר יפוח)

לנצל כל רגע

אמר רבנו דברי חיזוק לפני בין הזמנים, – שידעו לנצל את הזמן, כי "יש קונה עולמו בשעה אחת".

והביא מש"כ תוס' בב"ב דף כ"א ע"ב שביארו הא דאמרין התם דמקרי דרדקי שלימד טעות הוי פסידא דלא דהר, משום דבאותה שעה שמלמד להם טעות הם מתבטלים, ואותה שעה אין יכול להחזיר לעולם.

וכאן נתרגש רבינו ואמר: כל רגע ורגע יש לאדם אפשרות להרויח נצח או ח"ו להפסיד נצח...

ובשיחה בשיבת בין הזמנים אמר רבנו: כשאדם נמצא בעולם הזה הוא לא יודע להעריך מה שיש לו, ואם היה יודע להעריך, הרי אפילו "רגע אחד" ממש לא היה פסיק פומיה מגירסא. ואותם אנשים שמנצלים את הזמן, הם מאושרים, בעולם הבא הם מאושרים!

אבל אנשים מזלזלים, הורגים את הזמן, אפשר לקרוא לזה ממש "הורגים" את הזמן... מבזבזים את הזמן על כל מיני שטויות, על דבר הכי קטן, אדם מבזבז שעות... ולא מבינים, לא יודעים להעריך, כי אם היו יודעים להעריך, כל רגע ורגע היו מנצלים.

וב"ה אני רואה שכל אלה שנמצאים כאן רוצים לנצל את הזמן אפילו בבין הזמנים, מה שרגיל אנשים מבזבזים את הבין הזמנים, הלואי שתנצלו את הזמן כהוגן, אז תהיו מאושרים. כי כל אדם אף אחד לא חי לעולם ועד, הרי צריך ללכת פעם, ולתת דין וחשבון, ושם בעולם העליון כשיתן דין וחשבון יראה שכל משהו שלמד, כל מילה שלמד, אין לשער ואין לתאר איזה אושר שיש לו. והקב"ה באמת יעזור שכל אחד ואחד ישים אל לבו את הדברים, לנצל את הזמן שלא לבזבז אותו. ובפרט לימוד התורה שזה מצוה כ"כ גדולה, כל המצות שכתוב במשנה של אלו דברים חסד וכו' הם מצות גדולות מאד, אבל תורה שהיא כנגד

נופש בבין הזמנים

על מה שנוסעים בבין הזמנים: אמר רבינו: "אנשים גולים, ועוד משלמים על כך כסף". ובהזדמנות כשהציעו לרבינו לנסוע כמה ימים לנוח אמר: נופש למעלה!!! והוסיף מי יודע מה יהיה למעלה? שמעתי מהרב יצחק רוזנגרטן שליט"א שהציע פעם לרבינו לנסוע לנופש, אמר לו רבינו ב"ה שה' זיכה אותי לברך ולייעץ ליהודים, איך אני יכול לנסוע ולעזוב את הבית? (צדיק כתמר יפוח)

מהו הנופש של רבינו

(אב תשע"ד) רבים מבקשים ברכה מרבינו כשנוסעים לנופש, שמעתי מרבינו שהוא לא נסע לנופש, רק מעת לעת כשהיה צעיר שלחו אותו מהבית להבראה, לפעמים לקמניץ אצל דודו שהיה מורה הוראה שם, והיה צדיק גדול, ולפעמים למקום אחר, והיו מקפידים שיהי' עליו אחראי אדם מבוגר. (צדיק כתמר יפוח)

קובץ חידושי תורה

בהתחלת בין הזמנים כאשר פנו מחשובי הלומדים מאחד הכוללים הגדולים שרוצים עצה לחיזוק לימי בין הזמנים, אמר להם רבינו שיראו לעשות קובץ מחידושי תורה שחידשו האברכים בבין הזמנים! (פ"ח)

שכר כולם

שח רבנו: וגם אחרי תשעה באב בזמן שחלק גדול כלל ישראל יוצאים מחמת עניני ריפוי, לצורך החלמה, כל אחד עושה בשביל הבריאות... אבל סוף כל סוף יש "ביטול תורה", ולכן צריך מאד להתחזק, בזמן שכל כך הרבה אנשים בשביל סיבות שונות לא לומדים, ולימוד התורה אז הוא בגדר מת מצוה, בזמן שאין עוסקים במצוה, היא נקראת "מת מצוה", והיות שכלל ישראל בזמן הזה לומדים פחות, צריך מאד להתחזק לנצל את הזמן לתורה ויראת שמים, ובכל מעשה המצות מה ששייך לעשות, מי שיכול ללמוד, ומי שיכול לקיים מצות, צריך לעשות יותר מאשר תמיד.

וכל אחד ואחד צריך לנצל את הזמן דוקא לעלות, כי אז הזמן הנכון לזכות מה שאחרים לא עושים, והוא **מקבל שכר כולם**, כי אם זה מת מצוה אז הוא מקבל את השכר של כל אלה שלא יכולים ללמוד בזמנים ההם, וכל אחד יראה לנצל את הזמן, ולעשות חיזוקים בתורה, ביראת שמים, בתפילה, בכל הדברים האלה צריך מאד להתחזק.

והקב"ה יעזור שכל אחד ואחד מאלה שיתחזקו, יזכו באמת להרבה תועלת, להרבה השגה בתורה ויראת שמים, להרבה השגה בלימוד התורה, ויזכה כל אחד ואחד לכל טוב בכל המובנים, שהקב"ה יעזור לו ולכל המשפחה שלו בכל טוב סלה.

צריך לחזור

ורבינו הוסיף בישיבת תפארת ציון [כט ניסן ס"ז] שעכשיו יוצאין לבין הזמנים צריכים לראות לחזור על מה שלמדו. (כ' צדיק כתמר יפוח)

נסיעה לים

סיפר רבנו שבשנת תשי"ז כל יום בבוקר בין שש לשבע היו נוסעים בטנדר לים [רבנו, הגרמ"ל, הגר"י, הגר"ג והגר"ג, ור' דוד קורלנסקי] והים היה ריק, ונסעו צורך בריאות, וכן ידוע על החזון איש שהיה נוסע ונמצא כעשרים דק' בים.

שח בנו הגר"ש: היה תקופה של כמה שנים, בערך בשנת תשט"ז, שהיה נוסע כל כשבועיים או שלוש ביום שישי אחרי צהרים לים. הסיבה העיקרית היתה שנסע בשביל הילדים, אבל חוץ מזה הוא סבר שאויר הים טוב לבריאות לכן לא סירב להצעה. ההצעה ליסוע הגיע מצד הרב אברהם דוד קורלנסקי, אבא של רבי בנימין זצ"ל, היה לו אוטו והיה גר ברחוב אדמו"ר מגור. לנסיעה הוא הזמין את אאמו"ר מרן שליט"א עם הילדים, את רבי מיכל יהודה (ויתכן שגם בניו נסעו, כבר לא זוכר) ואחרי מנחה של יום שישי, עלינו לאוטו ברחוב אדמו"ר מגור זכורני שבים פגשנו כל מיני תלמידי חכמים שאמו"ר שמח בהם, אחד מהם למשל היה רבי מיכל פיינשטיין שהיה גר באותה תקופה בתל אביב והלך לים רגלי. היה פעמים רבות שרבי יהודה בויאר, שהיה גיסו של רבי אברהם דוד, גם הצטרף לנסיעה.

זכורני, אחד הפעמים בהם הייתי עם אאמו"ר בים, הוא פנה אלי ואמר לי: היות ובין כה אנו נמצאים בים, הבה נקיים את דברי הגמרא קידושין כטא. חייב ללמוד אומנות, לשחות בים, ולימד אותי כיצד לצוף במים.

כולם, אין לשער, כל מילה תורה שאומר, איזה אושר! ושם בעולם העליון מאד ישמח.

ואנשים צעירים לא חושבים על עולם העליון, חושבים מי יודע... אבל לא יודעים שזה לא כך, כל אחד יידע שסוף כל סוף בן אדם צריך לבוא לפני הקב"ה לתת דין וחשבון, ולא עכשיו, הלואי שיאירכו ימים, אבל סוף כל סוף יבואו, ואז על כל משהו של לימוד התורה יהי מאושר.

הקב"ה יעזור שכל אחד ואחד ינצל את זה, וזה טוב גם בשבילו וגם בשביל כל העולם, כי חז"ל הרי אומרים שיראה את העולם כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה עבירה חלילה וחס מכריע לא לטוב, ואם עושה מצוה מכריע לטוב. ומה ששייך להכריע זה לא דוקא על עצמו. הנה יש כל יום תאונות דרכים, ורח"ל נהרגים אנשים, נפצעים, ויש כאלה שנשארו לכל החיים שלהם משותקים רח"ל, כל מיני מחלות, וזה הכל מה שיש יותר מדת הדין בעולם, אז רח"ל יש כל מיני צרות, ומה שהיו לומדים יותר ומקיימים מצוות יותר, היה פחות צרות.

הגמ' מביאה במכות יא, א שיהודי אחד אכל אותו אריה, ומאז אליהו הנביא לא רצה לבוא לרבי יהושע בן לוי, היות שזה היה במרחק של שלוש פרסאות מרבי יהושע בן לוי, ורבי יהושע בן לוי היה צדיק כזה גדול כמו שכתוב בסוף המדיר שהוא נכנס חי בגן עדן, ולא רצה לצאת, ולא רצה לתת את הסכין למלאך המות, ומלאך המות התחנן שיתן לו את הסכין, אז הקב"ה אמר לו שיחזיר לו כי צריך את זה לבריות, אבל יוצא שהוא היה כזה בן אדם שמלאך המות לא שלט עליו, רק הוא שלט על מלאך המות, כזה אדם גדול היה, ובכל זאת פעם אחת קרה שמישהו בסביבתו במרחק של תוך שלוש פרסאות אכלו אריה, אז היתה תביעה עליו, למה? כי הוא היה צריך לעשות שגם זה לא יקרה יוצא שאם יש רח"ל תאונות דרכים, ויהודים נהרגים או נפצעים, זה אשמה! כי אם היו יותר מתחזקים, יהודי אחד יותר היה ניצול, ועוד יהודי היה ניצול, כל מה שלומדים יותר תורה, עושים יותר מצוות, זה מגין על הדור, זה מגין על הכל, וכל מה שלומדים עוד רגע, עוד שניה עוד מילה: זה הכל יוסיף, **ויכול להיות שעוד מילה אחת תורה מציל יהודי אחד שלא יהרג, או שלא יהי נפצע ח"ו**, בשמים הכל מחשבים בדיוק, כל שניה מחשבים.

ה' יעזור שבאמת כולנו נתחזק בלימוד התורה ובמעשה המצוות, לחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסידה, וכל אחד שילמד יכול להיות שע"ז יעצור כל מיני אסונות, כל מיני דברים רעים. הלואי שנתחזק להרבות עוד מילה תורה ועוד מילה תורה, ובזכות זה נזכה שנעצור את כל הצרות, והקב"ה יעזור שנזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה. (פרי חיים)

ט"ו באב – דמוסיף יוסיף ימים

כאשר הלילה הוא ליל ט"ו באב, מזכיר רבינו את דברי הגמ' בב"ב דף קכ"א ב' תניא רבי אליעזר הגדול אומר כיון שהגיע חמשה עשר באב וכו' מכאן ואילך דמוסיף יוסיף, ופי' רשב"ם מט"ו באב ואילך דמוסיף מן הלילה על היום לשנות, יוסיף ימים, כדכתיב כי הוא חיין וכו' שמתוך שהלילות מאריכין והימים מתקצרים צריך לעסוק בתלמודו גם בלילה, ודלא מוסיף יוסיף.

וביאר רבינו דאף שהשקיעה כבר מתחילה להיות מוקדם מלפני כמה שבועות, בכל זאת כונת חז"ל לזמן שכבר ניכר, דבשביל רגע אחד לא נחשב עדיין שהלילה נעשה ארוך יותר.

והרבה שנים תמה רבינו למה אמרי' דלא מוסיף יוסיף, ומי שאינו מוסיף ללמוד בלילה מט"ו באב והלאה נענש במיתה. מה נפק"מ אם זה יום או לילה, הא חייב ללמוד בין ביום בין בלילה.

ואע"פ שיש מי שסוברים דבליילה עדיף כמו שמשמע ברמב"ם דאין רנה של תורה אלא בלילה, ובאמת בעירובין דף ס"ה ע"א פליגי אמוראי מה עדיף, מ"מ לא מסתבר דאם מחליף ולומד בזמן יום במקום לילה עובר איסור וחייב עבור זה מיתה.

ומספר רבינו שבישיבת תורת חסד בבריסק אצל בעל האמרי משה זצוק"ל היו מאריכין את הסדר קצת בליל ט"ו באב, לאות דמאן דמוסיף יוסיף. [ובין הזמנים לא הי' נהוג, אלא במשך חדשי הקיץ החמים, היו יוצאים מפעם לפעם בחורים בודדים שהיו צריכים מנוחה, למקומות קיט להינפש, מדגיש רבינו "שהישיבה תמיד המשיכה" ולא בטל בית המדרש אפילו יום אחד]. (פרי חיים)

להשאר מחובר

איתא בכתובות (דף מ"ה ע"ב) ת"ר נערה המאורסה שזינתה סוקלין אותה על פתח בית אביה אין לה פתח בית האב סוקלין אותה על פתח

שער העיר ההיא, ובעיר שרובה עכו"ם סוקלין אותה על פתח בית דין וכו'.

וביאר הדבר בזה דסתם "שעריך" הבינו חז"ל דהיינו שער העיר, וכן מש"כ שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך היינו שער העיר, משום דסתם עיר בזמן חז"ל, ובימי מתן תורה, היתה מוקפת חומה, ולא היו יכולין ליכנס ולצאת אלא דרך שער העיר, לכן השער היה המרכז של העיר וזה נקרא העיר. אך עיר של עכו"ם לא מקרי בשעריך דא"י שער של ישראל.

ומה דשער בית דין נקרא בשעריך, נראה משום דאף שהעיר של עכו"ם בכללות אינה נקראת בשעריך, דהוא שער של עכו"ם, אבל בית דין לא שייך שיתבטל אל העכו"ם, דמקום שנשמרים שם כל דיני התורה, ודנים שם ורוצים שדיני התורה ישלטו, ושם נמצאים הסנהדרין שצריכים להשגיח על כל דיני התורה שישמרו כדין, אי אפשר שיתבטל להקרא שער העכו"ם, והוא נשאר "שעריך". וממילא ג"כ לא רק הבית הזה של הבית דין, אלא גם כל השייכים לבית הזה ומקום הזה מרכז אותם, וכמו שמבואר בסוף פ"ק דסנהדרין דסנהדרין קטנה צריך שיהיו בעיר לכל הפחות מאה ועשרים איש, ממילא כשיש כל אלו האנשים אי אפשר לומר שזה מקום של עכו"ם, ומתבטל אליהם, אלא להיפך זה מקום של תורה ומקום של מצוות ולכן זה נקרא שעריך, דמקום זה הוא שער לכל אלו האנשים שהם תחת יד הבית דין, ובית דין מפקחין עליהם.

וא"כ העצה היחידה לאדם שנמצא בסביבה לא טובה, ואינו רוצה להתבטל לסביבה, הוא כשיש מקום שבו נשמרים כל דיני התורה בכל טהרתם וקדושתם, דאז אינם יכולים להתבטל ונשארים בטהרתם וקדושתם, אבל כל שאר מקומות הם בטלים לעכו"ם. ולכן בכל מצב שהאדם אינו רוצה להיות מושפע מסביבתו, אפי' כשהסביבה היא רעה ומשפיעה על כל האנשים, כגון שהם עכו"ם או שאינם שומרי תורה ומצוות והכל בטלים אליהם, המקום היחיד שאינו בטל הוא כשיש מקום מרכזי שבו נשמרים כל דיני התורה בכל טהרתם ובכל קדושתם.

ובימינו אין סנהדרין, והמקום המרכזי בשביל זה הוא מקומות התורה, דמקום תורה הוא מרכז את כל האלו שרוצים להתרכז שם ורוצים להיות שייכים לזה, להם מקום זה הוא מקום מפלט שלא להיות בטלים אל העכו"ם והחילוניים, וחוף מזה כל המקומות בטלים אליהם. ולכן בימינו כל זמן שנמצאים בישיבה, יש בזה הצלה פורתא לכל הפחות שנמצאים במקום תורה, אך כשנגמר הזמן יש כבר סכנה כי עוזבים את כותלי הישיבה את המקום תורה, ואפי' שנמצאים בין יהודים כשרים וטובים, מ"מ אם א"י "מקום תורה" המקום המרכזי שנשמרת שם התורה בקדושתה - זה סכנה! וחלילה וחס כבר אינו נקרא בשעריך. והעצה היחידה לזה, הוא: שימשיך תמיד את השייכות עם המרכז, והשייכות מתבטא בזה שיש לו קשר לכותלי ביהמ"ד, וכל מי ששייך למרכז יש תקוה שלא יתבטל כנגד הרוב מה ששורר מחוץ לביהמ"ד חלילה וחס. וזה העצה היחידה דבכל עת יהיה שייך למקום תורה כמו באמצע הזמן כך גם בבין הזמנים. וכמובן שצריך לקבוע עתים לתורה וכו', אך העיקר שירגיש כל הזמן שהוא עדיין חלק מהמקום תורה, חלק מהמרכז הרוחני, דאז הוא נמצא עדיין בשעריך. וכן בב"ד כל אלו השייכים לב"ד שבשביל זה נעשה הב"ד אינם בטלים. ולכן אם ירגיש כל הזמן שהוא עדיין בן ישיבה ובן תורה, וכל מגמתו וכל השקפתו תהיה על דרך זה, אז יש תקוה שלא יתבטל ויוכל להמשיך הלאה באהלה של תורה בד' אמות של הלכה והרוב לא ישפיע עליו. וכמו שאומרים בשם החזון איש שנשאל, על מה שכתב הרמב"ם דכשהסביבה רעה צריך לברוח למדברות, ואמר כי בזמן הזה המדבר שצריך לברוח לשם זה הישיבות. וא"כ גם בבין הזמנים צריך שיהיה שייך למדבר הזה. ויעזור הקב"ה שכל אחד ואחד לא ינתק את עצמו מהישיבה וירגיש את השייכות לזה, ועי"ז יעזרו הקב"ה שיזכה תמיד להיות באהלה של תורה ולשמוח, ויהיה תלמיד חכם וירא שמים. (ימלא פי התלחק עיני תורה עמי שמב)

סכנה בטיולים

סכנת הטיולים אמר רבינו טיולים סכנה גדולה מאוד בפרט היום סכנה גדולה גם רוחנית וגם גשמית ולפעמים ח"ו.....

ורואים במהלך הדורות שיהודים התרחקו מדברים אלו. כתוב בחלקת מחוקק בשו"ע אהע"ז סי' י"ז אות נ"ה על אדם שנפל בנסיון לעבור נהר ומת ולא ידעו מיהו ולא טיפלו בקבורתו היות שהיה להם ברור שיהודי לא יסתכן לעבור בנהר במקום לעבור במעבורת בשביל לא לשלם כסף. (מזקנים אתבונן)

יום היארצייט של מרן רשכבה"ג הגר"ח הלוי מבריסק זצ"ל נלב"ע כ"א אב תרע"ח

כבר הבאנו באריכות אודות מרן הגר"ח כפי שקיבל רבנו מש"ב הגרש"ז ריגר זצ"ל, בגליונות עקב תשע"ד ואתחנן תשע"ה וכן נדפסו הרבה ענינים בס' אעלה בתמר מתורת בריסק, ונביא כאן דברים נוספים

סגולה למי שנתקע עצם בגרונו

הרעק"א שבת (סז). כתב וז"ל: מי שיש לו עצם בגרונו וכו', במהרי"ל (בליקוטים שבסוף הספר) איתא וז"ל: אמר לנו מהרי"ל כל הסגולות והרפואות שבכל התלמוד אסור לנסות אותם משום שאין אדם יכול לעמוד על עיקרן, וכי לא יעלו בידו ילעגו וילגלו על דברי חכמים, מלבד הא דאיתא "בשבת" מי שיש לו עצם בגרונו מביא עצם מאותו המין ויניחו על קדקדו ויאמר הכי (חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד) והלחש הזה הוא בדוק ומנוסה ולכן אותו לבד מתירו ולא שום אחר יותר עכ"ל, דהיינו שכל הסגולות והרפואות שבגמ' אינם היום למעשה, ושלא יעשה אותם חוץ מאדם שנבלע לו עצם דג יקח עצם דג על ראשו ויאמר מה שכתוב בגמ' על זה וזה יועיל לו. ומספרים על רבי חיים מבריסק זצ"ל בזמן שהיה רב שפעם נכנס אליו אדם שנתקע עצם דג בגרונו, ולקח עצם מהצלחת שלו, ואמר הסגולה ויצא. ואיני יודע אם הסיפור הזה נכון, אבל גם אם זה נכון כנראה שמשמים רצו להראות שדברי חכמים אמת. (אפיקי איל עמי קמט)

עדות שבשטר

הגר"ח אמר לבעל השערי ציון הגאון ר' בן ציון שלעז זצ"ל שיש לו שיעור בענין עדות שבשטר הנדפס פ"ג מעדות ה"ד והעביר לו את זה ובעל השערי ציון עבר על זה ויצא מאוד בהתפעלות. (רשימות הרה"ג ר' חיים אוחנה שליט"א)

חידה בבבא קמא

ר' שמחה זליג סיפר לי, שר' חיים מבריסק הי' שואל איך שייך ששור ישלם ג' חלקים? התשובה באם הוא מועד לקרן ימין ולא לשמאל, ונגח בשניהם. (צדיק כתמר יפרח)

קושיא מהגר"ח בענין אישתני דינא

(ד' כסלו תשע"ה) אמר רבינו שר' שמחה זליג אמר לו [כשהייתי כבן י"ב שנים] מה הדין א"א שזינתה עם גוי, ואח"כ נתגייר אם מותר לה להנשא לו או שהדבר אסור כדין סוטה שאסורה לבועל, והתכוון לתוס' ד"ה ולדרוש להו דאונס שרי דברי ר"ת וריב"ם, (כתובות ג' ב'), וכן מה שהבאתי באילת השחר שם קושית הגר"ח בקטע בא"ד ותירץ ר"ת, שמעתי מר' שמחה זליג. ששאל אותי באותו הזדמנות הגרש"ז בשם הגר"ח [ששמע זאת מפיו בשיעורים ובאולזין] לדעת ר"ת בריש כתובות (ג, ב) דביאת עכו"ם בישראל אינה ביאה, א"כ מדוע אמרו בסנהדרין ע"א, ב בן נח שבא על אשת חבירו ונתגייר פטור כיון דאילו עביד השתא לא בר קטלא הוא וכיון דאישתני דינא אישתני קטלא הא ה"ה אם בא על אשת ישראל ונתגייר יפטר מהאי טעמא דאילו עביד השתא פטור דהא אין ביאת עכו"ם בישראל ביאה. [ונעתיק הדברים כפי שנכתבו ע"י רבינו במקום אחר. בתוס' כתובות דף ג' ע"ב ד"ה ולדרוש להו וכו', חידש ר"ת דאין חייבין מיתה על ביאת מצרי דרחמנא אפקריה לזרע' משום דזרמת סוסים זרמתם, והיינו לגבי ישראל אין בעילתו כביאת אדם אלא כביאת בהמה ולכן אינה נאסרת לבועל. וידוע קושית הגר"ח מבריסק ז"ל דהא אמרינן בסנהדרין. ע"א, א דבן נח שבירך את השם אינו נהרג הואיל ונשתנה דינו נשתנה קטלא. וא"כ גם הבא על ישראל ונתגייר איך יענש מיתה, הא נשתנה דינו דכעת שהוא ישראל הא אם הי' בא ביאת עכו"ם לא הי' נהרג עליה, ולמה יהא דין מיתה הבא על אשת איש ונתגייר. ומוכן מדבריו דגם כלפי הבועל ג"כ אין דינו בתור ישראל אלא כביאת בהמה, ולכן הוקשה לו דהא כשהוא ישראל נמצא דביאתו אז לא הי' לה דין ביאה לחייב עליה מיתה. אבל לולא דבריו אפשר דהא כל ענין דזרמת סוסים היינו דכלפי מישוהו אחר לא מתיחס ביאתו, וכמו דלענין זרעו מבואר ברש"י לקמן דף מ"ד ע"ב דמחמת דזרמת סוסים זרמתו לכן אין הבן שנולד לו מישראל מתיחס אחריו משום דלגבי ישראל לא מתיחס ביאתו אלינו, ה"נ לגבי איסור עריות דלגבי אשתו הישראלית מתיחס ביאתו כאילו בא על בהמה, אבל לגבי עצמו בודאי ביאתו היתה ביאה, נמצא דגם בתור ישראל נחשב ביאתו ביאה שאפשר להתחייב עליה מיתה, כי הוא בודאי לגבי עצמו הי' ביאה גמורה ולא נשתנה דינו כלל לכן נהרג על מה שבא על אשת איש בהיותו גוי. א"ה ועי' ברכת שמואל כתובות ס"ז, ואבי עזרי פ"ג ממלכים ה"ז].

שאלה לחדודא

הגר"ח מבריסק כשרצה לשמח את הילדים הי' אומר להם שהי' איש אחד עוור כשהי' רוצה לאכול הי' מרים אצבע אחת, וכשהי' רוצה לשתות הי' מרים שתי אצבעות, ושאלם כשהיה רוצה גם לאכול וגם לשתות מה הי' עושה? והתשובה צריכה להיות שהי' יכול לדבר, דהא אינו אילם אלא עוור אלא דלא שמים לב לכך. (צדיק כתמר יפרח)

עם האבני נזר

האבני-נזר שלח את תלמידו בעל כלי חמדה לר' חיים כדי לבדוק אותו, והי' אצלו כמה ימים, וכשחזר אמר לאבני נזר שהוא יודע ש"ס עם רמב"ם, אמר האבני נזר א"כ צריך ללכת יחד איתו בכל ענין. (צדיק כתמר יפרח)

יש כאלו שישארו

ר' חיים אמר בסוף ימיו, גם יהיו כאלו מהיהודים שיסטו מהדרך, אבל ישארו גם שילכו בדרך הישרה. (כ' צדיק כתמר יפרח)

הסתמך על החת"ס

כשר"ח היה במינסק ולא היה לו מה לאכול, והסכים להסתמך על דברי החת"ס. (עיי' שו"ת חו"מ סי' קס"א) שכ' דרב אפי' שלא נמצא בעירו או כשעירו נחרבה נשאר עדיין, רב העיר, וממילא בני העיר צריכים לשלם אף שנמצא בגלות, וכך שתושבי בריסק יכלו לתת לו כסף ולקח מהם. (כ' צדיק כתמר יפרח)

ברכת ולמלשינים

שמעתי שהגר"ח עורר שאחרי ששינו את נוסע ברכת למלשינים נים, ולא מזכרים של למשומדים כנוסח הקדום, יתכן שחסר בעיקר מהות הברכה, דהרי מהות הברכה ניתקן כנגדם, ואולי לא יוצאים יד"ח. (ס' הלכות תפילה לנכד רבנו-הרה"ג ר' ישעיהו כהן שליט"א)

ר' ישראל פרץ

היה יהודי בבריסק שהיה בעל הבית וקראו לו. ר' ישראל פרץ והיה אדם מאוד חכם, והגר"ח התחשב בדעתו, ותמיד היה שואל אותו על דברים מסוימים כיצד יתפרשו בציבור. (רשימות השומעים)

לסגור ישיבה

להגאון ר' זלמן סנדר היה ישיבה בבריינסק, והיה שם בחור א' שנתפסו להשכלה, והלך לשאול את מרן הגר"ח מה לעשות, והורה לו, לסגור את הישיבה, כי אם יש בחור א' כזה כולם יכולים לנזק.

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא זרחיג ר' אברהם צבי טוב שליט"א

אוי מה היה לנו...

אוי, אוי, אוי, האיד אפער לכתוב, כשהמכה בעיצומה, דודי ירד לגנו לערוגות הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים... איזה שושנה נפלאה לקח מאתנו אבינו האב הרחמן, ענק שבענקים המתהלך בתומו צדיק, כשוה בין השוים, אוי, אוי, רבי אריה איננו... ואנו אנה אנו באים. כמה צער רואים על פניו של רבינו על הסתלקותו לפתע, של גאון וצדיק שכמותו, ועל צער בני ישיבתו הק' שנשארו כיתומים רח"ל, אוי. אוי. אוי...

כשנכנס לרבינו היום המשגיח הגה"צ רבי ראובן הכהנא שליט"א ושאל איזה קבלה וחיזוק יכול לומר לבני הישיבה היקרים שיחיו, אמר לו רבינו "שיקבלו עליהם לומר אמת".

כמו כן הקריא לפני רבינו את הלשון הנשגב של המסילת ישרים בפרק כ"ו במעלת התלמיד חכם שדומה למזבח ובית המקדש שהשכינה שורה עליו, וכל משמשיו כמשמשי מזבח וכו', דברים שהביא אתמול בהספד על רבי אריה, ושאל אם דבר זה הוא בכל דור לפי דרגת התלמיד חכם שבו, אמר רבינו "הלואי".

העינים דומעות והלב רותח בהזכירי את שמו של מרן הגאון הצדיק רבי אריה פינקל זצוק"ל, אי עניו, אי חסיד, משירי כנסת הגדולה. ועל אף שהיה גדול בעצמו, בכל זאת ביטל את כל ישותו תחת כפות רגלי גדולי הדור זצוק"ל ויבלחט"א כפי שידוע ומפורסם. ועדיין מהדהד באוזני קולו הרועם של רבי אריה שואג ברעדה באחד הכינוסים בישיבת מיר לקראת הבחירות, "תדעו לכם שמי שיש לו ספק אם לשמוע למנהיג הדור, כל השם בן תורה שלו מוטל בספק".

וזכורני לפני כמה שנים, כשנפל והי' לו כאבים ברגלו, ובא רבינו לביתו לבקרו, כשנכנס רבינו נבהל רבי אריה, ואמר אוי ווי דער מצב איז אזוי שלעכט... פי' האם המצב הוא כ"כ חמור. והיינו שכשראה שרבינו טרח לבקרו, הי' אצלו דבר חריג מאד, ונבהל וחשב שכנראה מצבו חמור מאד, ולא גילו לו. אך כשאמרו לו שרבינו היה באזור ורק נכנס אליו בדרך אגב, נרגע מעט. וראיתי בעיניו עד כמה הערכתו העצומה לרבינו, שהי' פשוט לו שאם רבינו בא לבקרו, ע"כ שמצבו חמור ביותר! אהה, היכן יש לנו אנשים ענקי רוח כאלו.

הי עניו... הגאון הנסתר, אחד מהדברים המופלאים שהסתיר רבי אריה, היא גאונותו, וכפי שסיפר הגה"צ ר' ראובן הנ"ל לרבינו שמרן רבי נחום פרצוביץ זצ"ל סיפר שאותו לימד רבי אריה האיד לומר שיעור... והתעניין רבינו מה לימדו? אך דבר זה לא יודעים.

וזכורני כשבאתי להתקבל לישיבת מיר ושלח אותי ראש ישיבת מיר מרן הגאון רבי ב. ביינזש פינקל זצ"ל להיבחן אצל רבי אריה וקיבלני במאור פנים כדרכו תמיד, ואך התחלתי לומר לו חקירה מסוימת במס' גיטין מיד המשיך ואמר והצד השני הוא כך.. והתפעלתי אז מגודל חריפותו, עד שרציתי אח"כ להיכנס לשיעורו היומי, אך אמר לי רבי ארי' אני אומר שיעור פשוט, זה לא בשבילך... וכך היו ג"כ שיחותיו, שהיה אומר דברים פשוטים, כאילו אינו בר חידוש.

וסיפרתי לרבינו שפעם אחת הזכיר רבי ארי' זצ"ל בשיחתו את דברי חז"ל שיעקב אבינו נענש על שנתן את דינה בתיבה, ולמד את הדברים כפשטן. וניגשתי אליו אח"כ ושאלתי האם זה כפשטו, הרי הכונה שדפק את המסמר לסגור את התיבה יותר מדאי חזק, כידוע בשם בעלי המוסר, והשיב לי עם חיוכו ומאור פניו הנפלאים, אני לא יודע, תראה המסילת ישרים מביא את דברי חז"ל בהאי לישנא שנענש על שנתנה בתיבה, ולא כתב שהטענה היתה על שדפק את המסמר יותר מדאי חזק. ונהנה רבינו מזה, ואמר "נכון".

אבידה גדולה ועצומה לכלל ישראל בכלל ולעולם התורה בפרט, ובעיקר לישיבתו הק'. אין לנו אלא לזעוק בכל לב לאבינו שבשמים, אנא חוס ורחם עלינו, להותיר לנו לפליטה את התלמידי חכמים המיוחדים, גדולי ישראל ומנהיגי הדור שליט"א המחזיקים אותו על כנפיהם, עד יבוא גואל צדק במהרה בימינו אמן.

~ ~ ~

נשמה יהודית!

כלכוכ פאחרון נערק ככית רכינ "כנפ חירום" למען נשמות ילדי ישראל לכרחכי פארל.
פכקוקים פחול אמיון פפסעות כפי לפכיאס אכתי ספר חרבים ל "החינוך העצמאי",
כפלתתפות מרן שר התורה הגר"ח ק שליט"א וזקני ראשי הישיבות מרן
הגאון רבי י. גרשון אדלשטיין ומרן הגאון רבי א. דוב לנדוי שליט"א
כאפ נפלא אראות את אחריותן ל כקע ומפיעי פבור. לאינפ אוכנפ לוותר על "אל אחא" מילדי
ישראל. לא יל אכיכופ ח"ו, וכל כוחס ילקיעו כלכל כפ. כי כל נלאפ פיא עולס מלא, וכאונ
ערבים ע'יפס, אק מי ארגיל את כפ למעלפ, אכות פציכור פנלאיס את נשמתן ל כל אחא ואחא.
ורכינ ככרכו לא פאריק כככריס, רק אמר:

**אני מצטרף לדברי רבי מרדכי קרליץ שליט"א, שעל הציבור לראות
לשתף פעולה. וכולם יתברכו.**

~ ~ ~

לוי האדם – רק בזמן שלומד תורה!

בסיום השיעור אתמול לבני ישיבתו הק' "ארחות תורה" היקרים שיחיו, הביא רבינו מש"כ רבינו יונה
באבות פרק ג' משנה י', לחיזוק גדול לניצול הזמן, בכל ימות השנה, ובפרט בימי בין הזמנים.
וזה על מה שכתוב במשנה שיחת הילדים ושינת צהרים וכו' מוציאין את האדם מן העולם. אומר
רבינו יונה כי על מה נברא האדם אך לעסוק בתורה, והיא אורך ימים ושנות
חיים, ואם לוקח הוא דברים כאלה, למה לו חיים, וראוי למורדו מן העולם, כי
הבל הוא והבל ימיו, ואחר שחיה כמה שנים ונתעסק בעסקו ללא הועיל, הואיל
וביטל התורה על מה יוסיפו לו ימים. משל למלך שנתן מאה כסף לעבדו,
והשליכם לים! העבד לקח את הכסף והשליכו לים, וחזר וביקש ממנו אחרים,
הלא ראוי שלא יתן לו יותר, כך מי שאינו עוסק בתורה.

והנני מעתיק קטע ממה שהרחיב רבינו באחת מדרשותיו על דברי רבינו יונה
המשל הוא נורא ואיום, כמו שהמלך נתן למישהו מתנה וזרק את זה לים, האם שייך
לומר שיבקש עוד פעם?! בשביל מה, כדי לזרוק לים?

ואנחנו רוצים לדעת עוד חידוש מה שרואים בדבריו, אנחנו יודעים שתורה זה מצות עשה, וביטול תורה
– העבירה של ביטול תורה, חמור מאד, אבל הוא מחדש עוד דבר – כך נדמה לי, ש ב ז מ ן ש ל א
ל ז מ ד , ה ח י י ם ל א ח י י ם ! כי אורך ימים ושנות חיים, ואם לוקח דברים כאלה הבל הוא
והבל ימיו, זה לא חיים!!

ונפקא מינא למשל בזמן שהוא צריך לעסוק לצורך פרנסה או שאר דברים שאדם צריך לעשות, מצד
עבירה אין, הוא צריך, אבל חיים אין, זה לא חיים אז.

א"כ יוצא שבן אדם יכול להיות שיחיה מאה שנה, אבל כמה הוא חיי!
מעט... הכל תלוי בזמן שהוא למד, ובזמן שהוא לא למד, אפילו שהיה צריך לעשות את זה, הוא
צריך פרנסה, הוא צריך שאר דברים, הכל בסדר זה לא עבירה, אבל חיים לא היה לו.

~ ~ ~

ברכת המזון לאחר ימים רבים...

נסתפק רבינו בימים אלו במה שכתוב אצל אליהו הנביא וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום
וארבעים לילה, ומבואר במפרשים שלא נתעכלה האכילה עד ארבעים יום, האם הי' יכול לברך ברכת
המזון עד ארבעים יום, כי עדיין לא נתעכל המזון.

~ ~ ~

טהרת ישראל

ידוע כמה כוחות משקיע רבינו בשנים האחרונות על כשרות והידור המקואות, והתחיל בעצה אחת
יבלחט"א עם הגאון האדיר רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל שמסר נפשו על הדבר, והכניסו את חובת
הפיקוח התמידי למפעל הענק של "המרכז הארצי לטהרת המשפחה". וזכינו באמת שהמרכז הארצי
המנוהל במסירות נפלאה ע"י ידידי היקר הרב חיים לוי שליט"א, בנה ושיפץ מאות מקואות בשנים
האחרונות, עד שהגיעו לרמת "מקוה מהודר" עם תעודת כשרות למהדרין מן המהדרין, אשרי חלקם.
ובימים אלו שהרבה יוצאים למקומות נופש, על כל א' לברר את מצב המקואות באזור בו הוא מגיע, ואין
שייד בזה רוב וחזקה, כידוע. ויהי רצון שנזכה שיתקיים "ארץ ישראל טהורה ומקואותיה טהורים".

ותחזינה עינינו בגנין בית המקדש במהרה בימינו אמן סלה

נשיה בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליין מס' 130 • ואתחנן תשע"ו

ואתחנן אל ה' (ג, כג)

כוונה בתפילה

איתא במס' ברכות (לא.) ת"ר המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים, אבא שאול אומר סימן לדבר תכין לבם תקשיב אזנך (אם תכין לבם, אז תקשיב אזנך, רש"י).

ברמב"ם (פ"ד הל' א') כתב, חמשה דברים מעכבין את התפילה אע"פ שהגיע זמנה, טהרת הידים וכיסוי הערוה, וטהרת מקום התפלה, ודברים החופזים אותו וכוונת הלב. ושם בהל' ט"ו, כוונת הלב כיצד, כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפילה, ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה וכו', עיי"ש.

וז"ל הטור, מחשבתו כיצד, דתניא המתפלל צריך שיכוין לבו שנאמר תכין לבם תקשיב אזנך, פירוש, שיכוין פירוש המילות שמוציא בשפתיו ויחשוב כאילו שכינה כנגדו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד, ויעיר הכוונה ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו. ויחשוב כי אילו היה מדבר לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ולמחר בקבר היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שצריך לכוין אף מחשבתו כי לפניו המחשבה כדיבור כי כל המחשבות הוא חוקר וכו', עיי"ש.

ובמס' תענית אמרו, ולעבדו בכל לבבכם, איזהו עבודה שהיא בלב הוי אומר זה תפילה. ובמס' ר"ה אמרו, שנים שעלו למטה וחוללין שוה, וכן שנים שעלו לגרדום לידון ודינן שוה, זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל, מפני מה זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל, זה התפלל תפילה שלימה נענה, וזה לא התפלל תפילה שלימה לא נענה, ופרש"י תפילה שלימה, נתכוין עכ"ל. וצ"ע הרי שניהם בסכנת חיים גמורה, והיאך אפשר שההוא לא התפלל תפילה שלימה, ולא נתכוין.

וי"ל שבאמת אם האדם ידע וירגיש שהתפילה זוהי ההצלה שלו, ודאי שהוא ירכז את כל כוחותיו הטבעיים להצלת נפשו, אבל כשאין האדם יודע ומרגיש שהתפילה היא ההצלה שלו, הרי אין הוא מכוין כוונה שלימה בתפלתו, וסומך שממילא הענינים יסתדרו, או גם מפני שהוא מתייאש מההצלה, או שסומך על הרופאים, או שמדמה שה' יתן לו את מבקשו גם בלי שיכוין כראוי בתפלתו, ובגמ' מסכת שבת (ק"ח:) אמרו תיתי לי דקיימית עיון תפילה, ופירשו התוס', עיון תפילה, בכוונת הלב. ובמס' ב"ב (קס"ד:) אמר רב עמרם אמר רב, שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום, הרהור עבירה ועיון תפילה ולשון הרע. וכתבו התוס', דלמה אינו ניצול בכל יום הרי הרבה בני אדם ניצול מהן בכל יום, הרהור עבירה ועיון תפילה ולשון הרע. לתפלתם, ופירשו ונראה לרבי, דעיון תפלה שהוא רע שאינם מכוונים תפלתם כדאמרינן (שבת קכ"ז.) באלו דברים שאדם אוכל פירותיהם כו' ועיון תפילה, ומזה אין אדם ניצול בכל יום, שאין שום אדם יכול לכוין בתפלתו היטב וכו' עיי"ש. רואים מדברי התוס' הללו את הקושי לכוין מתחילת התפלה ועד סופה בכוונה גמורה עד שאמרו שאין אדם ניצול מהם בכל יום. ויסוד הדברים שכאשר הידיעה והאמונה שהקב"ה רופא כל בשר ובידו להחיות ולהמית ורק ממנו הוא הישועה, הרי הוא מבקש באמונה שלמה שיודע שרק בידו ית' לרפאות את עצמו, וזה עצמו הזכות והסיבה לקבל את מבקשו, אבל כשחסר לו האמונה הזו שההצלה היא רק בידו ה' והוא ניגש להתפלל שלבו בל עמו, זה עצמו יכול לעורר גם קטגוריה.

ובמס' ברכות (לא.) אמרו, המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים שנא' תכין לבם תקשיב אזנך. ובמס' תענית (ח.) אמרו, אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים נפשו בכפו, והיינו שמכוין בתפלתו, עיי"ש.

ובאמת כשיודעים ומאמינים למה שאמרו חז"ל (סנהדרין כ"ב.) שהמתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכינה כנגדו, ובמס' ברכות (כח:) אמרו, כשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים אזי קל יותר להנצל מעיון תפילה הנ"ל, ועיין בנפש החיים שכתב דברים נשגבים בעבודת התפילה וז"ל שם (שער ב' ס"פ י"ג), אלא העיקר בעבודת התפילה שבעת שהאדם מוציא כל תיבה מהתפילה, יצייר לו אז במחשבתו אותו התיבה באותיותיה כצורתה, ולכוין להוסיף על ידיה כח הקדושה שיעשה פרי למעלה להרבות קדושתם ואורם, כמ"ש לעיל שלכן נקראת התפילה דברים העומדים ברומו של עולם, שכל תיבה בצורתה ממש היא העולה למעלה מעלה כל אחת למקורה ושורשה לפעול פעולות ותקונים נפלאים, וסיים שם, והיא סגולה נפלאה

בדוק ומנוסה למרגילים עצמם בזה, לבטל ולהסיר מעליו בזה כל מחשבות ההבלים הטורדות ומניעות טהרת המחשבה והכוונה, וכל אשר יוסיף הרגלו בזה, יתווסף לו טהרה במחשבתו בתפילה, והיא כוונה פשוטת, עכ"ל.

ובחזו"א (אגרות החזו"א ח"א, ב') כתב, וז"ל, ועל כולם הקנינים, שאם לא עשה קנין לא קנה. העיקר להתרגל בזכירת האמונה שהכל בידי שמים. גם הצלחת הלימוד ועליה ביראה, וחביבין ישראל שאין צריכין שליח, וכל בר נש בכוחו למצוא טוב ע"י תפילה וה' מתאוה כביכול לתפלתן של צדיקים, התפילה היא מטה עוז ביד כל אדם, וכל שישים האדם מבטחו בו ית' כן יעלה וכן יצליח. (חוט שני הל' תפילה)

רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח וגו' (ד, ט)

ידוע שחז"ל האריכו במעלת החוזר על תלמודו והחמירו בשוכח את תלמודו וכמו שאמרו (מסכת אבות פ"ג מ"ח) כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו וכו'. אמנם יש לידע שה"חוזר" על תלמודו אינו רק מעלת החזרה שלא ישכח מה שלמד כבר, אלא הוא לימוד חדש, וכמו שאמרו בעירובין (נ"ד). א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב נוצר תאנה יאכל פריה, למה נמשלו דברי תורה כתאנה, מה תאנה זו כל זמן שאדם ממשמש בה מוצא בה תאנים (שאינם מתבשלים בבת אחת אלא היום מעט ולמחר מעט וכל שעה ראוי לאכול מהן, רש"י) אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בה טעם. עוד שם, למה נמשלו דברי תורה כדד, מה דד כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בהן חלב אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם, עיי"ש. והיינו כיון שהתורה אין לה גבול ושיעור וכמש"כ ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים והלומד וחוזר הרי מה שידע ומה שהבין בלימודו הראשון אינו כמו בלימודו השני, שהרי בתחילה כשלמד את הדף הראשון במסכת או בסוגיא הרי אינו יודע אלא אותו הדף בלבד בלי כל היקף ועומק הענין, אבל כשסיים את המסכת או את הענין ושוב חוזר עליו הרי כעת יודע ומבין בהיקף ובהבנה את הענין, וממילא הדף הראשון שחוזר עליו הוא לימוד חדש על ההיקף וההבנה שהשיג בלימודו הראשון.

ועוד שהלומד וחוזר שוב ושוב על תלמודו ואפילו מאה פעמים ואחת ויותר, תמיד יש בחזרתו את מעלת ה"לימוד החדש" וטועם בה יותר את צוף התורה הקד' בהבנה ובעומק ובהיקף מה שלא טעם בה בכל הלמודים הקודמים.

ומזה יש ללמוד שהחזרה על הלימוד צריכה להיות באופן כזה שלומד את הדברים בצורה שלומד את הדברים מחדש עם אותה רעננות כמו בפעם הראשונה, וכן מובא בשם הגאון ר' חיים מוולוז'ין זצלה"ה. ובתוס' סנהדרין (צ"ט:) איתא, רבי עקיבא אומר זמר בכל יום, זמר בכל יום, פרש"י, היה מסר למודך אע"פ שסודר בפין כזמר, והוא יגרום לך שתהא לעולם הבא בשמחה ובשירים. (חוט שני הל' ת"ת)

את ה' אלקיך תירא (ו, יג)

לרבות תלמידי חכמים (קידושין נא ע"א)

בנסיבות מסוימות העמים תלמיד חכם אחד על רבנו שאלות וטענות.

אחד ממקורבי רבינו נסה לדחותו בתקיפות.

הסתובב אליו רבנו וקרא בתוכחה: "תלמיד חכם!". (הליכות שני)

ולא תתחתן בם (ז, ג)

איתא במשנה ע"ז (לה): "ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין וכו' והשלקות" פירש"י כל דבר שבישלו עובד כוכבים ואפילו בכלי טהור. וכולהו משום חתנות.

בישולי עכו"ם באש שתדלק ע"י שיעון

אדם חולה או זקן, שאינו יכול לעשות כל מיני פעולות לצורכו, והוא מסתייע ע"י גוי, וכמו שמצוי בזמנינו, ובני ביתו מביאים לו מאכלים שאינם מבושלים והם מונחים במקרר ביתו, ויש לבשלם לפני אכילתו, וכיון שאינו יכול לבשלם בעצמו יש מקום לדון אם מותר לו לומר לגוי שיניח את הקדירה על מקום שמבשלים בו, שעדיין לא יהיה אז שם אש בשעה שמניח הגוי את הקדירה, והאש תדלק רק לאחר זמן ע"י שיעון, אם יש בזה משום בישולי עכו"ם, דסוף סוף העכו"ם לא הניחה על האש אלא רק על מקום שאין המאכל יכול להתבשל בו, והאש נדלקת אח"כ מעצמה שלא ע"י הגוי.

או שיש לחוש בזה משום בישולי עכו"ם, דגדר איסור בישולי עכו"ם אין הוא משום מעשה מלאכת הבישול שנעשה ע"י גוי. אלא שחכמים אסרו את מה שהתבשל נעשה מבושל ע"י הגוי, וכל שגמר הבישול נעשה ע"י גוי אסור, וכיון שהמעשה שלפנינו נגמר ע"י הגוי אפילו ע"י גרמא אסור, שהרי בלי מעשה הכוי לא היה במאכל מבושל, וצ"ע. (חוט שני עניני יו"ד שבת ד')

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

264

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת דברים תשע"ו

וכפי שאדם מרגיש נעימות לשהות בחברת בני משפחתו, כך נעים מאד לישיב ליד הגמרא וללמוד, כמובן זה תלוי גם בצורת הלימוד, אם הוא לומד בצורה המתאימה לפי כוחו ולפי טבעו, ומי שמתאמץ יותר מכוחו הלימוד קשה לו ואינו נמשך לזה, אבל כשלומד לפי כוחו ולפי טבעו זה מעניין ומושך מאד, והמחשבה נמשכת לזה ממילא, כי כן הוא הטבע שאדם נמשך לחשוב על מה שמעניין אותו.

שלא הרהרתי בדברי תורה

זוהי הביאור במה שמצינו (תענית כ, ב) ששאלו את רב אדא בר אהבה במה הארכת ימים, והשיב שלא הרהרתי בדברי תורה במבואות המטונפות, ולכאורה מה החידוש בזה, הלא כך היא ההלכה שאסור להרהר בדברי תורה במקומות אלו, וכי מגיע שכר מיוחד של אריכות ימים על מה שלא עבר על ההלכה?

אמנם, רב אדא בר אהבה היה בדרגה של דבקות המחשבה בתורה עד כדי כך שקשה מאד להסיח דעת מזה, כי דברי תורה מעניינים ומושכים מאד, וכמו שאם יש לאדם במחשבתו דבר שמעניין אותו, הוא נזכר בזה כל הזמן, כך רב אדא נזכר כל הזמן בדברים שלמד, ומחשבתו הייתה נמשכת לזה מעצמה, והיה צריך כוח מיוחד למנוע עצמו שלא לחשוב על זה במבואות המטונפות.

ובאופן כזה אם ירהר בדברי תורה לא יעבור באיסור, כיון שהוא אנוס בזה, שמחשבתו נמשכת בעל כורחו להרהר, ומפורש בגמרא (זבחים קב, ב) שאם הרהר בדברי תורה לאונסו במבואות המטונפות אינו עובר באיסור, ומכל מקום רב אדא נהג בחסידות והשתדל במאמץ מיוחד שלא להרהר בדברי תורה במקומות אלו אפילו באונס, ולכן קיבל על זה שכר מיוחד של אריכות ימים.

והכרתי גם בדורנו אדם בעל מדרגה, תלמיד חכם גדול מאד, שהיה קשה לו מאד להפסיק לחשוב בדברי תורה במקומות האסורים, והוצרך לחפש עצות מיוחדות שלא לחשוב בדברי תורה, כי בלאו הכי לא היה יכול להפסיק, והמחשבה נמשכה לזה ממילא.

ובאמת גם היצר הרע מפתה לזה, כיון שיש איסור בכך, היצר הרע מפתה לעבור על האיסור ולחשוב בדברי תורה, כך היא המציאות, שבמקום שיש איסור היצר הרע יותר מפתה.

וראים ששייך דבקות המחשבה בתורה עד כדי כך שצריך לחפש עצות למנוע עצמו שלא ירהר בדברי תורה בעל כורחו, ולא נולד עם דבקות בתורה כזאת, אלא התקדם בשלבים עד שהגיע לזה.

זוהי מדרגה גדולה מאד, חז"ל אומרים (סוכה מה, ב) ראיתי בני עלייה והם מועטים, ב"ה בדורנו נתרבו בני העלייה, ויש סייעתא דשמיא מיוחדת לכך, לפני כמה עשרות שנים לא היו הרבה כאלו, אבל כיום ב"ה יש יותר שדבוקים בתורה בלי היסח הדעת.

וכפי שדיברנו הדרך לזה היא **להתחיל בשמירת סדרי הישיבה בשלמותם, וללמוד בצורה שיש בה סקרנות ומתיקות, ומתקדמים לאט לאט עד שהמחשבה מעצמה תימשך לדברי תורה.**

המנוחה בבין הזמנים

וברצוני להוסיף עוד בענין בין הזמנים. אנו מזכירים תמיד שבין הזמנים אינו זמן של פריקת עול, ואדרבה, יש בו יותר חיוב, וצריכים להגביר זכות התורה כנגד מה שחסר תורה בעולם. אמנם מאידך ישנם רבים הזקוקים להבראה, שבמשך הזמן למדו והתאמצו כמה חודשים ברציפות, ובפרט בחודשי הקיץ החמים, מתאמצים הרבה, וזקוקים למנוחה, שהגוף מתעייף, וגם המוח מתעייף.

דבקות המחשבה

הנה הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה כתב: מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכרתה של תורה לא יסיח דעתו לדברים אחרים. היינו שהמדרגה הטובה ביותר היא שלא להסיח דעת מתורה, והראש שקוע כל הזמן במחשבות של תורה.

וכן אם הראש תפוס במחשבות של אמונה, או בתפילה במחשבה, מי שהוא בעל מדרגה באמונה יודע שהכל בידי שמים, וממילא כל מה שהוא צריך וכל מה שהוא רוצה, צריך להתפלל ולבקש רחמי שמים שיתנו לו, ותפילה במחשבה היא גם תפילה.

אמנם לענין חיוב תפילה ההלכה היא שהרהור לאו כדיבור דמי, ואין יוצאים ידי חובת תפילה בהרהור שבלב, אבל הקב"ה שומע גם תפילה שאדם מתפלל בלבו, כמו שכתוב (תהלים צד, יא) השם יודע מחשבות אדם, וכתוב (שמי"א טז, ז) והשם יראה ללבב.

ומעשה שהיה באדם שלא היה שומר תורה ומצוות, והגיע לביקור בארץ הקודש, ונסע לכותל המערבי, ושם התעוררה בלבו מחשבה, כי הנה הוא אינו יודע את אמיתות האמונה, שיש תורה מן השמים, ומציאות השם, וכל ענייני האמונה, אבל הוא מתפלל בלבו שיעזרו לו מן השמים לידע את האמת, כך עלתה בלבו מחשבה ושאפה שיזכה לדעת אם האמונה היא נכונה, ובאותו הרגע שחשב על כך, ניגש אליו אחד מן הפעילים המחזירים בתשובה, וטפח על שכמו ושאל אותו האם הוא מעוניין לשמוע מה היא היהדות, והביא אותו ללמוד בישיבת אור שמח עד שחזר בתשובה שלמה.

זוהי סייעתא דשמיא בזכות התפילה שבלב, למרות שהיה מסופק בעיקר האמונה, ולא ידע בבירור שיש למי להתפלל, עצם הדבר שבלבו הייתה שאיפה אמיתית לידע את האמונה, זו כבר זכות לסייעתא דשמיא, כמאמרם (יומא לח, ב) הבא ליטור מסייעים אותו, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו (מכות י, ב).

כשאדם רוצה באמת, מן השמים מסייעים בידו!

התקדמות במדרגות

והנה המדרגה הזאת שלא להסיח דעת מתורה ומאמונה, זו מדרגה גדולה מאד, ואי אפשר בבת אחת להתחיל לעשות כן, אלא צריכים לעבור הרבה מדרגות ושלבים עד שמגיעים לזה.

יש כאלה שראשם תפוס כל הזמן במחשבות רציניות של תורה או של אמונה או של חסד, אבל כיצד הגיעו לזה? לא בבת אחת, אלא התרגלו בזה, עד שההרגל נעשה להם לטבע, והמחשבה נמשכת לזה ממילא, כי זהו מה שמעניין ומושך אותם.

דבקות המחשבה בתורה שייכת רק על ידי ההרגל, כפי שאנו מבקשים בברכות השחר "שתרגילנו בתורתך", והרגל אינו נעשה בבת אחת, אלא לוקח זמן, עד שההרגל נעשה טבע, ומבקשים שתרגילנו שנוכה לסייעתא דשמיא בזה, אבל האדם בעצמו גם כן צריך להשתדל ולעשות מה שצריך להתקדם בדרך המובילה לזה.

ומה היא הדרך? לבני ישיבה הדבר הראשון הוא שמירת סדרי הישיבה. כבר דיברנו כי סדרי הישיבה הם סדרים המתאימים לכל אחד ואחד, גם מי שהוא חלש בכוחותיו, יש הרבה שעות של מנוחה בין הסדרים, כדי שמי שזקוק למנוחה יוכל לנוח כפי הנצרך לו, ומי שיכול להוסיף על הסדרים יוסיף לפי כוחו.

סדרי הישיבה הם סדרים קלים, שכל אחד יכול לקיים אותם, ועל ידי זה אפשר להתקדם גם לדבקות המחשבה בתורה, אם הוא לומד מתוך שמחה עם מתיקות ונעימות, כמו שכתוב "אהבתי מעון ביתך",

ותמיד היו מגדולי הדור שהיו נוסעים להבראה, רבי ברוך בער, ורבי שמעון, ועוד הרבה גדולים, במשך הזמן היו מתאמצים הרבה, ואחר כך נסעו להבראה, אבל היה בלי פריקת עול כמובן, וגם במקום ההבראה לא הסיחו דעת מדברי תורה, רק למדו בצורה קלה יותר, ולא התעמקו כל כך לחדש חידושים כמו באמצע הזמן.

והנה רבי ברוך בער היה דבוק בתורה עד כדי כך שהיה עובדא שבאו לבקש ממנו עצה, והוא היה שקוע בלימודו, ולא הצליח להבין מה שמדברים אליו מרוב שהייתה מחשבתו תפוסה בתורה, וביקש מחתנו רבי ראובן שישמע את השאלה וישיב במקומו. עד כדי כך היה שקוע בתורה שלא היה יכול להסיח דעת מזה! אמנם זוהי מדרגה, שאי אפשר להשיגה בבת אחת, אלא במשך שנים ארוכות.

אלו הם שני דברים שבאנו לעורר, ראשית בענין דבקות המחשבה בתורה, שאי אפשר לעשות כן בבת אחת, אלא צריך לעבור הרבה שלבים, ולהתקדם מדרגה אחר מדרגה, עד שיתרגל בזה שהמחשבה תימשך מעצמה לדברי תורה.

וכן בענין בין הזמנים, שאינו זמן של פריקת עול, אבל יש כאלה שזקוקים להבראה, אחרי שהתאמצו בלימודם במשך חודשים ארוכים, וכיון שצריכים לזה, ביטולה זהו קיומה.

צער על החורבן

אנו נמצאים בימי האבלות על החורבן, ואמרו חז"ל (תענית ל, ב) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, אמנם אנחנו בדורנו רחוקים מאד מזה, להרגיש את האבלות על בית המקדש ועל גלות השכינה, מי מרגיש צער, ולמי זה כואב באמת.

הבה נתבונן עד כמה הרגישו את האבלות בדורות הקודמים. יש הלכה בשולחן ערוך (אוי"ח קפ, ה) לכסות את הסכין בשעת ברכת המזון, ובמשנה ברורה שם הביא מרבינו שמחה הטעם בזה, שפעם אחת הגיע אדם לברכת בונה ירושלים ונזכר בחורבן הבית ותקע סכין בבטנו. עד כדי כך הרגישו את הצער על חורבן בית המקדש!

ומצינו עוד בגמרא (כתובות סב, א) אמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם וכו', ורבי יוחנן אמר אף כל גופו של אדם, שנאמר והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח, ואמרת אל שמועה כי באה, ונמס כל לב, ורפו כל ידיים, וכחתה כל רוח, וכל ברכיים תלכנה מים וכו', ורב נמי הכתיב ונמס כל לב ורפו כל ידיים וכחתה כל רוח, שאני שמועה דבית המקדש דתקיפא טובא. היינו שחורבן בית המקדש גורם לאנחה המשברת את כל כוחות הגוף, מרוב הצער שיש בזה.

והובא בגמרא שם עובדא ביהודי וגוי שהיו מהלכים בדרך, והיהודי הלך מהר יותר מן הגוי, וביקש הגוי להשיגו כדי ללכת עימו, וכשראה שאינו מצליח להשיג אותו, הזכיר לו את חורבן בית המקדש, כדי שייאנח וייחלש מכוחותיו, ובאמת היהודי נאנח, אבל לא נחלש כל כך, ושאל אותו הגוי הרי האנחה על החורבן משברת גופו של אדם, מדוע אינך נחלש, ואמר לו היהודי כיון שכבר עברו שנים רבות מהחורבן, התרגלנו לזה, ואיננו מרגישים כל כך את הצער.

לעורר ההרגשים

הנה הקינות שאנו אומרים בתשעה באב רובן מתקופת הראשונים, אבל בזמן התנאים לא היה צורך בקינות, שגם בלי זה הרגישו את האבלות, רק אחר כך הייתה ירידת הדורות, שכבר לא מרגישים כל כך את האבלות, לכן תיקנו לומר קינות לעורר ההרגשים להתאבל על החורבן. ובכל יום בתפילה אנו מבקשים "ולירושלים עירך ברחמים תשוב", וכן בברכת רצה "והשב את העבודה לדביר ביתך", אבל אין זו קינה אלא תפילה, ואנשי כנסת הגדולה לא תיקנו לומר קינות, רק מאוחר יותר הוצרכו לזה מפני ירידת הדורות.

ועוד אנו רואים שבדורות האחרונים הוסיפו תקנות ומנהגים של אבלות, כגון שאין נושאים נשים ולא מסתפרים כבר משבעה עשר בתמוז, וזה אינו מדין הגמרא, שבגמרא מוזכר רק משנכנס אב ושבוה שחל בו תשעה באב, אך לא מצינו בגמרא שיהגו איזה דינים לפני ראש

חודש, רק בדורות מאוחרים תיקנו כן, מפני ירידת הדורות, שצריכים יותר חיזוק להתעורר ולזכור את החורבן.

והנה בזמנינו גם זה לא עוזר, ומי מרגיש את האבלות על החורבן, הלא גם בתשעה באב עצמו אומרים את הקינות ולא מתעוררים, ולפעמים קצת בוכים כמו שקוראים סיפור עצוב ומרחמים, אבל לא מרגישים באמת את החיסרון בחורבן בית המקדש.

שמעתי מאממו"ר זצ"ל שרבי ברוך בער בכה באמירת הקינות בתשעה באב. רבי ברוך בער ידע מה זה בית המקדש, והרגיש את החיסרון, אבל אנחנו לא מרגישים ולא יודעים מה שחסר לנו.

תורה מביאה לכל המעלות

ומה היא העצה לזה? הנה המסילת ישרים בפרק י"ט בביאור חלקי החסידות הביא מתנא דבי אליהו שכתב: כל חכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמיתו, ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודו של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש, ולישועה שתצמח בקרוב, ולכינוס גלויות – זוכה לרוח הקודש בדבריו וכו', ע"כ, מבואר כי המדרגה הזאת להצטער על החורבן ועל כבוד שמים היא מחלקי החסידות, ושייכת למי שהוא "חכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמיתו", תורה מביאה להרגשת הצער על החורבן!

המסילת ישרים נותן דרך כיצד להתקדם בכל המעלות, בתחילה יש את ההקדמה, ואחר כך הפרק הראשון בביאור כלל חובת האדם בעולמו, ואחר כך כל המעלות כפי סדר הברייתא של רבי פינחס בן יאיר, והדבר הראשון הקודם לכל הוא תורה, שהתורה מביאה לידי זהירות, ולאחריה כל המעלות. לא שייך לזכות לשום מעלה בלי תורה. והתורה צריכה להיות בשלמות, בריצפות בלי הפסק.

אם כן **כאשר אנו רוצים לחזק בלבנו את הרגשת הצער על החורבן, הדרך לזה היא על ידי תורה, להתרגל בתורה, לנצל את הזמן, ולהחשיב כל רגע של תורה וכל מילה של תורה**, אין לשער כמה הוא ערך מילה אחת של תורה, וכבר כתב הגר"א בשנות אליהו (פאה) שכל מילה של תורה היא מצות עשה, שהאדם מתקדש בזה.

ואחרי שיש תורה בשלמות אפשר להתקדם בזהירות ובזריזות ובכל המעלות כפי סדר הברייתא של רבי פינחס בן יאיר, ובזה זוכים גם למדרגת החסידות להצטער על כבוד שמים ועל חורבן בית המקדש. אמנם זוהי דרך ארוכה, אבל זו הדרך היחידה, ואם זוכים לסייעתא דשמיא אפשר להתקדם בזה יותר מהר.

ואף על פי שסדר העלייה הוא כנ"ל, מכל מקום גם מי שהוא בעל מדרגה נמוכה בתורה ובשאר המידות, צריך לקיים מה שבכוחו, בכל מידה ומידה, קצת תורה, קצת זהירות, קצת זריזות, וכן בכל המידות שכתוב במסילת ישרים, צריך לקיים מה שבכוחו.

והנה יחד עם התורה צריך גם שיהיו מידות טובות, שלא להקפיד על שום אדם, ולא לבוא בטענות על מי שמצער אותו, רק לרחם עליו, ולא להקפיד, מפני שהכל בידי שמים.

וצריך גם תפילה לזכות לתורה, ולבקש רחמים גם על אחרים, ועל כבוד שמים, לבקש ברפאנו על כל מי שזקוק לרפואה, ובברכת השיבנו שכל ישראל יחזרו בתשובה שלמה, ובברכת אתה חונן שכולם יזכו לדעה בינה והשכל, על המשפחה בפרט, ועל כל כלל ישראל.

אמנם זה לא פשוט שהתפילה תהיה בכוונה מכל הלב, ומוכרחים גם בזה להתחיל מתורה, ולא שייך בלי תורה.

רבי ברוך בער היה שקוע בתורה בלי היסח הדעת, וכן החזון איש היה מתעמק בתורה עם כל כוח המחשבה, אך לא בבת אחת הגיעו לזה, אלא התקדמו כפי כוחם, וכן כל אחד ואחד, צריך להתחיל כפי כוחו, עם המנוחה הנצרכת, ולא יותר מהכוחות, ובאופן כזה אפשר להתקדם ולהתרגל בתורה, עד שיהיה דבוק בתורה, והמחשבה תימשך ממילא לדברי תורה, ויזכה לכל המעלות שהתורה מביאה להם.

יהי רצון שזוכה לסייעתא דשמיא!

נדבת תלמיד רבינו שליט"א
החפץ בעילום שמו

זכות הרבים תעמוד לו ולבני ביתו
להתברך בסייעתא דשמיא להצלחה
בכל ענייניהם!

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית

חיה אדלר

מרת

בת החבר ר' **רפאל מרדכי בר זללה"ה**
נלב"ע ה' מנ"א תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הצדיק

רבי משה בן עישא מלכה

מייסד וראש ישיבת

אהל משה בני ברק וענפיה

נלב"ע י"א אב תשע"ב - תנצב"ה

לע"נ ראש הישיבה הגאון הגדול

רבי משה מרדכי חדש זצוק"ל

האהיב את התורה על תלמידיו

וקידש שם שמים בנעם הליכותיו

נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ו - תנצב"ה

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

265

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת ואתחנן תשע"ו

משא רבינו שליט"א בכינוס "סדר הכנה" שעל ידי דרשו

שנינו באבות פרק ששי שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ובהם שימוש חכמים, דיבוק חברים, ופלפול התלמידים, וכן בגמרא (תענית ז, א) הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם. והנה בגמרא מוזכר רק מרבתי מחברי ומתלמידי, אבל בפרקי אבות כתוב יותר מזה, "שימוש" חכמים, "דיבוק" חברים, "ופלפול" התלמידים. שימוש הוא להקשיב טוב למה שהרב אומר, ולשאול אותו בדיוק מה התכוון, ודיבוק חברים הוא שכל אחד עוזר לשני ומסביר לו עד שיבין, ופלפול התלמידים הוא הרב עם התלמיד.

ובאמת בכל ישיבה וישיבה יש תלמידים חברים ורבנים, לא רק רב ממש, אלא יכול להיות שני חברים, שני בחורים, שאחד בעל כישרון יותר מחברו, וכשלומד עם החבר שחלש ממנו, הרי הוא הרב, ואותו החבר הוא תלמיד, והחבר עושה אצלו שימוש חכמים, ואם שניהם שווים זה דיבוק חברים. בכל מקום יש כאלה וכאלה.

בעזרת השם כל אלו שמסיימים את הישיבה קטנה ונכנסים לישיבה גדולה, שיזכו לקיים את השימוש חכמים ודיבוק חברים ופלפול התלמידים, ובעזרת השם כולם יצליחו ויהיו גדולי תורה!

הספד על סילוקו של צדיק ראש ישיבת מיר ברכפלד הגאון הגדול רבי אריה ליב פינקל זללה"ה

הנה כבר הזכירו גדלותו של הנפטר הגדול זצ"ל, שהיה גדול בתורה, בהרבצת תורה, בזיכוי הרבים בתורה, וגם ביראת שמים, זכה וזיכה את הרבים ביראת שמים, ובמידות טובות, שהיה בעל מידות טובות מאד כפי שהזכירו כבר, וגם השפיע הרבה מידות טובות על הציבור. זה מה שהציבור הפסיד.

והאסון הזה קרה בתשעת הימים, שהם סוף זמן הקיץ בישיבות, ויש בהם קצת רפיון מתורה, ומאחר שזכות התורה הייתה חסרה לכן אירע דבר כזה. כתוב אצל דור המדבר (במדבר י, לג) "ויסעו מהר השם", ודרשו חז"ל שנסעו מהר סיני בשמחה, כתינוק הבורח מבית הספר. כל זמן שהיו בהר סיני ישבו ועסקו בתורה עם משה רבינו ביחד, אבל כשבאים לנסוע, היצר הרע מפתה, רוצים שיהיה יותר קל, לא רוצים להתאמץ בתורה, וכיון שיש רפיון מתורה, מפסידים את הזכות להשפעה. אם יש זכויות מקבלים השפעה של תורה ויראת שמים ומידות טובות, ואם אין זכויות מאבדים את ההשפעה, לכן זה קרה בזמן שנתרפו מן התורה.

הרמב"ם בהלכות תעניות (ה, א) מבאר את ענין הצומות, ארבע תעניות שמדברי קבלה, מטרתם היא להתעורר לתשובה, שעל ידי הצומות זוכרים את החורבן, ומבינים שהחורבן היה מחמת חטאים, ועדיין החטאים נמשכים, כי אם היה תיקון החטאים כבר היה נבנה בית המקדש ולא היה חורבן, וכל זמן שהחורבן נמשך זהו סימן שהחטאים נמשכים, והמטרה של התעניות היא להתעורר לתקן את החטאים ולחזור בתשובה. בודאי בכל דור יש צדיקים גדולים, אבל הציבור בכללותו עדיין אינו מתעורר לתשובה כמו שצריך, ולכן החורבן נמשך.

אם כן מה היא העצה, ובמה אנו חייבים עכשיו? כל אחד יודע נגעי לבבו, מה הם הדברים הצריכים תיקון, ובמה צריך להתחזק, כל אחד יתחזק במה שצריך להתחזק, צריך להתחזק ביותר בכל הדברים הצריכים תיקון. יש שערי תשובה, מסילת ישרים, חובות הלבבות, אורחות צדיקים, ספרי המוסר מראים לאדם את החטאים, מה היא שלמות האדם ומה חסר בשלמות האדם, ועל ידי זה יודעים כיצד ובמה לחזור בתשובה.

ואם באמת נתחזק, ההתעוררות שתהיה עכשיו, שאנו מדברים דברי חיזוק וגם מה שדיברו וידברו עוד, הרי זה בזכותו של הנפטר, שהוא גרם את החיזוק במיתתו, ויש הרבה גמרות ומדרשים שאם אדם במיתתו גורם זכויות לציבור זה נזקף לזכותו, אפילו שהוא לא עשה כלום, רק מיתתו גרמה את החיזוק של הציבור, זוהי זכות לנפטר, ומקבל בזה עוד גן עדן ועולם הבא, וזה חסד של אמת עם הנפטר מה שמתחזקים כעת.

יהי רצון שבאמת נתחזק, ונזכה בזה לזכות את עצמנו, וגם את הנפטר, ואת כל העולם כולו, כל אחד שמתחזק מזכה את כל העולם כולו, ובלע המוות לנצח ומחה השם דמעה מעל כל פנים.

(נאמר בעצרת המספד בהיכל כולל פוניבז', יום חמישי ז' מנחם אב)

דברים שנאמרו בשיעור היומי בישיבת פוניבז' למחרת פטירת הגר"א פינקל זללה"ה

כתינוק הבורח מבית הספר

הנה זה עתה נפטר הגאון רבי אריה פינקל, ראש ישיבת מיר ברכפלד, שהיה אדם גדול בתורה, וביראת שמים, ובמידות טובות, והשפיע גם על הציבור תורה ויראת שמים ומידות טובות, ועכשיו חסרה ההשפעה, ונתבונן מדוע זה אירע בימים אלו. שמעתי שהמצב כעת שיש כבר "ריח" של בין הזמנים, הרגשה של בין הזמנים, ונחלשה קבלת עול התורה.

חז"ל אומרים על דור המדבר שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, כתוב בפסוק (במדבר י, לג) "ויסעו מהר השם", ואמרו בגמרא (שבת קטז, א) שהייתה שם פורענות, והביאו על זה התוספות בשם מדרש שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, כמו ילד שנמצא בבית הספר במקום הלימודים, וכשגומר את הלימוד הוא רץ לביתו בשמחה, למרות שבזמן הלימוד הוא לומד בשמחה, ונהנה מהלימוד, יש לו מלמד טוב, והלימוד מעניין אותו, אף על פי כן בגמר הלימודים הוא יותר שמח, ושמחת פריקת העול גדולה אצלו יותר משמחת התורה, כך הוא טבע האדם, ומחמת זה הייתה פורענות רח"ל.

והנה זה מדובר בדור המדבר, יוצאי מצרים, שלא היו אנשים פשוטים, אלו שהיו במעמד הר סיני, וראו את קול השם, וההר בוער באש עם קולות וברקים וענן כבד, כזה גילוי שכונה זכו לראות בעיניהם!

ובאמת כשהיו בהר סיני עסקו בתורה עם משה רבינו ביחד, ולא היו שום קשיים, כי התורה משמחת ומקדשת את האדם, לכן בזמן שהיו בהר סיני היה הכל מצוין, ועסקו שם בתורה קרוב לשנה שלמה, ולא מצינו שהייתה איזו תרעומת, רק כשבאו לנסוע נסעו בשמחה, כתינוק הבורח מבית הספר. כך טבע האדם, אפילו בעל מדרגה כזו, היצר הרע קיים.

קל וחומר בדורנו, מי יכול לומר על עצמו שהוא לא מרגיש קצת הרגשה של שמחה במה שעכשיו הוקל לו קצת מעול התורה.

אך טוב וחסד ירדפוני

ואם שמים לב רואים, שכשאדם פורק מעצמו קשיים של עול תורה ומצוות, נותנים לו מן השמים קשיים אחרים. היה מעשה באחד שהיה עוסק במעשים טובים, והתאמץ בזה, וחשב לעצמו הרי הוא עוסק בזה כל השנה, ומדוע שלא לנוח קצת, וכי יש חיוב כל הזמן להמשיך לעשות מעשים טובים, והסוף היה שבאו עליו קשיים יותר גדולים, במקום שיהיו הקשיים מחמת המעשים הטובים, באו קשיים אחרים מן השמים.

וכן ידוע ממרן החפץ חיים זצ"ל שהגיע אליו אדם אחד שהיה נותן הרבה צדקות, ואשתו לא הסכימה לזה, והפריעה לו, וסבל הרבה ממנה, מחמת מעשי הצדקה שהיה עושה, ובא לשאול את החפץ חיים אם להמשיך במעשי הצדקה, וידוע שאצל הח"ח הרבה פעמים היו מקבלים תשובה לפני ששאלו את השאלה, מן השמים היו שמים בפיו את המילים הנכונות שהשואל יבין מהם תשובה לשאלתו, ובאותו הזמן עמד החפץ חיים בסוף הסעודה לפני ברכת המזון, ואמר מזמור לדוד השם רועי לא אחסר, וכשהגיע לפסוק האחרון אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, פירש ואמר, הנה זה דבר הצריך ביאור, וכי טוב וחסד "ירדפים" את האדם?

ואמר החפץ חיים כי אכן שייך דבר כזה, שאדם עושה מעשי צדקה וחסד, ובגלל זה אחרים רודפים אותו, יש כל מיני קשיים והפרעות שיכולים להיות מחמת טוב וחסד, ועל זה בא דוד המלך ואמר "אך טוב וחסד ירדפוני" כי אם אני סובל רדיפות וקשיים, סימן שמן השמים מגיעים לי קשיים, וכל זמן שהקשיים הם מתוך מעשי הצדקה והחסד, הרי אני מרוויח בזה גם זכויות עצומות של גמילות חסדים שזוכים בהם לפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, מה שאין כן אם אדם ירדוף אותי סתם בלי מעשי צדקה וחסד, זהו צער יותר גדול.

ומאחר שהקשיים נגזרו מן השמים, מוטב לאדם שהקשיים יבואו עליו מתוך מעשי הצדקה והחסד, כי לא שייך להיפטר מן הקשיים, ואם יפסיק לעשות צדקה וחסד, יבואו עליו קשיים אחרים תחתיהם, וכשיש גזירה מן השמים שצריך לסבול קשיים, עדיף שיהיו אלו קשיים עם זכויות של צדקה וחסד, ובהו ייפטר מכל הקשיים האחרים.

לכן מי שיש לו קשיים, וחושב שבבין הזמנים יהיה יותר קל, ושמח להיפטר מעול תורה, כתינוק הבורח, על זה אמרו (אבות ג, ה) כל הפורק

ממנו עול תורה נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל המקבל עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

אמנם יש כאלה שזקוקים למנוחה, וחייבים לנוח, אחרי שהתאמצו הרבה במשך הזמן, ידוע שרבי ברוך בער היה שקוע בתורה בהתאמצות ובדבקות שאין לתאר, והיה נוסע למנוחה, וכן הרבה גדולים היו נוסעים למנוחה, אך גם במקום המנוחה, לא היה פריקת עול, אלא היו עוסקים בתורה ומדברים בדברי תורה, עם מנוחה כפי הצורך, יש גם צעירים כאלה שמתאמצים הרבה וזקוקים למנוחה, ואי אפשר להחמיר בזה, ראוי להתייץ עם מי שמבין כמה צריכים ומוכרחים לנוח, אבל בלי הרגשה של שמחה ופריקת עול כתינוק הבורח, שזה דבר לא טוב.

הפסד ההשפעה

ומי יודע אם לא זו הסיבה שהדור הפסיד את ההשפעה. כשיש אדם גדול שמשפיע תורה ויראת שמים ומידות טובות, זה משפיע על כל הדור, לא רק במקום שהוא נמצא, אלא גם במקומות הרחוקים, כמו שכתב החזון איש (קו"א ג, סב) כי בסביבת בעל תורה אמיתי השפעתו ניכרת, ומשפיע גם על הרחוקים השפעה נסתרת, אפילו שאין זה ניכר, יש השפעה מכוח קדושתו על כל העולם, **בדאי שהנפטר זצ"ל היה אדם כזה, בעל תורה אמיתי שהשפיע השפעה גדולה, וכעת השפעתו חסרה.** מדוע הפסדנו את ההשפעה? כפי הנראה שהזכויות חסרות, ואין לנו זכויות להמשך ההשפעה.

וכך גם אם יש משפיע שנחלשו כוחותיו, ואינו יכול להשפיע על הציבור, גם זה מפני חיסרון זכויות, שהציבור אין להם זכות להשפעה, כך צריכים להבין את זה, שהציבור מקבל השפעה מחמת זכויות, ואם אין זכויות לציבור מפסידים את זכות ההשפעה.

נחפשה דרכינו ונחקורה

נחפשה דרכינו ונחקורה, אין הזמן עכשיו להאריך, אבל **הדבר הראשון והעיקרי הוא חיזוק בתורה, ולא שייך חיזוק בתורה בלי חיזוק ביראת שמים**, כמו שאמרו (אבות ג, יז) אם אין יראה אין חכמה, שהיראה היא אוצר המשמר את התורה (שבת לא, א), וכדי לקבל יראת שמים יש ללמוד ספרי מוסר המוסיפים יראה, לזכור את יראת העונש, ויראת הרוממות, עולם הבא, גן עדן וגיהנום, וכל ענייני חיזוק האמונה.

המסילת ישרים בפרק ג' כתב שיש חיוב לעשות חשבון הנפש בכל יום, ובמעשה רב (אות ס') מובא בשם הגרי"א ללמוד ספרי מוסר כמה פעמים ביום, ובישיבות קבעו סדר ללימוד המוסר במשך חצי שעה לפני תפילת מעריב, שעל ידי זה גם התפילה תהיה יותר בכוונה, וזהו סדר חיוני מאד, שצריכים להמשיך בו עד סוף הזמן ממש בלי שום רפיון.

ומי שיתחזק בזה, למרות שזה נגד הטבע וקשה לעשות כן, אם מתחזקים נגד הטבע זוכים לסייעתא דשמיא למעלה מן הטבע!

הדרכה לבין הזמנים

וברצוני להוסיף דבר הנוגע לבין הזמנים, כבר עוררנו להיזהר שלא תהיה פריקת עול תורה בבין הזמנים, לא להרגיש כבן חורין מעסק התורה, ואדרבה, החירות האמיתית היא על ידי התורה, כמאמרם (אבות ו, ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, ומי שאינו עוסק בתורה אינו בן חורין, כי היצר הרע שולט עליו, והוא נשלט בידי היצר, שזה מלאך שמפתה אותו [ואינו מרגיש שזה פיתוי, אלא חושב שהוא רוצה כך בעצמו], ועל ידי התורה זוכים לחירות מיצר הרע.

וכדי שלא תהיה פריקת עול, **צריכים שיהיו סדרים קבועים של תורה בבין הזמנים, ראשית להחליט מקודם מה ללמוד, איזה פרק או מסכת, לימוד חדש או חזרה, וללמוד בצורה המושכת, כל אחד לפי טבעו, בדרך כלל הצורה המושכת יותר היא ללמוד בפשטות, ואם יש דבר שאינו מובן, ממשיכים ללמוד, ולמחרת חוזרים, והרבה פרטים מתבררים בחזרה, כבר סיפרנו מעשים שהיו בזה, וזו סגולה להתמודד, אפילו יותר מאשר באמצע הזמן, אם לומדים בצורה המושכת את הלב.**

וכן צריכים שיהיו זמנים קבועים, ומקום קבוע היכן ללמוד, וחברותא קבועה, כל אחד לפי מה שהוא נהנה יותר, **אם בלימוד עם חברותא או בלי חברותא, ויחד עם זה לנוח כפי הצורך בלי פריקת עול.**

גם ראוי ללמוד קצת מוסר, כמה דקות בכל יום, בספר מוסר שמעניין ומושך את הלב, מי שיש לו קביעות ללימוד המוסר חי חיים מאושרים שאין לשער! זוהי הדרך, ובעזרת השם נזכה לסייעתא דשמיא!

נחמה

גליון צ"ד, פ' ואתחנן
ט"ז אב ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

נחמו עמי

[תכלית החורבן - התקשרות עם הגאולה]

שיחה שנאמרה ב-ו' אב תשע"ה

חז"ל קבעו לנו שבכל שבוע לאחר פרשת השבוע צריך להפטיר בנביא. הקדמונים שקבעו זאת היו בדרגה של בעלי רוח הקודש, בכל ההפטרות בנביא יוצא שיש בהם מילים ופסוקים מפרשת השבוע. כמו בפרשת נח, שם יש פסוק בהפטרה **"כִּי מִי נִחַזְאֵת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרֵי מִי נִחַזְעֵל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיהָ וּמִגֶּזֶר כָּן"** וראים משהו בהפטרה מן הפרשה. רואים שיש בזה התקשרות עם הפרשה של תורה. ובשבתות שמ"ז בתמוז עד סוף השנה, שם ההפטרות לא קשורות כלל לפרשות השבוע.

כתוב בבריתא² שצריך לקרוא בבין המצרים בשלוש השבתות שלפני תשעה באב את דש"ח, ד'ש"ח - דהיינו: דברי ירמיהו, שמעו דבר השם, חזון ישעיהו. ולהפטרה אין כל קשר לפרשת השבוע, אבל היא כן בעניני דיומא של הימים האלה, ימי בין המצרים ימי הזכרון על החורבן. אחרי תשעה באב מפטירים וקוראים 'שבע דנחמא', אחרי התלתא דפורענותא מפטירים שבע דנחמא, שבע שבתות שבכל שבת ושבת קוראים פרשה בנביא שיש בה פסוקים של נחמה. מפרשת ואתחנן מתחילים 'נחמו נחמו עמי', וכך בכל פרשה ופרשה הפטרה אחת מן השבע, אנכי מנחמכם וכו'.

ישנה שאלה, כשראש חודש אלול יוצא בשבת מה לקרוא אז, האם את ההפטרה של

¹ ישעיה נד, ט'
² מגילה ל"א, ע"ב
³ תוס' שם ד"ה ר"ח

חיבור לפ' השבוע

התכלית של ההפטרות הללו היא לעשות שידע האדם שהתכלית שלו בעוה"ז זה לעסוק בתורה ומצוות ועבודת השם. אז בראש ובראשונה וזה דבר יסודי, אחרי מתן תורה, **שלימוד התורה והיסוד שלו זה חמשה חומשי תורה**. לכן צריך לקרב את הלבבות אל הסדר של לימוד התורה, שמתחילים מבראשית כל שבת, ובכל שנה גומרים חמשה חומשי תורה. זה העניין של לעשות את ההשפעה על הלבבות של העוסקים בעבודת השם בעם ישראל להתחבר אל פרשות התורה.

בתקופה הזאת, בחודשים הללו עד אלול, יש עוד דבר חשוב, יש לחבר את הכיוון של הלב כדי לעשות דברים של קרבה לקב"ה. ההתקרבות לקב"ה בימי בין המצרים היא ע"י אבילות, וזכרון החורבן, ע"י הצער על החורבן. כמו שקבעו לנו את עצם עניין התענית וקבעו את המנהגים וכן ישנן ההלכות של ד' צומות. וכמו כן יש עניין להזכיר החורבן, אמנם בשבת אין אבילות, אבל הלימוד של הזכר לביהמ"ק בירושלים, הלימוד הזה, זה מתקיים, זו התכלית של הג' דפורענותא, שלושת ההפטרות בשבת, זכר לחורבן.

תכלית החורבן - התקשרות עם הגאולה

והשבע דנחמא - הרמב"ם מונה את זה ב"ג העקרים - להאמין בביאת המשיח ובתיקון העולם, שכל העולם יחזור שוב

¹ ישעיה סו, יג

בס"ד, י"ב מנ"א, פ' ואתחנן תשע"ו

או הנשמע כמיהו

שמעתי מאמור"ר ז"ל בשם ספר אחד על הפסוק (פרק ד' ל"ב) 'כי שאל נא לימים ראשונים וכו' הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמיהו', ע"כ.

אשר לכאורה צריך ביאור, שזה נראה כמו כפילות, הנהיה, הנשמע... והסביר עם ההמשך בפסוק לאחריו, **"הַשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹקִים מְדַבֵּר"** וכו' והיינו, לא רק שלא נהיה דבר כזה באף אחת מן האומות שהעם שמע קול אלקים, אלא עוד יותר מזה שגם לא **"נִשְׁמַע כְּמִיּוֹ"**, שאין עם שיש להם סיפור כזה שקיבלו מימים **"יְרֵאשִׁים"**.

כל עמי הנצרות והאיסלאם אין נשמע אצלם סיפור כזה של קול אלקים מדבר אל כל העם ושכולם שומעים זה בעצמם, וגם עמי דתות אחרות, ששמעו סיפורי העבר מזקניהם, אין שם סיפור כזה, וזהו עומק כוונת הלשון **"הנשמע כמיהו"**.

וזהו אחד מעיקרי האמונה, להאמין בתורה מן השמים, וכמו שכתוב **"אני מאמין באמונה שלימה שזאת התורה (המסורה) המצויה עתה בידינו היא הנתונה למרע"ה"**, וזה דבר חשוב מאד מאוד, שהורים יספרו לתינוקות קטנים שאוהבים לשמוע איזה סיפור לפני השינה, ואז לספר ברגשי קודש את מעמד הר סיני, ולהזהר לא להכניס ללבם מחשבות של פחדים, ולסיים בנשיקה **"לילה טוב"**.

ולענין עצם "עיקר" זה, יש לדעת, שאנו מאמינים שהתורה ניתנה מן השמים, הן תורה שבכתב והן תורה שבע"פ, והשי"ת יצלנו משגיאות, וכן יה"ר.

בגליון הקודם לפ' דברים הו"ד מו"ר שליט"א בשם 'ספר ישן' בענין ירמיהו וסוקרטס, שם הספר הנו 'תורת העולה' ושם כתוב 'אפלטון' במקום 'סוקרטס'

לתיקון כמו שהיה אדם הראשון בגן עדן, זה יהיה ע"י הכח של מלך המשיח. לכן חשוב מאוד לדעת **שהתכלית של החורבן הוא ההתקשרות עם הגאולה**. ובעצם, החיזוק בעניין הגאולה נמצא בתוך מגילת איכה בעצמה, המגילה מסתיימת כך - **"אֲתָה הַשֵּׁם**

לעילוי נשמת: אבנר בן רפאל, הילדה בת זראדה, עובדיה בן גורגיה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, יעל בת משה אלפרד ביה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

בהמ"ק ויש יצר הרע, ואין השכינה בישראל, צריך לדעת את האמת שהמצב הזה לא טוב ולא נורמאלי, אם הוא יודע שזה ככה, ממילא הוא מחכה למשיח. מי שצריך להכין את עצמו יכין.

זה העניין שקבעו לנו פורענותא ונחמתא. בתוך הפורענותא נכניס גם את האמונה הזאת של נחמה בגאולה השלימה.

ובירושלים תנוחמו

ועתה, הבה נתבונן עוד משהו בענין הנחמה, ואת כחה האדיר של ההבטחה, 'אנכי אנכי הוא מנחמכם' וכבר הבאנו את הפסוק "ובירושלים תנוחמו". הנביא מבליט את ירושלים, ואכן מנהג המנחמים לומר "המקום ינחם ... וירושלים" או הנוהגים "בירושלים תנוחמו". ומה העניין המיוחד בזה.

ולהבין היטב, נביא את הסיפור מספר שמואל-א' על תוצאות המלחמה עם פלשתים. שלושים אלף הרוגים בשדה הקרב, והשאר כולם ברחו, ארון האלקים נלקח, ושני בני עלי הכהן הגדול, שהוא גם השופט כמלך המנהיג את עמו.

ובפסוק י"ג, וְהָיָה עָלַי יֵשֵׁב עַל הַפֶּסֶא, (בשער העיר) מִצָּפָה וכו' ותצעק כל העיר וכו'. וְעָלַי בֶּן תְּשָׁעִים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה וְעֵינָיו קָמָה וְלֹא יָכוֹל לָרֹאשׁ, "וַיֹּאמֶר מָה קוֹל הַהֶמוֹן הַזֶּה וכו'", "וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר" (ארבעה אסונות: א) "נָס יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים", ב) "וְגַם מִגִּפְתָּה גְדוֹלָה הָיְתָה בָּעָם", ג) "וְגַם שָׁנִי בְּנֵי מְתוֹ חָפְנִי וּפִינֶחֱס", ד) "וַאֲרֹן הָאֱלֹקִים נִלְקָחָה". "וַיְהִי כִּהְזָכִירוּ אֶת אֲרֹן הָאֱלֹקִים וַיִּפֹּל מֵעַל הַפֶּסֶא אֲחֵרֶינִי וכו'" "וַיָּמָת פִּי זָקֵן הָאִישׁ".

הנה מזה אנו רואים כאן, עלי הזקן בגופו, בריא בשכלו, ועל הבשורות א, ב, ג, הוא חזק ברוחו, גיבור ולא מתמוטט, ורק כהזכירו את ארון האלקים, נשברה רוחו והתמוטט ומת.

ובהמשך כתוב סיפור דומה על אשת פנחס¹. עכשיו, מובן כמה עצום כח נחמת "אנכי וכו' ובירושלים תנוחמו" שמרפא גם שברון לב גדול כזה, וכך יהי' בגאולה השלימה. ויהי' שתהי' בקרוב בב"א.

עדן ולא בדרך המהלך של מלך בשר ודם, ואדם מאמין בזה - אז הוא לא אפיקורס, ודאי נכון שיהיה משיח, אבל מי שמסכן ולא יודע את האמת הוא לא כמו משומד ולא כמו עובד עבודה זרה כך דעת הרמב"ן.

אומר הבריסקר רב - הרמב"ם שהולך לפי שיטתו מוסיף שמי שאינו מאמין בביאת המשיח ומי שאינו מחכה לבואו הוא אפיקורס. וגם המאמין באמונה שלמה במשיח, רק לא מרגיש שאעפ"י שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא, הוא גם כן אפיקורוס אע"פ שהוא מאמין במשיח, אז מה הנפקא מינה שהוא לא מחכה לו... הוא אומר - אני הרי יודע שזה נכון, נכון, רק אני לא מרגיש שאני מחכה, מה זה שייך לעיקרי האמונה.

משל לחולה אנוש

אמר הבריסקר רב, האמונה בביאת המשיח היא, לדעת מה זה משיח. הוא אמר את המשל המפורסם, משל למה הדבר דומה, שהיה פעם חולה שלפי הרופאים המומחים שהביאו לבדוק אותו, הביאו עוד מומחה ועוד מומחה, בדקו אותו ואמרו שהחולה הזה אין סיכוי שתהיה לו רפואה. נתנו לו מקסימום שלשה חודשים אבל בסופם הוא הולך ודאי למות. לאחר מכן נודע שבמדינה אחרת יש פרופסור שהוא היחידי בעולם, שיודע תרופה חדשה, שבודאי מועילה. כמו שהיה עוד בימינו, בדור הקודם, למי שהייתה דלקת ראות היה מת מזה, ואז גילו את הפנצילין והחולים כבר לא מתים. וכמו כן היה שיתוק ילדים, שהיו ילדים שנשארו משותקים ואז המציאו את התרופה וכיום זה דבר נדיר מאוד.

ובמשל שלנו, רק הפרופסור הזה ידע את החכמה איך לרפא את החולה הזה, ובעיר שנמצא החולה אין מי שיכול לרפא, כמובן שמזמינים את הפרופסור לבוא לאותה עיירה ולרפא את החולים שבה. החולים מחכים שיבוא הפרופסור, הם יודעים שיבוא, רק שהם לא יודעים אם יבוא בעוד שבוע או עוד חודשיים העיקר הוא שיבוא לפני שהחולה יספיק למות. החולה הזה ששומע שבא איזה רופא אורח לעיירה, וכי הוא לא מחכה לו אולי זה הרופא שיכול לרפא אותי? הוא מחכה ומחכה. **אם הוא לא מחכה סימן שהוא לא יודע שהוא חולה. או שהוא יודע שהוא חולה אבל הוא חסר דעה, חולה נפש ומשוגע.**

כך אומר הרמב"ם. צריך לדעת שהמצב שלנו זה מצב של חולה מסוכן, כשאין

לְעוֹלָם תֵּשֵׁב פְּסָאָךְ לְדֹר וָדֹר², כסא הכבוד קיים בכל דור ודור, שלא נחשוב שאחרי החורבן הכסא פגום משום שזה כס, ולא כסא. כס ללא אל"ף (שמות י"ז). ושלא נחשוב שזה נשאר ככה. מגילת איכה עצמה שהיא הקינות שבתשעה באב עצמו, מסתיימת בפסוק - "חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם".

שבת חזון, זו קינה על 'איכה ישבה בדד'. כמו שהמדרש אומר, ה'איכה' שאמר ירמיהו, הקדים אותו ישעיהו שאמר גם הוא 'איכה הָיְתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נֶאֱמָנָה³'. מה שאמר היו צריה לראש, זו לא איזה דרך טבעית של מהלך פוליטי שהמלך רוצה לכבוש את ארץ ישראל והתנגדו לו תושבי הארץ, ולכן הוא כעס על מלך ירושלים וכבש את ירושלים והחריב אותה. אלא שה'איכה' מתחיל עם העבירות שהיו בירושלים. זו האיכה.

"אני מאמין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ, וְאֵף עַל פִּי שִׁיתְּמַקְמָה, עִם כָּל זֶה אֶחָפָה לוֹ כָּל יוֹם שִׁיבּוֹא" (רמב"ם, י"ג העקרים)

הרמב"ם אומר שמי שלא מאמין בביאת המשיח אז הוא כמו מומר וכופר בתורה שבע"פ. כמו כופר שלא מאמין בתורה מהשמים, כך מי שלא מאמין בביאת המשיח הוא גם כן כופר. הרמב"ן בספר מיוחד שחיבר לענייני אמונה, חולק עליו. ואומר ודאי וברור שמשיח יבוא ותתחדש מלכות בית דוד. אבל האמונה שיהיה מלך מבית דוד ויחזור שוב מלך בשר ודם ושתתנהל מלוכה בעולם הגשמי והחומרי, מי שלא יודע את הידיעה הזאת הוא לא מאמין אמנם, אבל הוא גם לא אפיקורס ולא כמו מומר.

מהלך של 'אין עוד מלבדו'

אבל מה כן צריך לדעת, שיש עולם הזה ועולם הבא. ודאי שהעולם צריך להגיע לתיקון, ולעבור שוב לעולם הרוחני, אבל יכול להיות [שזה יהיה] בדרך שהקב"ה בעצמו, ישנה את העוה"ז וימלוך בעצמו בלי הסדר של מלך מבית דוד. **שהרי התכלית אחרי מלכות בית דוד בעוה"ז, היא שהעוה"ז יתקדש ויטהר יותר ויותר עד שיהיה מצב של 'אין עוד מלבדו' ויהיה השם 'מלך על כל הארץ'.** רק שחזרת מלכות בית דוד זה מהלך, והנביאים אמרו שהמהלך יהיה ע"י שיחזור שוב מצב של מלכות העולם הזה. אבל אם טועה וחושב שיחזור שוב העולם ויהפוך לגן

¹ שמואל-א ד, י"ג
² שם פסוק י"ט

³ איכה ה', יט
⁴ ישעיה א', כ"א

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

בס"ד

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". ואתחנן גליון מס' 76

פיקוח נפש

רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראוי עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב וגו' (ד, ט-י)

רבנו (סה"מ הק' ע' ד) מביא, שפסוק זה מלמדנו ב' פרטים ממצוות תלמוד תורה: (א) שאדם חייב ללמוד תורה עד יום מותו, כפי שנאמר "ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך" (רמב"ם פ"א מהל' ת"ת ה"י). (ב) שמלבד החיוב ללמוד את בנו כנאמר (דברים ו, ז) "ושננתם לבניך", חייב ללמד גם את נכדו, כפי שנאמר "והודעתם לבניך ולבני בניך" (קידושין ל, א). ומבואר מזה, שפסוק זה אינו מזהיר רק על זכירת מעמד הר סיני בו ניתנה התורה, אלא גם על לימודה.

ובמשנה (אבות פ"ג מ"ח) אמרו: 'כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו שנאמר "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים" וגו'. והדברים קשים להבנת בני אדם, כיצד נפשו של אדם תלויה בלימוד התורה. וביאר רבנו (זכור למרים פ"ב), על פי דוגמא מאיסור אכילת דם בהמה, שנאמר טעמו בתורה (דברים יב, כג): "כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר". וגם זה תמוה לנו, הלא איננו רואים בעינינו הגשמיות שנפש הבהמה תלויה בדמה. ואף על פי כן מלמדת אותנו התורה, שאיסור אכילת דם אינו רק מפני שהוא מאוס, וככל הדברים המאוסים שנאסרו בלאו (ויקרא יא מג) "אל תשקצו את נפשותיכם", אלא מפני שהאוכל דמה של בהמה כאוכל נפש הבהמה עצמה, ולא הותר לנו אלא אכילת בשרה ולא נפשה.

כן הדבר בקיום הנפש לנצחיות, אין מי שיודע מה מחיה אותה לעולם הבא מלבד יוצרה ית'. והוא ית' הזהירנו בתורתו כמה פעמים, שנאמר (דברים לב, מו-מו) "אשר תצוו את בניכם לשמור לעשות את כל התורה הזאת וגו' כי הוא חייכם". וכן נאמר (ויקרא יח, ה) "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", וביאר רש"י 'לעולם הבא'. נמצא, שחיות נפש האדם בעולם הבא תלויה בזכירת התורה וקיום מצוותיה, שעל ידי זה דבקה הנפש באור התורה הנקרא 'צורר החיים', כנאמר (שמואל א כה, כט) "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך". אם כן, המחסר מלימודו והולך בטל אפילו כמה שעות בשבוע וכדו', מזיק לנפשו, ועל זה אמרו חז"ל (אבות פ"א מ"ג) 'ודלא יליף קטלא חייב'.

ארחות חיים במחיצת החפץ חיים. "הדרך להשריש בבני אמונה בה' ובתורתו" הדרך האמיתית להשריש בבנו האמונה בה' ותורתו הוא, שידבר תמיד האב עם בנו בדברי תורה ומוסר, ויסביר לו שיש גן עדן בעולם לעתיד לבוא המיוחד לעבדי ה' ושומרי מצוותיו, ושהתענוג של גן-עדן הוא תענוג אמיתי גדול ורוחני נצחי שאי אפשר לתאר, וכדאיתא באבות (פ"ד): 'יפה שעה אחת של קורת-רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה'. ולהיפך, יש גיהנם שהוא אש נורא מאוד, והוא מקום המוכן לפרוע מן האדם בעד ביטולו מתורת ה' ומניעת קיום מצוותיו. וכן ירגיל את בנו בלימוד האגדות שבתלמוד, שמהם יראה ויכיר גדולת הקב"ה בורא העולם ומנהיגו, שהם דברים הפועלים מאוד על נפש הנער בעודו מנעוריו. וגם ימצא בהם מדות טובות ודרך ארץ שיעשה רושם חזק על בנו להתרגל ג"כ באיזו מדה מן המדות לפי מזגו וטבעו

כן הדבר עצמו, כשלומדים עם הילד תורת ה' (ירמיה כג, כט) "הלא כה דברי כאש נאום ה'". הרי אפילו אם הבן יסע מבית אביו, ג"כ יהיה יהודי, וילדיו ג"כ יראה ללמד תורה שיהיו יהודים, אבל אם הוא אינו לומד תורת ה', כל מה שהוא מתחנך ליד אביו החרד אין זה יותר מקדירה חמה; כל זמן שהוא ליד אביו, הרי הוא יהודי איכשהו, אך אם הוא יוצא לעולם הוא מתקלקל לגמרי. שנית, אף אם הוא עדיין יהודי, אבל ילדיו כבר יהיו רחוקים מיהדות. בעיקר צריך לראות שהילד ילמד התורה הקדושה, ואז בטוחים שיישאר יהודי

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים. ולהצלחת ה"ה דניאל בן שלמה. דן אליהו בן שמעון הי"ו

ספרים שו"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

פרשת ואתחנן

יודעת היום והשבות אל לבבך

ענין ההשגחה מבואר ומפורש בכל התורה, ועל זה בנויה עיקר התורה, ולתכלית זו היה ענין יציאת מצרים שנצטוונו לזכור בכל יום, כדי לדעת שהקב"ה משגיח בעולמו, כמו שנאמר (שמות ח, יח) "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ", וכן נאמר בפרשת ואתחנן (דברים ד, ט) "יודעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד".

וביאורו, שמלבד שברא את השמים והארץ וכל אשר בס' עוד הוא משגיח עליהם, והוא לבדו בעל הכוח שלהם להנהיגם כרצונו, ואין שום כח ח"ו זולתו, כי הוא המחיה את כולם בכל רגע ורגע, כמו שכתוב (נחמיה ט, ו) "ואתה מחיה את כולם". וזוהי גם כן כוונת הכתוב הנ"ל "הנוטע אוזן הלא ישמע", פירוש כיון שבכל רגע ורגע הוא הנותן את כוח השמיעה לאדם, איך יחשבו שהוא לא ישמע דבריהם. וכן "אם יוצר עין", רוצה לומר שבכל רגע ורגע משפיע באדם כוח הראות שיוכל לראות למרחוק, איך יחשבו שהוא אינו רואה מעשיהם. ועוד כמה כתובים מפורשים בתהלים (לג, יג-טו) "משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם, ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ, היוצר יחד ליבם המבין אל כל מעשיהם", וכתוב עוד (שם קיג, ה-ו) "מי כה' אלוקיני המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ", וכתוב עוד (ירמיה כג, כד) "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאום ה'".

טהרת ישראל, פרק ב'

ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה.

מכאן תשובה להאומרים רחמנא ליבא בעי (- א' יידישע הארץ), אלא ויצונו ה' לעשות וגו', דוקא ע"י מעשה. והטעם בזה, כי ידוע שתרי"ג מצוות הם נגד רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו של האדם, ואם תחסר לו מצוה אחת יחסר לו תיקון האבר ההוא לעתיד. והיינו דכתיב "לטוב לנו כל הימים", היינו ליום שכולו ארוך. "לחיותנו כהיום הזה", כמו שאנו חיים היום עם כל האיברים. וזה יהיה דוקא רק ע"י קיום כל התורה במעשה, וכדכתיב "לעשות את כל החוקים האלה".

מכתבי הרב 'חפץ חיים

ושמרת את המצוה וגו' אשר אנכי מצוה היום לעשותם.

יראה לי שהתורה הקדושה מרמז לאדם שיחשוב תמיד שאין לו אלא יום אחד לחיות, ובאופן זה בוודאי יזרז עצמו לתקן כל מה דאפשר לתקן. ובפרט לעת זיקנתו כשרואה שכחותיו הולכים וכלים, כמה צריך להתגבר על יצרו ולהכין צידה לבית מועדו. אבל בעוונותינו הרבים נתקיים בנו מה שאמר הכתוב (הושע ז, ט) "אכלו זרים כוחו והוא לא ידע, גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע", שכל כוחות האושר של האדם שבכוחו לעשות בחייו לנפשו, תאכל מעט מעט שנות חייו ע"י זרים, כוחות היצר התאוה והחמדה והכעס, ואינו מתבונן כלל איך יצאו שנותיו בהבל, כי מצד הטרדות הרבות המוטלות על כל איש ואיש כעת מצד היצירה"ר אנו כשיכורים ממש, ושיכור בעת תוקף שכרותו אינו חושב כלל על סופו.

תורת הבית, פרק יד

השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב", וכן ציוה והזהיר לזכור יציאת מצרים תמיד וכל הניסים שעשה ה' לעינינו, כדכתיב בפרשיות דברים ואתחנן ובכמה מקומות בתורה, ולתכלית זה ציוה לנו כמה מצוות מיוחדות שעיקרן לזכירת יציאת מצרים וכל הניסים שנעשו לנו אז, למען לא יסור הזכר ממנו לעולם, כמו שביתת חמץ ואכילת מצה ושיבת סוכה ועשיית מועדות ותפילין על היד והזרוע וקדושת הבכור, וגם שבת שהיא לאות על חידוש העולם ויציאת מצרים, ומרוב תמידתן ופרסומן אי אפשר בשום אופן שיישכח מישראל יציאת מצרים וכל יסודי תורתנו הקדושה. נדחי ישראל

נפש גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו זינצרויב זצוק"ל

גליון 106 ואתחנן - נחמו תשע"ז

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בעמדנו בפתח ימי בין הזמנים מצאנו לנכון להביא מאמר יסודי מרבינו ז"ל בענין צורת הבני תורה ובפרט בבין הזמנים. מפאת אריכותו יבוא בהמשכים בג' פרקים. יש לדעת שלמרות שהגישה המוצגת כאן פשוטה וידועה [מפי ראשי הישיבות והמשגיחים לדורותיהם] אך עלינו לדעת שמבוססת על מהלך רחב ועמוק הרבה יותר. והוא הבנת פנימיות מהלכי תקופת העקבתא דמשיחא שאנו בעיצומה ומרכזיות תפקיד הבני תורה בתקופה זו. רק המביט על הדרישות מהבני תורה דרך אספקלריא זו יפנים שאין בהם שום גוזמא.

ידיע שרבינו זצ"ל העמיק חקר בנבכי התקופה כפי שמשקפים בדברי הקדמונים ובפרט בכתבי הגר"א. הדברים התפרסמו בעיקר בספר "התקופה בסערת אליהו" שהו"ל במחדש לפני כמה שנים. ומפאת קושי סגנון הדברים ואריכותם זכינו להוציאם בסגנון השובל לכל נפש בספר "נפשו גחלים תלהט". בשבועות הקרובים נביא את מרבית פרקי הספר לתועלת קוראי העלון [מחמת חסרון מקום הדברים לא יובאו תמיד בשלמותם]

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שו"ל בעדודו. על כן כל שיגיא וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הציבור ושנו בהם כ"כ עד שהשתרשו ממש להיות כחלק מהצורה הבסיסית של החיים, עד כדי שההשקפה של הציבור עליהם שפשוט אי אפשר בלאו הכי, וזה הגיע עד כדי כך שאם יבוא מאן דהוא להעיר על זרות הדבר ועל הצורך לשנות, הרי הוא המשונה, והוא היוצא דופן וצריך הסכמה על דבריו. זהו "לא באת לידו" ! כהות חושים מוחלטת! אין עם מי לדבר!

במה דברים אמורים? הנה הטרגדיות שקרו בימי בין הזמנים זה [א.ה שנת תשס"ז] א"צ לספר, ידועים הם לכולם. אך עלינו להתבונן במה שקרה ולהעמיד המבט האמיתי בזה, והיאך היא ההסתכלות הנכונה על מה שקרה כאן.

ג. הכל נגזר בר"ה כפשוטו

ראשית יש לצטט אימרה של הגר"ר ירוחם המשגיח דמיר זצ"ל, ששמעתי מר' יוסף ליס זצ"ל שהיה נוכח באותה העת. בשעתו ארע דבר אשר הרעיש את עיתוני פולין, הי' זה סמוך למיר, עמד שם גשר גדול ורחב מימדים מעל נהר, שהיה חזק מאוד ושעמד על תילו במשך שנים רבות, והנה עברה

בן תורה בבין הזמנים [עיני ישראל - חלק א']

א. תכונת הנפש של נעשית לו כהיתר

[ערכין ל:] אמר רבי יוסי בר' חנינא בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו שנאמר בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו וכתוב וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד לא הרגיש [נרש"י לא נודעו לשוב מן העבירה] לסוף מוכר את שדותיו שנאמר וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו לא באת לידו [נרש"י משמע שלא יעלה על לבו שיהא עושה שום עבירה] לסוף מוכר את ביתו שנאמר ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה. שואלת הגמ' מדוע בתחילה אמר "לא הרגיש" ובסוף "לא באת לידו". מתרצת הגמ' כדבר הונא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס"ד אלא אימא נעשית לו כהיתר. ביאור הדברים שיש תכונה בנפש שאדם שעובר בפעם הראשונה על החטא אז הוא עדיין בגדר "לא הרגיש" היינו שיודע שעובר עבירה אך לא מספיק בווער בו לחזור בתשובה מיד. מחמת שעדיין הנפש נמצאת במצב שהיא סמוך לקודם החטא (שחוטא כעת) על כן עדיין ההרגש שלו לא כזה לגמרי ועדיין קרוב לעשות תשובה, אך אחרי ששנה בחטא פעמים רבות ונעשית לו כהיתר, אז הוא כבר בגדר "לא באת לידו", היינו שלא עולה על דעתו בכלל שעושה עבירה כי נעשית לו כהיתר. נמצא שכל עוד קרוב למצב הקודם עדיין יש סכויים שיתפוס את עצמו אך אם במצב זה "לא הרגיש" אז ההמשך הוא "לא באת לידו" ונעשית לו כהיתר שמכח ההרגל וכהות החושים חי באופן שזוהי צורת החיים ואין כאן שום חריגה או בעיה. והולך מדחי אל דחי עד שמוכר את עצמו לע"ז כמבואר שם! בשאט נפש!

ב. נעשית כהיתר בהנהגות הציבור

דבר זה נוגע לא רק לצורת החיים הפרטיים של כל יחיד ויחיד אלא שייך ונוגע גם לאופי וצביון דרך הילוך החיים של הציבור ג"כ. אשר גם בזה שייך מהלך זה שתחילתו ב"לא הרגיש" וסופו ב"לא באת לידו". ישנם דברים זרים שנכנסו לתוך

זאת, אך צורת הביצוע עלינו לדעת ולהבין מדוע היה זה בגוון כזה בדווקא, ולהסיק המסקנות מזה. והנה הצד השווה שבכל שבעת הטרגדיות שהיו כעת הוא שכולם נעשו בגוון אחד, כולם היו במסגרת שווה, מסגרת אשר שמה הוא "טיולי בין הזמנים" א"כ הרי לפנינו שפה ברורה על מה יש תביעה על הציבור בבי"ד של מעלה ובא זה ללמד על הכלל כולו.

ה. צורת הבן תורה השתנתה

במה דברים אמורים? ברור כי מן השמים מתריעים ותובעים אותנו על "צורת הבן תורה" ובהיות שהיה זה בקשר לצורת הבין הזמנים [אשר הוא פרט מרכזי אשר בא ללמד על הכלל כולו כנ"ל] נדבר בפרטות עליו אך יש ללמוד מן הפרט על הכלל. הוזכר כי יש דברים שהשתרשו בתוך הציבור כצורת החיים ואשר אי אפשר בלא"ה על אף זרותם ונכריותם הגמורה וכבר הושרש באופן שזה דבר המותר בגדר "לא באת לידו" כהגמ' בערכין הנ"ל. אין המכוון כאן להיכנס לכל הפרטים הנכללים בזה אך ממה שדובר יתבונן נא כל אחד ויעשה החשבון הנפש שלו.

הנה כל הצורה של ה"בין הזמנים" של הבני תורה כהיום לבש צורה חדשה הנוגדת לצורת הבן תורה. עסק טיולי ביה"ז אינו מקרה או פרט, זה גיוון ואופי! המושג "בין הזמנים" כבר היה מקדמת דנא. גם בליטא ופולניא היה מושג כזה, בחור שהתייגע בתורה ונחלש, ידעו כולם שצריך לנוח. נופש, אויר צח, ים, שהם טצדקי לחזור לכוחות הגוף, ואז משחזר לכוחותיו, חזר לשיבה. שום דבר לא השתנה אצלו כשיצא ושהה שבוע או שבועיים מחוץ לשיבה... מעולם! לא היה ציור כזה שכן תורה לא יהיה לו צורה וציור של בן תורה בשעת הנופש, שנראה כי התפרץ ונראה פרצוף אחר שבשעה שהיה בשיבה לא היה לו בכלל שום שייכות לזה... היו אלו דברים פשוטים הן בשיבות בחו"ל, וגם בארץ עד לא מזמן... היה מצב שהיינו הולכים ל"ועד הישיבות" בין ט"ב לר"ח אלול, מי פחות ומי יותר, כדי לנוח. בנופש שם, היינו מתעסקים בתורה ללא עיון חמור כדי לחזור לכוחות, אבל היתה צורה מושלמת של בן תורה ממש. שניכר בכל מציאותו, כשהולך, כשרוחץ, כשאוכל, אלא שנמצא בד' אמות אחרים (מהישיבה) המאפשרים לחזור בגוף מחודש ומרוענן... עברו השנים, התחילה התרבות החילונית לחדור ולהכנס לתוך הישיבה. ומיני אז התחילו כל המהפכות שאנו רואים לעינינו.

עלינו לדעת, שכשנכנס דבר אחד של רחוב פנימה, אז כנגדו יוצאים ב' דברים של קדושה החוצה! וכמשאחז"ל ליצנות אחת דוחה וכו', מי

שם מונית אשר בתוכה היו שמונה אנשים שפניהם היו מועדות אל תחנת הרכבת, שהדרך אליה היתה לעבור על הגשר הזה, והנה בעת שעלתה המונית על הגשר, הוא קרס, ונפלו כולם לתוך הנהר ומתו כולם, ואז רעשו וגעשו כולם ואמרו שצריך לחקור איך יתכן, ומה סיבת נפילת הגשר, שהרי היה בנוי חזק וטוב ולא היה שום סימן של חלישות או רעיעה כל שהיא, ויש לטכס עצה וכו' (כדרכם של עיתונים). הגיעה השמועה לאזנו של ר' ירוחם זצ"ל, ואמר אז שיחה בישיבה, בהתייחס למעשה, וכך אמר. בפשטות! יותר מענין אחד בלבד, לא היה כאן. יש תפילה שכולנו אומרים אותה בר"ה "ונתנה תוקף" ושם נאמר אשר בר"ה יכתבון וביו"צ כיפור יחתמון מי יחיה, ומי ימות, מי וכו' מי ברעש וכו' מי במים וכו'. וממילא בר"ה של אותה שנה ברשימה של מי במים (רח"ל) היו גם שמונה אנשים אלו. וכדי לבצע הפסק דין בשמים, ריכזו את כל אותם השמונה, הניחו אותם במונית, הביאו אותם לגשר והפילו אותו ואז התקיים הפס"ד. אמר ר' ירוחם זהו בדיוק מה שהיה כאן ויותר מזה בעומק לא היה !!! עכ"ד ז"ל.

הרי לפנינו מבט ברור על דברים כאלו. דרכי שמים לבצע פסק דין. ודבר זה צריך להיות אצלנו חדור וברור, בכל שנה עומדים בבית הכנסת וצועקים בקולי קולות את ה"נתנה תוקף", אך למעשה אי"ז נכנס לתוך הראש, ומרגישים כאילו זה שייך לעולם אחר לא לנו. ואז כשנפגשים בתוך השנה, רח"ל, בביצוע של אותו נתנה תוקף בפועל רח"ל, אז שוב ממשיכים החיים הלאה ואומרים "נו זה מקרה", ולא מסתכלים באופן שיש כאן תביעה מן השמים, כמו שיש "חברת משניות" יש גם חברה כזו שנקראת "חברה מתים"... עלינו לדעת שמה שקרה כאן הוא פסק דין של ר"ה תשס"ז! מדוע דווקא הם וכו', זה אין לנו הבנה, אבל זה אנו יודעים שהכל בחשבון מדויק מהקב"ה !!!

ד. בורא עולם מדבר עמנו דרך אופן ביצוע הגז"ד

זהו מבט אחד על הענין. אך עלינו לדעת שישנו מבט נוסף והוא, שאם כי אכן אין בידינו להבין דרכי שמים בפסק דין וכנ"ל אך יש את אופן ביצוע הפסק דין, כי הלא האפשרות לקיים פס"ד מות רח"ל על אותו שגזרו עליו הוא בכל האופנים שבעולם, ומ"מ ההשגחה העליונה בוחרת לבצע דווקא באופן מסויים כדי לדבר אלינו ולומר לנו מה רוצים מאיתנו! ומה תובעים מאיתנו בשמים! כי אופן ביצוע הפסק דין היא שפת ההשגחה העליונה לדבר עמנו. באופן שהגם שבעצם הפס"ד אין לנו ידיעה והבנה. ואין לנו אפשרות לחקור

יודע כמה ד"ת יצאו ונשכחו ונדרחו ע"י הליצנות שנכנסה פנימה. אלו הם ב' דברים אשר אין קיום לשניהם בכפיפה אחת. תורה דוחה ליצנות, ואם רח"ל הליצנות נכנסת פנימה, היא אומרת לתורה צאי מהבית מדרש, עכשיו זה מקום שלי... אין בדברי אלו שום גוזמא! אני למעלה מארבעים וחמש שנים נמצא כאן בא"י. ראיתי את החיים

שע"י שככל שהליצנות של הרחוב נכנס לשיבה הרי זה ניסיון לעשות את הישיבה כמו "בין השמשות" כזה... חול וקודש ביחד מול הסטנדר. (א"ה: "ליצנות" הכוונה לאוירת הקלילות לרוחניות ודבר שבקדושה בתוך החיים, ואי"ז דווקא ישיר אלא סגוי בנתינת עיקר לדברים אחרים חוץ מתויר"ש, וד"ל).

הנהגה נכונה למנוחה בימי בין הזמנים [אגרות דעת ל"ה, ל"ז, עיני ישראל עמ' שס"א]

הנה בודאי שצריך מנוחה בעת שהגוף התעייף וזה לא מפריע כלל לעול ותשוקת התורה, אדרבה אמרו חז"ל הנהג בהם מנהג דרך ארץ. והחזו"א כותב באחת מאגרותיו לבחור שנחלש מחמת רוב עיונו שיבוא אליו לבני ברק לשבועיים להתעסק בטיולים ומנוחת הגוף ואז יחזור לתלמודו. דוק שלא אמר שיבוא לב"ב **לביזור**. משל למה הדבר דומה למי שרוצה להשכיר את עצמו להיות ליצן לצורך פרנסתו שאין בזה שום היתר של הנהג בהם מנהג ד"א כי ליצנות היא עקירת התורה. ויום בידור וליצנות יכול הרוס על אתר השקידה של שבועיים בתורה. ובודאי יכול לאבד כל הטעם של דבר שבקדושה. ואכן יש צורך מפעם לפעם לאוורור אחרי שיגע אדם כל צרכו. האוורור אינו פריקת המשא הקודם רק אסוף כוחות רעננים חדשים להכניס בשביל עליה חדשה. אז אין באוורור הרגשת הפסקה מהקודם

אך כל הנוהג הזה הוא כולו רוח זרה שהוכנסה לעולם הישיבות, רוח האומרת שבין הזמנים הם ימי "התפרקות" ג' שבועות שצריך להתפרק בהם... וחושבים שכאילו חוזרים אח"כ "מחודש" לשיבה בתחילת הזמן. אך כולו דמיונות! חושבים שקיבלו מכל זה עליזות והתחדשות אך כל זה דמיונות ממש.. אין מושג כזה... אין מציאות של התפרקות מתורה... האדם מחוייב בה שנה ימים בשנה, לא פחות! אלא שלפעמים יש צורך לפוש, זה הבין הזמנים האמיתי ואילו כל שאר המשמעויות שנתנו לזמן זה, הם רק רוח זרה, חוץ, שנכנס פנימה!

כאן... קשה להגיד... אבל הרגש אומר מי יודע מי יודע מה התולדות שיכול לצאת מזה....

תקופת העקבתא דמשיחא [פרקים מתוך הספר "נפשו גחלים תלהט" - פרק א']

יסוד זה במילה הראשונה בתורה. בראשית. בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית. תפקיד זה ומילוי הוא אשר **מסבב את כל "גלגלי ההסטוריה"**.

עד שיתממש, במהרה בימינו, חזון הנביאים של גילוי כבודו ית' בעולם, עם ישראל בניהול אורח חייהם על פי ציווי הקב"ה, מגלים לכל יושבי תבל שיש לעולם **בעלים**, הוא אשר מכון כל צעדיהם נוכמובן שיקבלו שכר על מילוי תפקידם זה בנאמנות. בכל צעד ושעל היהודי משלב עומק רוחני בחייו הגשמיים ובכך הוא **מגלה עומק רוחני** לכל המציאות הגשמית. זו הסיבה שהחיים הגשמיים של עם ישראל מעולם לא היו מטרה בפני עצמה אלא רק **אפשרות** להגשמת הרצון האלקי.

והנה דווקא בדורנו, הנקרא בפי חז"ל עקבתא דמשיחא, שהוא הדור שבו יתגלה המחזה נורא ההוד לו קיוו וציפו כל הדורות, גילוי כבוד ה' והאמת המוחלטת שמלבד רצון הבורא ית' אין שום דבר בעולם. דווקא בדור זה האוירה הכללית היא השתקעות בחיים הגשמיים בכל ההידורים והקדוקים.

א. כל מהלכי ההסטוריה רמוזים בתורה

מציאות החיים בדורנו עברה שינויים רבים.

ברובד החיצוני, מושגים חדשים שעד לפני כמה שנים היו פרי דמיון נהפכו למציאות ממשית. מי דמיין שיכול אדם לנסוע באוטו למירון וללמוד דף גמ' עם חבירו שנמצא באותו זמן בלב פקק תנועה במנהטן. והנה היום השימוש בטלפון הסלולרי הוא חלק כמעט בלתי נפרד מחיינו. המתבונן שלא התרגל אכן ישתומם על מהירות ההתפתחות הטכנולוגית.

לא נאריך כאן בדוגמאות.

אך עד כמה שחשים אנו בשינויים הגשמיים יש לדעת **שעיקר השינוי** התחולל דווקא ברובד הפנימי של החיים. הרבה מהשקפת העולם היהודית הפשוטה עבר מהפך גדול מאוד ואף שנשארה מבוססת על יסודות התורה מכל מקום סדקים בלתי מורגשים החלו נראים ולרוב עדינותם קשה לזהותם.

יסוד מוסד הוא שהקב"ה ברא את העולם ובחר בעם ישראל כדי למלא יעוד אלקי על פני תבל. חז"ל גילו

עד שנהפכו ליסוד גדול של החיים וממילא התלווה לכך התרחקות מאותם חיים פנימיים.

בסערת הזמן הורגלנו לכך ונדמה שכך היא צורת החיים. ואף אם מתעוררים לעצור לרגע ולבחון הדרך, המבול ברחובות [כמעט בכל מקום שהעין משוטטת נתקלת בעוד ועוד עסק של קניה ומבצע וכו'] כמעט ומבטל לגמרי את מנוחת הנפש לחשוב. ואפילו את הזמן לכך אינו נותן. וכבר חדר הביטוי "חבל על הזמן" כתירוץ לכל הבהלה והחיפזון.

מוכרח האדם לעצור את מהלך חייו ולהכנס למסע מרתק לכבשונו של עולם. לגלות צעד אחר צעד את עומק התכנית האלקית המתממשת לנגד עינינו. לגלות כיצד כל תהפוכות דורנו נרקמו כבר בראשית הווית הבריאה. מה מטרתם. ובעיקר מה התפקיד המיוחד שנמסר לדורנו.

ב. שורשי המציאות

א. מעשה אבות סימן לבנים

ה"תכנית" של הבריאה מתחילתה עד סופה נקבע על ידי הבורא ית'. והכל טמן בתורה הנצחית שהרי התורה היא המפה על פיה נברא העולם ולכן מוכרח להיות שכל תרחישי המציאות רמוזים בה. ולכן מפתח גדול להבנת המאורעות שארעו לעם ישראל ואשר יעברו עלינו עד סוף הדורות הוא לדעת היכן נרמז בתורה.

אחת הדרכים בהם נתגלה לנו את כל אשר עתיד להתרחש נקרא מעשה אבות סימן לבנים.

כלומר כל מהלך ההיסטוריה של עם ישראל כבר נקבע על ידי אבות האומה. והענין עמוק ביותר. ונשתדל לבארו בקצרה בס"ד.

כידוע שהקב"ה ברא את העולם לתכלית מסוימת. הקב"ה, שהוא תכלית הטוב, ברא את הנבראים כדי להיטיב עמם וכדי שהטבה זו תהיה שלמה העמיד אותם במציאות כזו המאפשרת נסיונות רבים [ע"י כך שהקב"ה כביכול מסתיר את הברירות של מציאותן] אשר אם יעמדו בהם יזכו לתענוג הנצחי שאין למעלה ממנו. ומכיון שעמלו לבחור בטוב לא תהיה להם בושא לקבל השכר כיון ששותפים הם בקבלת שכרם.

אך אין כאן סוף עומק כוונת הבריאה אלא ישנה תכלית נוספת שעל ידי בחירת האדם העולם עצמו יבוא לתיקונו.

הקב"ה העמיד מציאות של רע בבריאה אשר נוצרה כדי להעמיד את האדם בפני בחירה שקולה ולכן מציאות הרע נראית כביכול שעומדת "נגד רצונו". תיקון הבריאה הוא בבטול מציאות הרע הזה.

אחד הקשיים לזהות את הרע משום שהוא מעורב עם הטוב. לעולם לא מפתה את האדם כ"רע" אלא מופיע עם חזות של "טוב". אם נרצה בכל זאת לזהות בבהירות את מהות הרע נתבונן בב' הזמנים שהצליח במשימתו להכשיל את האדם. ונדע שתכונות הרע שנתגלו אז הן אשר יחזרו לכל אורך ההסטוריה בלבושים חדשים.

באופן כללי ניתן להצביע על שלושה זמנים עיקריים ומרכזיים של הופעת הרע [למרות שהוא מופיע תמיד בעולמנו]. הפעם הראשונה הופיע הנחש בחטא אדה"ר ומכיון שלא עמד אדה"ר בנסיון הופיע פעם נוספת בלבוש הערב רב בחטא העגל. וגם שם היתה אפשרות לחזור למצבו של אדם הראשון לפני החטא וכפי שלימדונו חז"ל הקדושים אמר הקדוש ברוך הוא לעם ישראל בשיטתו של אדם הראשון הלכתם שלא עמד בנסיונו שלש שעות ובתשע שעות נקנסה עליו מיתה. אני אמרתי אלהים אתם, והלכתם אחר מדותיו של אדם הראשון על זה תענשו כמותו, אכן כאדם תמותון. הפעם השלישית שמופיע הרע בכל עוצמת הפיתוי וההסתה שלו הוא בתקופת עקבתא דמשיחא וגם הפעם בדמות הערב רב וכפי שיתבאר באריכות לפנינו. זו הפעם האחרונה שהוא מופיע עם כל הכחות והתחבולות ל"קרב האחרון".

ב. תפקיד אדם הראשון ותוצאות כשלונו

אדם הראשון הוא אשר היה אמור להשלים תיקון הבריאה ומשנכשל ונתפתה אחר הנחש הועבר התפקיד [ואין כאן המקום לפרש מדוע] לאבות הקדושים ולזרעם.

כלל גדול מסור בידינו שבאופי החטא הקדמון, חטא אדם הראשון, טמון כל צורות החטאים והכשלונות שיופיעו אחר כך בצורות חדשות, כי הרי מדובר תמיד על אותו מלך זקן וכסיל, כפי שכונה היצה"ר בפי חז"ל. וממילא לימוד מעמיק של פרשת חטא אדם הראשון תשפוך אור גדול על אופן תיקון חטא זה על ידינו, דור העקבתא דמשיחא.

מקובלנו מרבותינו, והרמח"ל בספרו דעת תבונות האריך בזה, שהאדם הראשון היה בעצם יצירתו מזוכך מאוד, ואם היה עומד בנסיון ונדבק בעץ החיים היה הרע נשלל ממנו לגמרי. והיה זוכה לחיות חיים אמיתיים בדרגה עליונה, להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו.

באכילתו מעץ הדעת טוב ורע, התחבר למציאות הרע, וממילא נכנס בו הרע ונעשה לחלק ממנו. מציאות הרע התפשטה בכל קומתו, מראשו ועד רגליו.

[בפרק הבא נראה מה משמעות חדירת הרע בקומת אדם הראשון, תפקיד כל דור בתיקון חטא אדה"ר ובעיקר מה התפקיד הנשגב שהתייחד לדורנו.]

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת ואתחנן תשע"ז -

מצוה הראשונה

בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ (ו' ז')
הנה המשנה הראשונה מתחילה 'מאימתי קורין את שמע
דערבית', והיינו מצוות קריאת שמע.

ובטעם הדבר אמאי פתח התנא דוקא במצוות קריאת שמע, כתבו
בשם הגר"א דזהו המצוה הראשונה שחייב בה האדם מדאורייתא,
דהרי אינו חייב במצוות עד שיעברו עליו י"ג שנים שלמים, ומיד
שעבר יום אחרון של י"ג שנה, ברגע היכנסו ביום אחד שאחריו,
נתחייב במצוות, והוא רגע יציאת הכוכבים של יום שאחר י"ג,
שהוא זמן קריאת שמע דערבית.

ויש להעיר דלכאורה המצוה הראשונה שחייב בה אינו קריאת
שמע אלא ברכת התורה וכדלהלן.

א. יצא בברכת התורה שביד בקטנות
וכי תימא דיצא בברכת התורה שביד בקטנות. אך היינו דוקא
לה"ר טוביה המובא במדרכי במגילה (פ"ב רמז תשצ"ח) דהמקיים
מצוה כשאינו מחוייב בה אלא מדרבנן מהני לקיום הדאורייתא, אך
המגן אברהם (סי' רס"ז ס"ק א') תמה עליו, וכן שאר הפוסקים
פליגי. ולכן כתב בארץ צבי (שו"ת ח"א סי' ט"ז וי"ז וי"ח) דקטן שהגדיל
יכוין לצאת חובת ברכת התורה באהבה רבה.

ב. ברכת התורה חייב רק כשלומד
וכי תימא דבשלמא קריאת שמע הוה חיובא, אבל ברכת התורה
חייב בה רק כשלומד.

אך הרי חייב לקרוא קריאת שמע, ונחלקו הפוסקים (שולחן ערוך סי'
מ"ז סעי' ח', ומשנ"ב שם ס"ק י"ז) אם קריאת שמע חייבת בברכת התורה,
ולחסוברים דחייבת בברכת התורה, נמצא דאינו יכול לקרוא
קריאת שמע בלי ברכת התורה, ואם כן קדמה ברכת התורה.

[אלא יש לדון להסוברים דבהרהור אינו מברך ברכת התורה (שולחן ערוך סי'
מ"ז סעי' ד', ועיין משנ"ב שם ס"ק ז'), מהו בקריאת שמע בשומע כעונה, ואם מהני
אם כן מצאנו קריאת שמע בלא חיוב ברכת התורה]. וכתבתיו רק לפלפולא.

ג. הקטן ישמע באהבה רבה מאחר
ואגב, לאור מה שכתבנו דקטן שהגדיל יכוון לצאת ברכת התורה
באהבה רבה, יש לדון מהו אם הקטן שכח לכוין באהבה רבה, האם
יש לו תקנתא שישמע אהבה רבה מאדם אחר.

ובפשוטו היה נראה דשפיר דמי, ואע"ג דאיך חייב באהבה רבה
רק מדרבנן, מכל מקום אמרינן דאע"פ שיצא מוציא.

אך שמעתי אומרים דאינו כן, דמהני אהבה רבה דוקא כשאומר
אהבה רבה לשם ברכת התורה. וצריך עיון.

מראית עין

וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ (ו' ט')
הנה עובדא הוה דאחד היה צריך לבנות קיר של גבס לזמן קצר
למטרה מסויימת והיה בו דלת.

ויש לדון דמן התורה אינו חייב במזוזה, כמו סוכה דהוה דירת
עראי, ומכל מקום יש לומר דצריך להניח מזוזה משום מראית עין.
ומעתה יש לעיין האם שרי ליה להניח תיבה של מזוזה בלא
מזוזה, דהרי בזה יסיר המראית עין.

ולכאורה שפיר דמי, דהרי חזינן לענין לאכול חלב של שקדים עם
בשר, כתבו הפוסקים (רמ"א יו"ד סי' פ"ז סעי' ג') דמותר לאוכלם ביחד

כאשר מניח שקדים ליד החלב, דזה הוה היכר דאינו חלב אמיתי
אלא רק חלב של שקדים.

והשתא אם החלב אינו של שקדים אלא חלב אחר שאינו חלב
אמיתי, דנו הפוסקים אם יכול להניח שקדים, ואם כן הכי נמי
דכוותה.

אך יש לעיין דלכאורה חזינן לא כך, דהנה אמרינן בגמרא שבת
(כ"ג א') לענין נר חנוכה, דחצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות
מפני החשך, וכתב הר"ן בשבת (י' א' בדפי הרי"ף) דאינו מברך על נרות
שמדליק רק משום חשך.

ומכל מקום כתבו הפוסקים דלהרשב"א (שו"ת ח"א סי' תקכ"ה)
מברך, דהרי סובר דבשחיתות בן פקועה מברך, אע"פ דהשחיטה
אינו אלא משום מראית עין, וטעמיה דכל שהצריכו חכמים להפריש
או לשחוט מאיזה טעם שאמרו מצוה של דבריהם היא, ועל מצוה
של דבריהם מברכין, אם כן הכי נמי בנר חנוכה מברך.

והשתא להרשב"א לכאורה במניח האי מזוזה נמי יברך, ואם כן
היאך יתכן לומר דשרי ליה להניח תיבה של מזוזה בלי מזוזה.
אך יש לחלק, דהתם בנר חנוכה הוא דינא דגמרא משום החשך,
ונקבע דין לעצמו, ואינו ככל דיני מראות עין שבכל התורה כולה.

ברכה על תפילין

וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ (ו' ח')
הנה מי שביד על תפילין של יד, ואחר כך ראה שהם פסולים,
יש לדון מה יעשה, מי אמרינן דיניח תחילה השל ראש ורק אחר
כך יניח של יד הכשרים, או דילמא יניח תחילה של יד הכשרים
ואחר כך יניח השל ראש.

ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. צדדי הספק

וצדדי הספק, דהנה לחד גיסא יש לדון דיניח השל ראש תחילה,
וברכת 'להניח תפילין' שביד על התפילין של יד הפסולים, חלה גם
על התפילין של ראש, נמצא דהברכה הראשונה לא תהא לבטלה,
ורק אחר כך יניח של יד כשרים, ויברך שנית על השל יד.

אמנם לאידך גיסא יש לדון דיניח תחילה התפילין של יד
הכשרים, דהרי כיון דאמרינן דחייב להניח קודם תפילין של יד ורק
אחר כך תפילין של ראש, אם כן יניח קודם השל יד הכשרים ויברך
שנית, אע"פ שבזה הברכה הראשונה תהא לבטלה, דהרי הפסיק
בהברכה השניה.

ב. מברך לאחר המצוה

הנה לעני"ד נראה דלא כב' צדדים הנ"ל, אלא יניח של יד הכשרים
לפני השל ראש, ולא יברך עליהם, ואחר כך יניח השל ראש, ורק
אחר כך יברך על השל יד. ונהי דבעינן לכתחילה עובר לעשייתו, אבל
בכדי שלא תהא לבטלה ליעביד הכי. וד' יאיר עיני העוורות.

ג. בטל הברכה הראשונה

הנה כתב המשנה ברורה (סי' כ"ז סק"ד) דהמניחים תפילין של יד
שלא במקומן, כגון אם אין לו תפילין של יד כי אם גדולים ומונחים
למטה ממקום הקיבורת, ביטל עשה דתפילין, וגם הברכה לבטלה.
ותיקשי אמאי הוה ברכה לבטלה, הרי ממה נפשך מהני הברכה
דלהניח גם להתפילין של ראש שהוא מונח במקומו כדין, ומחוייבת
גם בברכה זו. [וכך הקשה בספר שיח הלכה ונשאר בקושיא].

אלא הנה דעת המחבר (סי' ר"ו סעי' ה') דאם נטל בידו פרי לאוכלו ובירך עליו, ונפל מידו ונאבד או נמאס, צריך לחזור ולברך על פרי השני, אע"פ שדעתו היתה להוציאו בברכתו.

ואם היינו אומרים דנידון הנ"ל דהניח התפילין שלא במקומן דמי לדברי המחבר, היה נחא קושיין, דהרי הכי נמי מכיון דבירך על התפילין של יד ולא חל הברכה עליו, דהרי הניחם שלא במקומם, לא חל הברכה גם על התפילין של ראש.

והכי נמי יש לומר בנידון דידן, דכשנמצאו דהתפילין של יד היו פסולים, מכיון דלא חלה הברכה על האי תפילין של יד שהתכוון לברך עליהם, אם כן בין כך הוה ברכה לבטלה, וצריך לברך שנית להניח כדי להוציא התפילין של ראש. ואם כן ודאי יקדים להניח התפילין של יד ויברך עליהם.

אך יש לומר דליכא ליישב דברי המשנה ברורה כהנ"ל, דהרי דברי המחבר איירי דוקא לענין ב' פירות, דהפרי השני נגרר בברכתו של פרי הראשון, משא"כ תפילין של יד וראש לא הוה נגרר אלא שני חלקים, ובכחאי גוונא גם לדעת המחבר לא צריך לברך שנית.

[וכעין זה בסבר בכזית מצה לאכול תחילה החצי הראשון ואחר כך החצי שני, והראשון נפל, והנידון לענין ברכת המצוות, דיש לומר דלא דמי לדינא דהמחבר הנ"ל].

ד. לא הוה הפסק

העירו דשפיר דמי לברך על השל יד הכשרים קודם השל ראש, ומכל מקום לא תיעשה הברכה הראשונה לברכה לבטלה, שהרי על מנת להניח השל ראש צריך קודם להניח שנית תפילין של יד, ואם כן הברכה לא הוה הפסק.

וכעין הא דמצנינו בגמרא ברכות (מ' א') דהמפסיק בין הברכה להאכילה לצורך האכילה אינו הפסק, כגון המברך על הלחם ולפני שאוכל אומר גביל לתורי, [היינו לגביל את המורסן במים לצורך השווירם], לא הוה הפסק מכיון דהוה לצורך האכילה דהרי חייב להאכיל לבהמות קודם שאוכל.

ושאלו דהא בבירך בורא פרי עץ, ולא אכל הפרי כי נזכר שרוצה להמתיקו שיהא בפיו דבר שברכתו שהכל, לכאורה הוה שהכל הפסק. אך יש לדון דאין הכי נמי באמת לא הוה הפסק, כיון דדמי לגביל לתורי. תו יש לדון דמכל מקום שאני הברכה על המתוק דהיא בפני עצמה, ואינו מוכרח לאכילת הפרי. אך בתפילין של יד טענו דפסיקא להו דלא הוה הפסק.

המוציא קודם הבדלה

הנה כתב הרמ"א (סי' רע"א סעי' ה') דאם בירך המוציא במוציא שבת, ולפני שהתחיל לאכול נזכר ששכח להבדיל, יאכל תחילה כדי שלא יהא ברכת המוציא לבטלה, ואחר כך יבדיל. [ועל הפת אין להבדיל, דהרי אין מבדילין על הפת].

ולפי זה יקשה על כל האמור, אמאי לא נימא דיכול להבדיל בין ברכת המוציא להאכילה, מכיון דהבדלה הוי כגביל לתורי, דהרי אינו יכול לאכול עד שיבדיל, אלא על כרחך חזינן דבכחאי גוונא הוה הפסק, ואם כן הוא הדין בנידון דידן.

ואולי יש לחלק דהתם האיסור לאכול לפני הבדלה הוה רק איסור צדדי, משא"כ כאן דהוה בגוף הדבר, דסדר הנחת תפילין היינו קודם השל יד, והוה כמו הא דשרינן לעשר קודם שאוכל וגם לברך על ההפרשה.

תפילה בציבור או בתפילין

הנה יש לעיין במי שאין לו תפילין בעת שהציבור מתפללין, האם טוב יותר שיתפלל עם הציבור אף שהוא בלי תפילין, ואחר כך כשיגיעו התפילין לידו יקיים מצות תפילין לבד, או דילמא מוטב שיתעכב אחר תפלת הציבור כדי לשאול תפילין מחבירו כדי שיתפלל בתפילין אע"פ שיתפלל ביחידות.

וכתב במשנה ברורה (סי' ס"ו ס"ק מ') בשם המגן אברהם (שם ס"ק י"ב) דמוטב שיתעכב מלהתפלל עד לאחר תפלת הציבור, דלהתפלל שחרית עם תפילין חשיבא מתפילה בציבור.

ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. הוכחת המגן אברהם

הנה המגן אברהם (שם) הביא ראיה לדבריו, מדאמרינן בשולחן ערוך (סי' קי"א סעי' ג') דאם מצא ציבור מתפללין, ועדיין לא קרא קריאת שמע, לא יתפלל עמהם, אלא קורא קריאת שמע ואחר כך יתפלל, דמסמך גאולה לתפלה עדיף מתפילה בציבור.

וכמו כן אמרינן בשולחן ערוך (סי' ס"ו סעי' ח') דאם נודמנו לו תפילין בין גאולה לתפילה, יניחם בין גאולה לתפילה, אע"פ דהנחתם הוה הפסק. חזינן דתפילין עדיף מסמיכת גאולה לתפילה.

ואם כן מכיון דתפילין עדיף אפילו מסמיכת גאולה לתפילה, קל וחומר דעדיף גם מתפילה בציבור דהוה פחות מסמיכת גאולה לתפילה. ובאליה רבה (סי' נ"ח סק"ה) דחי האי ראיה, דהנחת תפילין לא מקרי הפסק כיון דהוה צורך התפילה, ודמי לגביל לתורא, ומכל מקום אסיק כמגן אברהם. [ועיין בתשובות מהרש"ם ח"ג סי' שני"ט].

ב. יניח התפילין של אחד מהמתפללים

הנה בעיקר דינא דהמגן אברהם צריך עיון, דהא יכול לקיים שניהם, דימתין עד חזרת הש"ץ ואז יניח התפילין של אחד מהמתפללים ויתפלל עם השליח ציבור, וכך הוה תפילה בציבור מעליא, ולמה יתפלל ביחידות עם תפילין.

[ויש לדחות, דאיירי בגוויי שלא חשיב תפילה בציבור כשמתפלל עם השליח ציבור, כגון שאין עשרה שומעין, דאז השליח ציבור צריך להתנות בנדבה. או שאין השליח ציבור מכוון באבות. וכל זה דוחק גדול.]

עוד העירו לדחות, דמשכחת לן בגוונא דהוה מנין מצומצם ואם יתפלל עם השליח ציבור אין תשעה שיענו אמן.

וכן יש לדחות דאיירי שהתפילין של המתפללים הוו ספק כשירים, כגון שיש תפילין שהצבע ירד במקצת ברצועות או בבתיים, ואחר שיתפלל יקבל תפילין שודאי כשרים, אך זה אינו, דבכחאי גוונא עדיף להתפלל בספק תפילין.

אך יש לומר דהוה ספק ספיקא לקולא, דהוה ספק גם בצבע וגם בריבוע או בעשיית הבתיים, ובכחאי גוונא הוה עדיף ביחידות עם ודאי תפילין.]

ג. קריאת שמע

אמנם לשון המגן אברהם דיקרא קריאת שמע ותפילה עם תפילין, והרי את הקריאת שמע לא ירויח בעצה זו.

אך צריך עיון אם נקטינן כהמגן אברהם גם לענין קריאת שמע.

ד. ג' קדושות

אך העירו לנכון, דהרי צריך לשמוע ד' קדושות עם תפילין, (ע' רמ"א סי' כ"ה סעי' י"ג, ומשנה ברורה שם ס"ק נ"ו), ואם חבירו שגמר להתפלל ישאיל לו התפילין, היאך המשאיל ישמע קדושה עם התפילין.

ולפי זה אם המשאיל יכול לשמוע קדושה עם תפילין אחר כך או מקודם, בזה שפיר איכא לתקנה הנ"ל.

להשלים מנין עדיף מבתפילין

הנה הבאנו לעיל דנקטינן דאם יש לפנינו ב' אפשרויות, או להתפלל ביחידות עם תפילין, או להתפלל בציבור בלא תפילין, עדיף להתפלל ביחידות עם תפילין.

ויש לדון מהו אם על ידי זה שלא יתפלל בציבור יתבטל המנין. וכתב בתשובות חינוא דחיי (או"ח סי' ל') דבכחאי גוונא לא אמרינן כהנ"ל דעדיף להתפלל בתפילין, אלא אמרינן דעדיף התפילה בציבור, ויתפלל עכשיו עם הציבור בלא תפילין, ורק לאחר התפילה יניח תפילין.

ויש לדון בהאי דינא בכמה אנפי:

א. יכול רק להשלים

הנה ראשית כל יש להעיר אמאי צריך להתפלל עמהם כדי להשלים המנין, הרי יכול רק להשלים המנין אף אם אינו מתפלל עמהם. [עיין במשנה ברורה סי' ס"ט ס"ק ח' דאפשר בשעה מתפללים].

וצריך לומר דאיירי דאיכא כבר משלימים זולתו, ואם רק הוא ישלים לא הוה מנין. [ועיין בפוסקים אם על ידי משלימים חשיבא תפילה בציבור גמורה].

ועוד יש לומר דאם רק ישלים ולא יתפלל יתאחר אצלו זמן תפילה, כי תפילין יהיו לו עוד לפני שיגמרו תפילתם ועדיין יהא אצלו זמן תפילה.

ב. להשלים מנין או להתפלל בעצמו בציבור
הנה יש לדון בעיקר הדין, מהו בגוונא שיש לו תפילין, ולא דנין אלא על תפילה בציבור, כגון שיכול להשלים למנין ועל ידי זה יצטרך בעצמו להתפלל ביחידות. [כגון שאינו יכול עכשיו להתפלל מאיזה סיבה, ואם ימתין עד שיגמרו לא יהא לו מנין].
ובפשוטו לא נימא ליה להשלים המנין, דהרי לשם תפילת הרבים דציבור אמאי יפסיד בעצמו תפילה בציבור.

ג. מפסיד בתפילין אבל לא בציבור
מעתה מאי שנא מהאי הלכתא ד'חינא דחיי' דכתב דלצורך תפילת הרבים בציבור מפסיד תפילה עם תפילין, דאמאי אמרינן דלא יפסיד תפילה בציבור אבל יפסיד תפילה בתפילין.
ויש לחלק דבדינא ד'חינא דחיי' קילא, שהרי יתפלל בציבור מיהת, אלא יפסיד ההפרש בין ציבור בלא תפילין לתפילין בלא ציבור, ובזה חייב לוותר על ידיה בשביל הרבים.

ד. לעיין בהנ"ל
אלא יש לעיין בזה, דהנה נימא דתפילה בציבור בתפילין הוה מאה, ותפילה בתפילין ביחידות הוה שמונים, ותפילה בלא ציבור בלא תפילין הוה ששים, ותפילה בלא תפילין בלא ציבור הוה ארבעים.
ומעתה נימא דדינא ד'חינא דחיי' היינו דלזכות הרבים במאה, אע"פ שאצלו יהא ששים במקום שמונים נמצא דיפסיד עשרים, בזה אמרינן שיעשה.

אך יש לעיין אם כן כשאומרים לו להשלים לציבור, והוא יתפלל אחר כך ביחידות, ובין כך יהא לו תפילין, נמצא דבמקום מאה יהא לו שמונים, אמאי לא יעשה כן, הא הכי נמי מפסיד רק עשרים.
דהיינו כשם שאומרים דכדי להשלים מנין יפסיד ההפרש בין תפילה ביחיד עם תפילין, לתפילה בציבור בלא תפילין, הכי נמי נימא דיפסיד ההפרש בין תפילה בציבור עם תפילין לתפילה ביחיד עם תפילין. והרי על כרחך דהפרש זה קטן יותר, דכאן מפסיד רק תפילה בציבור, וכאן מפסיד תפילה בתפילין דעדיף מתפילה בציבור.

ויש לומר דאין הכי נמי באמת יוותר על התפילה בציבור ידיה וישלים המנין כדי שהרבים יתפללו עם הציבור, ודלא כהנ"ל.
ועוד יש לומר, דתפילה בציבור עם תפילין היא השלימות, ולעשות משלימות פגום זה הפרש יותר גדול מלעשות מפגום קטן לפגום גדול, אע"פ שהשלימות היא מכח שני פרטים. אבל בסברא הדבר צריך עיון.

ה. סברא אחרת בדינא דחינא דחיי
אך באמת מעיקרא לא קשה מידי, דיש לבאר דינא דחינא דחיי דטעם הדין דהכא דיתפלל עמהם, דבכהאי גוונא יסמוך על הפוסקים דתפילה בציבור חשיבא מתפילין ודלא כהמגן אברהם הנ"ל. [ובחינא דחיי דן בעיקר דין המגן אברהם, אבל לא דן דהיכא שיתבטל המנין דנסמוך על החולקים, אלא יש לדון בזה בדנפשו].

בעניני עיר מקלט

לְנֶס שְׁמָה רֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצֵחַ אֶת רֵעֵהוּ בְּבִלִי דַעַת וְהוּא לֹא שָׁנָא לֹו מִתְּמַל שְׁלֶשֶׁם וְנֶס אֶל אַחַת מִן הָעָרִים הָאֵל וְחִי (ד' מ"ב)
הנה איתא בקרא דינא דעיר מקלט. ויש לחקור בדינים אלו כמה חקירות:

א. ספק גואל הדם

הנה אמרינן בגמרא יבמות (קכ"א א') וגיטין (ע' ב') דההורג נפש בשגגה, והנהרג לא מת מיד, אינו גולה, דחיישינן שמא קירב מיתתו. [ופירש רש"י, דקירב מיתתו בעצמו על ידי שפירכס ונמצא שלא הרגו זה].
וכתבו תוספות (שם ד"ה חיישין) דדוקא לענין גלות חיישינן להני טעמי, אבל במזיד לעולם חייב. אך מהראב"ד (פ"ה מרוצח ה"ב) משמע דגם לענין מזיד פטור ממיתה.

והנה יש לעיין האם בכהאי גוונא הגואל הדם יכול להורגו, מי אמרינן דמכיון דליכא דינא דגלות אם כן ליכא גם דינא דגואל הדם,

או דילמא נימא דדמי לקרוב למזיד דאע"פ דאין חיוב גלות מכל מקום הגואל הדם יכול להורגו.

ומבואר בחזון איש (ח"מ ליקוטים סי' כ"ג מכות י' ב') דאין דינא דגואל הדם, מכיון דליכא פסק בית דין דמת מיד ולא קירב מיתתו כדי לחייבו גלות, ולא דמי לקרוב למזיד. ולפי זה גם במזיד ולא מת מיד לא יהא גואל הדם. [הנה דנו האם בזמן הזה איכא דינא דגואל הדם, ולהאמור איכא עוד טעם אמאי ליכא דינא דגואל הדם, דהרי ליכא פסק בית דין דמת מיד].

ונראה לענ"ד דאם הרגו גואל הדם, אין הגואל הדם חייב מיתה, דהרי הא דאין דינא דגואל הדם היינו רק מספק דילמא הנהרג קירב מיתתו, אך הרי דילמא באמת לא קירב מיתתו, והוה ככל רוצח בשגגה. וכמו כן כשרואים את גואל הדם שרוצה להרוג, אין דינו כרודף, אלא רק כספק רודף, ואסור להרוג לגואל הדם אע"פ שאסור לגואל הדם להרוג. ונמצא לפי זה דבכל ספק גלות, יהא גואל הדם פטור מספק.

אך בערוך לנר ביבמות (שם) דן דכיון דפטור מספק מגלות, גואל הדם חייב בתורת ודאי, וזה צריך עיון, דדילמא חייב גלות אע"פ דליכא גלות בפועל, כמו בקרוב למזיד דליכא גלות בפועל, ואפילו הכי איכא ביה דינא דגואל הדם.

ב. גואל הדם בניזקין

הנה יש לעיין בגואל הדם שרצה להרוג הרוצח, אך לא מת אלא הוזק, האם חייב גואל הדם בניזקין.

וכעין זה יש לעיין אם גואל הדם רוצה להכנס לביתו של הרוצח, האם הרוצח יכול לומר שאינו מרשה לו להכנס. [והרי אם גואל הדם רוצה להרוג, רשאי לברוח ממנו, כדכתב הרמב"ם (פ"ו מהל' רוצח ה"ה) דישמור עצמו מגואל הדם].

א. הנה איתא בגמרא בבא קמא (ק"ט א') לענין ממון מסור, דבדין היה שאפשר להזיקו, דמכיון דמותר להרוג מסור, אם כן אמרינן דלא יהא ממון חמור מגופו, ורק איכא מאן דאמר דאסור להזיקו משום דחיישינן דלמא הוה ליה זרעא מעליא, וכתוב יכין רשע וצדיק ילבש.

וכן איתא בגמרא בבא קמא (ק"ז ב') דאם הנרדף הזיק לממון של הרודף פטור, מכיון דמותר לו להרוג הרודף, אם כן אמרינן שלא יהא ממון חביב עליו מגופו. וכך כתב הרמב"ם (פ"ה הל' חובל ה"ג).

ואם כן הכי נמי יש לדון בנידון דידן דגואל הדם, דמכיון דמותר לו להרוג את הרוצח, כל שכן שמותר לו להזיקו.

אבל לא אדע אם שייך בנידון דידן, דאשכחן דשרינן רק בגווני דשרי להורגו כדי להציל עצמו.

ב. וכן יש לעיין בקנאים פוגעים בו, ובזה מסתברא דהקנאי יכול להיכנס לביתו להורגו, [ואם רשאים להכניס לביתו יש לומר דלא שייך שיאסרו בקונס], ואם כן אולי גם בגואל הדם, וצריך תלמוד.

ג. אך הרי ודאי גואל הדם רשאי להורגו, וגם לזרוק חץ דרך הבגדים של הרוצח, והרי מזיק את הבגדים, ואם כן הוא הדין נימא דשרי להיכנס לביתו וכן להזיקו. ולפי זה יהא רשאי גואל הדם לקחת פטיש של הרוצח ולהרוג אותו בפטיש שלו ולא יוכל לעכב.

ג. עיר שרובה רוצחים

הנה אמרינן בגמרא מכות (י' ב') אמר רבי אלעזר עיר שרובה רוצחים אינה קולטת, שנאמר 'ודבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו' ולא שהושוו דבריהן לדבריו.

ויש לדון ברוצח בשגגה שיצא מעיר מקלט, ובינתיים נס שם רוצח אחר, ועכשיו אם הראשון יחזור, תהא רובה רוצחים דאינה קולטת. האם נימא דהראשון לא יחזור, דהרי יהא רובה רוצחין. או דילמא נימא דהראשון יחזור והשני ייצא. ויש לדון עוד, דבכהאי גוונא שהראשון בחוץ ודעתו לחזור, אולי העיר מקלט בכלל לא תקלוט את השני.

נכון יש לדון לענין עצמותיו, אם יצא מעיר מקלט ונהרג, האם יחזיר עצמותיו לעיר מקלט כאשר נס לשם אחר ויהא רובה רוצחין. וכן אם יש רוב עצמות של רוצחים, האם אינה קולטת את הרוצחים החיים. וכמדומה שזה רחוק לומר כן].

ד. כל דאלים גבר

הנה יש לדון בעיר שרוצח אחד ישלים לרוב רוצחים, באופן שהעיר מקלט לא תקלוט יותר רוצחים, ושני רוצחים נסים, וכל אחד רוצה להקדים להשני כדי שהעיר מקלט יקלוט אותם.

ולכאורה נימא בזה דכל הקודם זכה, וכמו ברצים בכבש שהראשון זכה, (כמבואר במשנה ביומא כ"ב א'). אלא יש לעיין אם יכול אחד למנוע השני בכח, ובפשוטו זה לא שרינן.

אלא יש לעיין בדברי הפוסקים (עיין שערי תשובה או"ח סי' תפ"ב סק"א בשם שו"ת בית יהודה סי' נ"ח) ביש כזית מצה של הפקר, ויש שני אנשים שאין להם כלל מצה, דאמרינן כל דאלים גבר, ואם כן מאי שנא הכא, וצריך תלמוד.

וכעין זה יש לדון בגוונא שיש רק קיתון אחד של מים, והוא של הפקר, ויש שני אנשים שצריכים לשתות המים משום פיקוח נפש, האם נימא כל דאלים גבר.

ה. חיוב הצלת הכהן גדול

הנה אם הרוצח בשגגה רואה שנפלו הכהן גדול וגם אדם אחר לבור, ונמצאים בסכנת נפשות, ויכול להציל רק אחד מהם, יש לדון איזה מהם יציל.

עניני שבת

מלאכה שאינה צריכה לגופה

הנה כתבו תוספות בשבת (ק"ו א' ד"ה בחובל) דמי שסבר שהיא צריכה לגופה ובאמת אינה צריכה לגופה, יהא חייב.

וכוונ שסבר שהיא ארעא דיליה, וממילא חייב משום יפוי הקרקע, ואשתכח דלאו ארעא דיליה, אכתי יהא חייב.

א. סבר דאינו צריכה לגופה

הנה יש לעיין בהיפוך, שסבר שארעא דלאו דיליה ופטור, ואשתכח שהיא דיליה. והנה קרבן ודאי לא יתחייב דהוה ליה מתעסק, אך הנידון אם יש כאן מלאכה דאורייתא, ונפקא מינה האם חייבים להפרישו מן התורה.

ולעני"ד איכא למילף מהך דתלוש ונמצא מחובר, דאמרינן (שבת ע"ב ב') דכל הפטור דיליה רק מחמת מתעסק, ותיפוק ליה דלא ידע כלל שהוא קוצר, ואם כן נימא דהוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה.

ויש לחלק, דבסבר שארעא דלאו דיליה, יודע שאין לו ענין ביפוי הקרקע, אבל הכא אין לו מחשבה, דאין לו נפקותא בהך קצירה, אלא סובר דאין צריך לקצור.

ב. מסוכרא דנזייתא

וכעין זה יש לשאול במסוכרא דנזייתא, [פירש רש"י, סתימת נקב גיגית שמוציאין השכר דרך הנקב וסותמין אותו בבלאי בגדים], דאמרינן דבהולך השכר לאיבוד שרי משום מלאכה שאינה צריכה לגופה, [ואו דלא הוה כלל מלאכה], אבל אם יש כלי תחתיו אסירא מן

דהנה לחד גיסא יש לדון דיציל דוקא הכהן גדול, דהרי אמרינן בגמרא הוריות (נ"ג א') דאיכא דין קדימה לכהן גדול להצלת נפשות. אך לאידך גיסא יש לדון דלא יציל הכהן גדול אלא האדם השני, דהרי יש לעיין בדיני קדימה, מהו בגוונא דכדי להקדים מי שקודם יעלה לו יותר מחומש ממנו, האם אכתי חייב להקדים.

ואם נימא דאינו חייב, אם כן יש לדון דאע"פ דמדיני קדימה צריך להקדים הכהן גדול, מכל מקום מכיון דאם יציל הכהן גדול יצטרך להישאר בעיר מקלט, אם כן יש לומר דחשיב יותר מחומש.

אך יש לומר כיון דדינו כן להשאר עד מות הכהן הגדול, אין לחשוב זה כיותר מחומש.

ו. גואל הדם בהצלת הרוצח

יש לעיין בגואל הדם שרשות בידו להרוג הרוצח בשגגה, והנה הרוצח בשגגה נפל עליו גל בשבת, האם מותר לגואל הדם לחלל עליו שבת להצילו.

ובפשוטו אם מחליט שלא להורגו, אם כן יוכל להצילו. ואם מחליט להורגו, אסור ליה להצילו.

ודומה לזה, אם הרגו בערב שבת ועדיין גוסס בשבת, אטו נימא דחייב להצילו בשבת, ולהורגו במוצאי שבת, והכי נמי דכוותה.

וכמו כן אם יש רודף אחר ההורג בשגגה, הגואל הדם יכול להורגו אם מחליט שהוא אינו הורגו, אבל אם מחליט להרוג הרוצח, אסור לו להרוג הרודף.

[אמנם לענין רודף, הרי אמרינן לדעת הרמב"ם (פ"ה מהל' רוצח ה"י) דשאר בני אדם אינם נהרגים עליו, ואם כן יש לומר דאינו רודף, אך הנידון להסוברים דשאר בני אדם נהרגין עליו].

ג. צד דג טמא

הקשה באור שמח (הל' יום טוב פ"ג ה"ח), דהנה לחד גיסא הא מבואר בדברי התוספות בשבת הנ"ל דאזלינן בתר מחשבתו, ואם לפום מחשבתו היה צריך לגופה, אע"פ שאינה צריך לגופה יתחייב, אמנם לאידך גיסא הא כתבו תוספות בביצה (ג' א' ד"ה גיירה) דאם פורש המצודה לצוד דגים טהורים, אם נצודו טמאים שלא כיון לצודם הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, אע"פ דבדעתו היה סבור שיצוד דגים טהורים, חזינן דאזלינן בתר המציאות.

ותירץ באור שמח דהתם בתוספות בביצה המה שני חפצים ורצונו רק בטהור ולא בטמא, משא"כ בתוספות בשבת איירי כשכוונתו לאותו דבר, רק חשב דהוה היתר.

והנה אם רואה דג ורוצה לציידו ומסופק אם טמא או טהור, ואחר כך יברר לאחר שיצוד, יש לעיין אם דמי לדברי התוספות בשבת ואז יתחייב, [ויש לומר דעדיפא דבאמת רוצה לצוד ולברר הספק], או דילמא דמי לדברי התוספות בביצה ואז פטור.

והנה חזינן דכל הפטור במילת נפל רק משום מחתך בבשר [ובמכשירי מילה לר' אלעזר אסירנן מספק], ותיפוק ליה דאם נפל אינו רוצה. ואולי שאני התם דלא ניתן להתברר. ועיין בתשובות כתב סופר (יו"ד סי' קט"ו). ועוד עיין מה שכתבנו בזה בפרשת תזריע תשע"ו.

רפאנו ה' ונרפא

לפני הלימוד בגליון, נא להתפלל לעורר רחמי שמים
לרפואת התינוקת שטבעה ועדיין נמצאת במצב קשה

רוחמה מרים איידל בת בתיה

לרפואה שלימה במהרה בתור שאר חולי ישראל

נא לתרום
להדפסת
הגליון

סוקולוב 17 א'
דירה 7 ב"ב,
0737263949
טל'
035703949

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונן של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת ואתחנן

בדיני וגדרי קביעת מזווה

בדין מזווה שנקבעה על יד גוי

"וקשרתם לאות על ירך וחיו לטוטפות בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך". (פרק ו' פסוק ח'–ט').

הלכה שכל שאינו חייב בה אינו יכול לקובעה, וממילא גוי שקבע את המזווה בפתח היא כשרה. ולדעת ר"ת דין "וקשרתם וכתבתם" נאמר לגבי כל התורה כולה, וא"כ גם במזווה גוי שאינו חייב במצוות מזווה פסול לקביעת המזווה, וגוי שקבע מזווה צריך להוריד את המזווה וישראל יקבענה מחדש. ולפי מה שפסק השו"ע להלכה כדעת התוספות, מזווה שקבעה גוי כשרה. וא"כ מי שגוי צבע את ביתו ולאחר הצביעה קבע את המזוזות אין צריך להוריד את המזוזות ולקובעם מחדש, אלא יוצא ידי חובה במה שהגוי קבעם בפתח.

קביעת מזווה הוא חלק מהמצווה

אבל "בשדי חמד" (חלק ה' כלל קל"א) מביא בזה מחלוקת באחרונים, וכתב בשם ספר "חקרי לב" שדן לומר שאפילו לדעת התוספות יש צד לפסול מזווה שקבעה גוי. משום שיש לחלק בין ציצית למזווה, שבציצית עשיית הציצית מוגדרת רק כהכשר מצווה, שעיקר המצווה היא לכישר טלית שיש בה ציצית, ומעשה עשיית הציצית אינו שייך לעצם המצווה, אלא הוא רק מכשיר את המצווה. ולכן סובר התוספות שגם מי שאינו חייב במצוות ציצית, כשר לעשות את הציצית, וע"כ אשה שאינו מצווה בציצית כשרה לעשיית הציצית. אבל במזווה קביעת המזווה בבית אינה רק בגדר הכשר מצווה, אלא זה מוגדר כעיקר המצווה, שמצוות מזווה עיקרה הוא מעשה הקביעות של המזווה בבית, וכמו שרואים שהברכה על מזווה הוא "אשר קידשנו במצותיו וציוונו לקבוע מזווה", שקביעות המזווה היא חלק מעצם המצווה. וע"כ י"ל שכל מי שאינו חייב במצווה הזו, אין בכוחו לעשות את המצווה. ואם גוי קובע את המזווה, כיון שאינו חייב במצווה, הקביעות שלו היא קביעות שאין בה מצווה, והרי היא פסולה ואי אפשר לצאת בה ידי חובה.

ולכאורה יש לעיין בדבריו, הלא בין בציצית ובין במזווה המצווה היא על הגברא ולא על החפצא. כלומר בציצית המצווה היא חובת גברא ולא חובת מנא, שאין מצווה שבבגד יהיה ציצית, אלא המצווה היא על הגברא שכאשר לובש טלית מחוייב להטיל בה ציצית, אבל מי שיש לו סתם בגד של ד' כנפות שאינו לובשו, אין עליו מצווה להטיל בה ציצית, שהבגד מצד עצמו אינו מחוייב בציצית. ואותו הדבר במזווה המצווה היא חובת הדר, ומי שיש ברשותו בית שאינו דר בו אין חיוב לקבוע בו מזווה, ורק כשבא לדור בבית מתחייב במזווה.

ולפי זה צריך להיות שכשם שבציצית עשיית הציצית בבגד מוגדרת רק כהכשר מצווה ולא כגוף המצווה, כיון שאין מצווה בעצם הבגד שיהא בו ציצית, אלא הוא רק הכשר המכשיר את הטלית הזו לפני הגברא שיוכל לקיים בה את המצווה. כך אותו הדבר קביעת מזווה בבית צריכה להחשב כהכשר מצווה, כיון שאין מצווה בגוף הבית שיהא בו מזווה, שמזווה חובת הדר הוא. וממילא קשה מדוע כתב לפסול גוי שקבע את המזווה, הלא כשם שבציצית מעשה עשיית הציצית בבגד מוגדרת כהכשר מצווה, ואשה שאינה חייבת במצוות ציצית כשרה לעשות את זה. כך במזווה צריך להיות שמעשה קביעת המזווה בבית יחשב רק כהכשר מצווה, ומזווה שקבעה גוי בבית היא כשרה.

חיוב מזווה חל על הבית

ונראה לומר בדעת "חקרי לב" שבגדר הדין יש חילוק בין ציצית למזווה, ויסודו שמה שנאמר במזווה שהיא חובת הדר, הפשט הוא שחובת מזווה חל רק בבית שדרים בו, ואם אין דיוורים בבית לא חל עליו

מעשה באחד שהזמין פועלים גויים לצבוע לו את הבית. לפני הצביעה חשש הגוי שהמזווה תתלכלך ותתקלקל מחמת הצבע, והוריד את המזווה. לאחר יומיים כשהצבע כבר התייבש, החזיר הגוי את המזווה וקבע אותה בפתח הבית. כאשר בעל הבית ראה שהגוי קבע את המזווה בפתח, הסתפק האם יוצאים ידי חובה במזווה שקבעה גוי. האם יש הלכה במזווה שדווקא ישראל החייב במצוות מזווה יקבענה, אבל גוי שאינו חייב במצוות מזווה אינו יכול לקובעה, וממילא צריך להוריד את המזווה ולחזור ולקובעה שוב. או שאין שום נפ"מ מי קובע את המזווה, ואפילו מזווה שקבעה גוי יוצאים בה ידי חובה.

כל מי שאינו בקשירה אינו בכתיבה

והנה בעיקר הדין מצינו מחלוקת בראשונים אם בכל המצוות מי שאינו מחוייב במצווה אינו יכול לעשותה או לא, דהנה בגמרא בגיטין (דף מ"ה ב') מובא לגבי כתיבת ספר תורה, תפילין ומזוזות, שאם כתבם גוי פסול. משום שכתוב בפסוק "וקשרתם וכתבתם", והסמיכות בין שני הפסוקים מלמדת שכל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה, וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. כלומר שכל מי שאינו חייב במצוות התורה, פסול לכתוב ספר תורה, תפילין ומזוזות. וז"ל הגמרא, "דתי רב המנונא בריה דרבא מפשוניא ספר תורה תפילין ומזוזות שכתבן (מין) ומסור, עובד כוכבים ועבד, אשה וקטן וכותי וישראל מומר, פסולין. שנאמר וקשרתם וכתבתם, כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה, וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה". וכתב התוספות (ד"ה כל שישנו בקשירה), "מכאן אומר ר"ת, דאין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית, כיון דלא מיפקדה. ואין נראה, דהא מדפסלינן בריש התכלת ציצית בעובד כוכבים דדריש בני ישראל ועשו ולא בעובדי כוכבים, מכלל דאשה כשרה וכו', ודוקא בספר תורה ותפילין ומזוזות דכתיב וקשרתם וכתבתם דרשינן הכי".

מבואר בתוספות דדעת רבנו תם, שהכלל שנאמר לענין כתיבת סת"ם שכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה, אינו דין מסויים רק בכתיבת סת"ם, אלא ביסודו נאמר כאן דין כללי לכל התורה כולה שכל מי שאינו מחוייב במצווה מסויימת, אינו יכול לעשות את החפצא של המצווה. ולכן אשה שפטורה ממצוות ציצית אינה יכולה לעשות ציצית. וכן באגד של לולב כיון שפטורה ממצוות לולב, אינה יכולה לאגוד את הלולב.

אבל תוספות חולק וסובר שדין "וקשרתם וכתבתם" נאמר רק לגבי כתיבת סת"ם, אבל בשאר כל המצוות אם אין פסוק מפורש להפקיע את מי שאינו מחוייב בה, הרי הוא כשר לעשות את החפצא של המצווה ולכן אשה כשרה לעשות ציצית ולאגוד את הלולב.

להלכה פוסק השו"ע בהלכות ציצית (סימן ח' סעיף א') כדעת התוספות שאשה כשרה לעשות ציצית. ובביאור הלכה (ד"ה להצריך אנשים) כתב שרואים בפוסקים שלא חששו לדברי ר"ת, ולכן אין להחמיר כדבריו. וכל מה שהרמ"א כותב שלכתחילה צריך שאנשים יעשו את הציצית ולא נשים, אין זה משום שחשש לדברי ר"ת, אלא הוא מדין אחר משום שיש ראשונים שדרשו את הפסוק "דבר אל בני ישראל", שכתוב בפרשת ציצית, שנאמר בזה מיעוט בני ישראל ולא בנות ישראל, שהן פסולות לעשיית ציצית. וכן בהלכות לולב נפסק בשו"ע וברמ"א (סימן תרמ"ט סעיף א') כדעת התוספות.

מחלוקת תוספות ור"ת במזווה שנקבעה ע"י גוי

ומעתה לגבי מזווה שקבעה גוי, הנידון אם היא כשרה או פסולה, בפשוטו תלוי בפלוגת התוספות ור"ת, דלדעת התוספות אין במזווה

המזווה בפתח נחשבת כחלק מעצם המצווה, שזה פוטר את הבית מחיוב מזווה, ולכן מברכים "לקבוע מזווה", כי יש מצווה בעצם קביעת המזווה בבית. ולכן גוי שאינו חייב במצוות מזווה אינו יכול לקבוע את המזווה בבית.

ועיין ב"שדי חמד" שמביא בזה עוד דעות בין האחרונים, אם גוי כשר לקבוע מזווה או פסול.

ולסיכום, לדעת ר"ת דדין "וקשרתם וכתבתם" כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה, נאמר בכל התורה כולה, פשוט שגם במזווה גוי שאינו חייב במצוות מזווה אינו יכול לקבוע מזווה, ואם קבע את המזווה היא פסולה וצריך הישראל להוריד את המזווה ולקובעה מחדש. ולדעת התוספות וכפי מה שנפסק להלכה, שדין "וקשרתם וכתבתם" נאמר רק בכתיבת סת"ם, ולא בשאר דיני התורה, א"כ במזווה לכאורה גוי כשר לקבוע את המזווה. אבל למעשה באחרונים נחלקו בזה שיתכן לחלק, ולומר שבמזווה הדין שונה וגוי פסול לקביעת מזווה.

*

מה לעשות במזווה שנקבעה על ידי גוי

אינו מוגדר כהפסק במצווה, שהרי קביעות של גוי כשרה ועתה ההורדה הזו אינה הפסק מאחר שהוא מחזיר מיד את המזווה. מכל מקום יכול הוא לברך עליה, שאפשר לברך על המזווה אפילו לאחר הקביעות. זה נידון אחד, האם שייך לברך על מזווה לאחר שנקבעה שלא בברכה, או שלא שייך, והאפשרות היחידה לברך על המזווה היא רק בשעת הקביעות.

והפסק השני הוא לצד שלא שייך לברך על המזווה אלא בשעת הקביעות, ומי שקבע את המזווה בלא ברכה אין אפשרות לברך לאחר שכבר המזווה קבועה, בכל זאת יש לדון שיתכן שאם מוריד את המזווה וחוזר וקובעה מיד שוב יהא אפשר לבעל על המעשה קביעות הזו. ואע"פ שסתם אדם שמוריד את המזווה, וחוזר מיד וקובעה מחדש אינו יכול לברך, כיון שאין הפסק במצווה. מ"מ יש לדון ולומר שכל זה דווקא באופן שבירך בתחילה על המזווה, דבזה אם מוריד את המזווה וחוזר וקובעה מיד שוב, אין זה הפסק במצווה ולא שייך לברך. אבל בנידון זה שבתחילה כשקבע את המזווה לא בירך את הברכה, יש לומר שלענין זה כשמוריד את המזווה וחוזר וקובעה, כיון שהוא עושה מעשה קביעות חדשה במזווה, זה כבר מועיל לו שיוכל לברך עתה את הברכה. ולפי זה בנידון זה שהגוי קבע את המזווה לאחר שהיה הפסק במצווה, אפילו אם נאמר שלא שייך לברך על המזווה אלא בשעת הקביעות, לענין זה כשמוריד את המזווה וחוזר וקובעה נחשב זה כשעת קביעת המזווה ויכול לברך עליה.

זהו הנידון השני, האם שייך לומר דבר כזה שמזווה שנקבעה בלא ברכה, אע"פ שאי אפשר לברך עליה, מ"מ כשיורידנה וחוזר ויקבענה מחדש יוכל לברך עליה. ואע"פ שמצד עצם המצווה של מזווה כשמורידים מזווה ומחזירים אותה מיד, לא מברכים שאין זה הפסק, אבל כשלא בירך בתחילה תועיל קביעות המזווה מחדש לחייבו בברכה. או שאי אפשר לומר כך, וכיון שבעצם המצווה אין כאן הפסק, ממילא מי שמוריד את המזווה וחוזר וקובעה אינו מועיל לחייבו בברכה.

אם מברכים במזווה דווקא בשעת קביעותה

ונראה דבנידון הראשון, אם ברכת מזווה נתקנה רק בשעת קביעת המזווה או אפילו שלא בשעת הקביעות, דנחלקו בזה הרע"א והברכי יוסף, דהנה בשו"ת רע"א (קמא, סימן ט') כתב דבר חידוש, שמי שיצא מביתו לכמה ימים ודר באותו הזמן במקום אחר, כשהוא חוזר לביתו צריך לברך מחדש על המזווה. משום שהמזווה חובת הדר היא, שחייב מזווה חל רק בשעה שדר בבית, וא"כ אם יצא מביתו לזמן מה ולא דר בבית, הרי באותו הזמן הבית נפטר מחיוב מזווה כיון שעכשיו אין דיורים בבית. וממילא כשחוזר לביתו הוא מתחייב מחדש בחיוב מזווה, וא"כ המצווה שמקיים עתה במזווה היא מצווה חדשה שמתחייב בה עתה מחדש, וצריך לברך עליה כמו שמברכים על כל המצוות. ולכן סובר שכאשר חוזר לביתו צריך לברך מחדש על המזווה. אלא שבסוף מסיים על זה, וצ"ע לדניא.

אבל בסוף מביא הרע"א מהברכי יוסף שסובר שהתקנה של ברכת מזווה נתקנה לברך דווקא בשעת קביעות המזווה, וממילא לפי זה אע"פ שמן הדין היה ראוי להורות שמי שיצא מביתו לכמה ימים צריך לברך על המזווה כשחוזר לביתו, מ"מ למעשה אינו מברך כיון שעכשיו אין מעשה קביעות במזווה, שהרי המזווה כבר קבועה ועומדת בבית, ולא תיקנו לברך אלא בשעת קביעות.

חיוב מזווה. אבל כאשר יש דיורים בבית וחל חובת מזווה, החיוב חל על החפצא של הבית, ואינו חיוב רק של הגברא בלבד. והגדר של חובת הדר, הוא שחובת מזווה חל בבית רק כאשר הבית הוא בית דירה שיש בתוכו דיורים, אבל עצם החיוב רק על החפצא של הבית, שכשיש בו דיורים הבית בעצמותו מתחייב במזווה. ובזה שונה מזווה מציצית, בציצית אין שום מצווה שבגוף הטלית יהא בו ציצית, אין מצווה להטיל ציצית בחפצא של הטלית, וכל המצווה היא אך ורק של הגברא, שכאשר לובש בגד של ד' כנפות הוא מחייב להטיל בו ציצית. אבל במזווה חובת הדר גורמת ומחייבת את החפצא של הבית שיתחייב במזווה.

ומעתה מובן מאוד החילוק בין ציצית למזווה. בציצית כיון שכל החיוב הוא רק על הגברא, ואין חלות מצווה על גוף הבגד, ממילא עשיית הציצית בבגד מוגדרת כהכשר מצווה, וגם מי שאינו מחייב במצווה, כשר לעשות את זה. ולכן סובר התוספות שאשה כשרה לעשיית הציצית, וכך פסק השו"ע להלכה. אבל במזווה כיון שחובת הדר מחיל חיוב בעצם החפצא של הבית שיתחייב במזווה, ממילא בוודאי שקביעת

והנה כיון שלמעשה יש מחלוקת באחרונים אם גוי כשר לקבוע מזווה, א"כ מי שהוריד את המזווה בבית לצורך צביעת הבית, ולאחר שעבר זמן והצבע התייבש, הגוי קבע את המזווה בבית, כיון שלמעשה יש מחלוקת באחרונים שיש סוברים שגוי שקבע מזווה זה פסול ולא מקיימים בזה מצוות מזווה, א"כ צריך לחוש לשיטת הללו, ולהוריד את המזווה ושבעל הבית יחזור מיד ויקבענה מחדש.

אם בשעה שקובע מחדש מברך

אלא שיש להסתפק אם בשעה שבעל הבית מוריד את המזווה שקבעה הגוי, וחוזר מיד וקובעה בפתח ביתו, אם הוא צריך לברך את הברכה "לקבוע מזווה", או לא.

דהנה אם אדם מוריד את המזווה ודעתו להחזירה מיד בחזרה, וכך עשה, פשוט שאינו חוזר ומברך על המזווה, שאין זה נחשב כהפסק מהמצווה הקודמת, אלא הכל מוגדר כהמשך אחד, ואין צריך לחזור ולברך. ואם הוריד את המזווה והחזירה לאחר זמן, הרי זה הפסק, וחוזר ומברך כשקובע את המזווה מחדש. ומעתה בסיפור הזה שהורידו את המזווה כדי לצבוע את הבית, והחזירו אותה רק לאחר יומיים הרי זה הפסק גמור, ולפי ההלכה היה צריך להיות שכשחוזר וקובע לאחר הצביעה את המזווה מחדש, שיברך שוב את הברכה "לקבוע מזווה".

אלא שכאן יש להסתפק שהרי למעשה עתה הגוי כבר קבע את המזווה בפתח, וכאשר בעל הבית מוריד את המזווה אינו עושה שום הפסק, שהרי הוא מיד חוזר וקובעה, ובזה יש להסתפק האם מברך על המזווה. ונבאר את הצדדים בזה.

הנה לפי השיטות באחרונים שקביעות של גוי פסולה, ולא יוצאים בה ידי חובה, הדבר פשוט שבעל הבית צריך לברך כשקובע את המזווה, שהרי בתחילה כשהורידו את המזווה נעשה הפסק גדול, שמחייב לברך כשקובע את המזווה. והקביעות של גוי אינה מוגדרת כקביעות של מצווה, וממילא נחשב שעדיין אין בבית מזווה של מצווה, וא"כ כשמוריד את המזווה וחוזר וקובעה, עתה הוא מתחיל מחדש את קיום המצווה ופשוט שצריך לברך בשעת קביעות המזווה.

מזווה שנקבעה בלא ברכה

אלא שהנידון הוא לפי השיטות באחרונים שקביעות של גוי כשרה, ואינם סוברים כדעת ה"חקרי לב" שפסל קביעות של מזווה של גוי, אלא סוברים שגדר מזווה הוא כציצית, וכשם שבציצית אשה כשרה לעשיית הציצית, כך במזווה גוי כשר לקביעות מזווה. ולפי זה כאשר הגוי קבע את המזווה הרי זה קביעות של מצווה, והרי הוא כאילו קבעה בעל הבית בעצמו, שמעתה כל רגע שהמזווה הזו קבועה בבית הרי הוא מקיים בה מצוות מזווה.

אלא שהמזווה הזו נקבעה בלא ברכה, שבשעה שהחזירו את המזווה כיון שנעשה הפסק במצווה הרי היה צריך לברך כשמחזיר את המזווה, וכאן הגוי החזיר את המזווה ולא בירך עליה. ועתה יש לדון האם בעל הבית יכול לברך על המזווה, והפסק בזה הוא בתרתי, מצד אחד יש לדון האם שייך לברך על המזווה גם שלא בשעת הקביעות, האם מי ששכח לברך על המזווה וקבעה בלא ברכה יכול לאחר זמן כשנזכר שלא בירך לברך עליה. וממילא לפי זה יכול בעל הבית לברך עכשיו על המזווה מיד כשרואה אותה קבועה בפתח ביתו. וכל שכן עתה שמוריד את המזווה (כדי לחוש לשיטות שקביעות של גוי היא פסולה) וחוזר וקובעה, שיכול הוא לברך על המזווה - ואפילו שמה שמוריד את המזווה וחוזר וקובעה

כדי לחוש לשיטות שגוי שקובע מזווה היא פסולה, ולשיטתם הוא מחוייב להוריד את המזווה כיון שבמצב הזה שהמזווה קבועה על ידי גוי היא פסולה ולא מקיים בה את המצווה. אלא שאגב זה שמוריד את המזווה לצורך זה, הוא מרוויח שלשיטות שקביעות של גוי כשרה, יוכל לברך עליה בשעת הקביעות החדשה. וזה לא גורם ברכה שאינה צריכה, מאחר שעיקר הסיבה שמוריד את המזווה אין זה בשביל להתחייב בברכה.

אבל הגר"א¹ שטיינמן שליט"א, נקט שאי אפשר לברך על המזווה בשעה שקובעה מחדש, שלדעת הברכי יוסף שהתקנה לברך נקבעה דווקא בשעת קביעת המזווה, אם לא בירך בעת ההיא הפסיד את הברכה. וממילא לא מועיל מה שמוריד את המזווה וחוזר וקובעה מחדש, כיון שלא נעשה הפסק במצווה שיתחייב מחדש בברכה חדשה, ע"כ כשחוזר וקובע את המזווה הוא חוזר לקביעות שהמזווה היתה קבועה בפתח ממקודם, וכשם שקודם לא היה בזה חיוב ברכה כך גם עתה אינו מתחייב שוב בברכה. ולכן אמר שלדעת הברכי יוסף אם גוי קבע מזווה, והישראל מוריד את המזווה וחוזר וקובעה מחדש, אינו יכול לברך על המזווה בשעת קביעתה.

דינים העולים

ולמעשה הכללים העולים, במעשה זה של גוי שקבע מזווה. בעיקר הדין נחלקו האחרונים אם מזווה שנקבעה על ידי גוי כשרה או פסולה. וכדי לצאת ידי חובה לשיטות שזה פסול חייב הישראל להוריד את המזווה ולחזור ולקובעה מחדש.

וכשחוזר וקובעה, אם יכול לברך על קביעות המזווה, לשיטות שגוי אינו יכול לקבוע מזווה וודאי שיכול לברך על הקביעות הזו, שהרי עד עתה נחשב כאילו שהמזווה לא היתה קבועה כלל.

ולשיטות שקביעות של גוי כשרה, לדעת הרע"ק² יכול לברך על המזווה, שלשיטתו מי שלא בירך על המזווה יכול לברך עליה אפילו לאחר שקבעה, שקביעות המזווה אינו מפקיע את הברכה. ולדעת הברכי יוסף שהברכה נתקנה דווקא בשעת הקביעות יש בזה דעות אם יכול עכשיו לברך כשמוריד למזווה וחוזר וקובעה. לדעת הגר"ק שליט"א יכול לברך עליה, ולדעת הגר"א שליט"א אינו יכול לברך.

*

קבע מזווה ושכח לברך

הנה באמת יש עוד כמה וכמה נפ"מ במחלוקת של הרע"ק³ א והברכי יוסף, ובדבריהם של הגר"א⁴ והגר"ק שליט"א.

הנפ"מ הראשונה והעיקרית היא במי שקבע מזווה בביתו ושכח לברך עליה, האם הוא יכול לעשות איזה תקנה בכדי שיוכל לברך. לדעת הרע"ק⁵ שברכת המזווה לא נתקנה דווקא בשעת קביעות המזווה, הוא יכול מיד עכשיו אפילו לאחר שהמזווה קבועה לברך. אבל לדעת הברכי יוסף שהתקנה של הברכה נתקנה דווקא בשעת הקביעות, א"כ כאן שהמזווה כבר קבועה ועומדת אינו יכול לברך.

ואם מוריד את המזווה וקובעה מיד מחדש, לדעת הגר"א שליט"א אינו יכול לברך שכיון שהוא קובעה מיד אין זה מוגדר כהפסק מהמצווה הקודמת, ואינו יכול להתחייב עתה שוב מחדש בברכה. ולדעת הגר"ק שליט"א כיון שבתחילה לא בירך בשעת קביעת המזווה, לענין זה מועיל הקביעות החדשה שקובע עתה את המזווה שיוכל לברך עליה. (א"ה), ואין מוגדר ככרחה שאינה צריכה, כיון שאינו מתחייב עתה בברכה חדשה, אלא לפי סברת הגר"ק בעצם הוא חייב בברכה הזו, אלא שכל זמן שהמזווה קבועה אין לו את האפשרות לברך עליה בפועל, ועתה כשמוריד את המזווה הוא יוצר לעצמו את האפשרות לברך).

קבע מזווה בחדר שאין בו דלת

עוד נפ"מ בקבע מזווה בחדר שאין בו דלת, דהנה השו"ע (סימן רפ"ו סעיף ט"ו) מביא מחלוקת אם בית או חדר שאין בו דלת חייב במזווה או לא. האם חיוב מזווה חל רק בחדר שיש בו דלת, ואם אין דלת אפילו שיש צורת הפתח אין חיוב מזווה. או שחיוב מזווה אינו תלוי בדלת, אלא העיקר תלוי בצורת הפתח. וז"ל השו"ע, "הבית אע"פ שאין לו דלתות חייב במזווה, ויש מי שפוטרי".

"ויש מי שפוטרי, ואם קבעה קודם תליית הדלת לא יצא ידי חובתו כשנותן הדלת אח"כ, דהוי תעשה ולא מן העשוי עכ"ל עט"ז. ולצאת ידי שניהם יתלה בה הדלת מיד ויקבענה. ואם אי אפשר לתלותה מיד, יקבענה בלא ברכה, או יברך מתחלה גם על אחרת ויהא דעתו גם על זו, וכשיתלה בה הדלת יטלנה ויחזור ויקבענה בלא ברכה, או יברך על אחרת ויהא דעתו גם אז, ובזה יוצא ידי כולם ודו"ק".

מבואר בדברי הש"ך שכיון שהשו"ע מביא שתי דעות אם יש חיוב מזווה

ונראה מתוך דברי הרע"ק⁶ א שכתב שמי שבא לביתו לאחר זמן מה שלא דר בו שצריך לברך על המזווה, אע"פ שעתה אינו קובע את המזווה אלא היא כבר קבועה ועומדת זמן רב קודם לכן, בכל זאת סובר הרע"ק⁷ א שיכול לברך על המזווה. רואים מזה שדעת הרע"ק⁸ א היא שברכת מזווה ביסודה לא נתקנה דווקא בשעת הקביעות, אלא אפילו מזווה שהיא כבר קבועה ועומדת, שייך לברך עליה.

ולדבריו נראה פשוט שמי שקבע מזווה בביתו, ושכח לברך עליה בשעת הקביעות, הרי הוא יכול לברך עליה אפילו לאחר הקביעות. שהרי כל רגע ורגע הוא מקיים מצווה חדשה במה שהמזווה קבועה בביתו, וא"כ אם לא בירך עליה בתחילה יכול לברך עליה אפילו לאחר הקביעות. (ואפילו אם כבר עבר זמן רב מהקביעות הראשונה שקבע את המזווה בביתו, אע"פ"כ אפשר לברך עליה, כיון שלמעשה עדיין לא גמר את קיום המצווה, ויש חיוב לברך על המצווה כל זמן שהוא עוסק בקיומה).

אבל הברכי יוסף חולק על זה וסובר שהתקנה של ברכת מזווה "לקבוע מזווה" נתקנה דווקא בשעת קביעות המזווה, וממילא מי שלא בירך על המזווה בשעת הקביעות הפסיד את הברכה, ואין שום אפשרות לברך עליה בשעה זו שהמזווה כבר קבועה ועומדת.

ולפי זה במעשה הזה שגוי קבע את המזווה, לפי השיטות שקביעות של גוי כשרה, וכל החסרון הוא שאין כאן ברכה על המזווה, הרי לדעת הרע"ק⁹ א יכול בעל הבית הישראל לברך עכשיו על המזווה, שכיון שהוא עכשיו מקיים מצוות מזווה במה שהמזווה קבועה לו בפתחו, ועדיין לא בירך עליה, וע"כ יכול עכשיו לעמוד ליד המזווה ולברך עליה את הברכה. (וכל שכן לפי מה שנתבאר שצריך הישראל להוריד את המזווה כדי לחוש לשיטות שקביעות של גוי פסולה, הרי בוודאי שכשחוזר וקובע את המזווה יכול לברך עליה, שהרי אפילו אם המזווה היתה קיימת בפתח ולא היה מורידה יכול היה לברך עליה).

אבל לדעת הברכי יוסף לכאורה צריך להיות שאי אפשר לברך עליה, שכל זמן שאינו מוריד את המזווה אין חיוב ברכה, שחיוב ברכה הוא רק בשעת קביעות המזווה ולא בזמן שהמזווה קבועה ועומדת. ובפשוטו גם אם עתה הוא מוריד את המזווה וחוזר מיד וקובעה, י"ל שלא שייך לברך עליה, שהרי כל זמן שהמזווה קבועה ועומדת אין בה חיוב ברכה, וכשמורידה וקובעה מיד בחזרה כיון שאין ההורדה הזו מוגדרת כהפסק המחייב בברכה, ממילא גם כשמחזיר לא שייך שיתחייב בברכה.

אם מועיל לעשות מעשה קביעות חדש במזווה כדי לברך עליה

אלא שבזה גופא יש לדון, וזהו הספק השני שהובא לעיל האם יש לומר שלדעת הברכי יוסף כיון שבתחילה בעת קביעות המזווה לא בירך עליה, ממילא עתה כשמוריד וחוזר וקובע מחדש, כיון שיש כאן מעשה קביעות יוכל לברך עליה.

והנידון בזה הוא, שיש צד לומר שכל ההלכה שאם אדם מוריד את המזווה וחוזר מיד וקובעה מחדש שאינו מתחייב בברכה, זהו דווקא בזמן שבתחילה כשקבע את המזווה בירך עליה, שבעצם בירך על המצווה הזו, ובזה אנו אומרים שכדי להתחייב שוב בברכה צריך שיהא הפסק במצווה, ואם מוריד וחוזר מיד וקובע אין זה הפסק מספיק כדי להתחייב בברכה.

אבל כאן שבתחילה כשקבע את המזווה לא בירך עליה, שהרי הגוי קבע את המזווה ואז לא היתה ברכה, א"כ בעצם יש חיוב ברכה על המצווה הזו כל רגע ורגע, אלא שסובר הברכי יוסף שכדי לברך במזווה צריך מעשה קביעות כנוסח הברכה "לקבוע מזווה", וכל זמן שהמזווה קבועה ועומדת אין בה מעשה קביעות ולא שייך לברך עליה. וא"כ לצורך זה י"ל שאם מוריד את המזווה וחוזר וקובעה מחדש, כיון שלמעשה נעשה כאן ברגע זה מעשה קביעות חדש, זה מספיק כדי שיוכל עתה במעשה הזה לברך על המזווה שלא בירך עליה מלכתחילה. ואפילו שבעצם אין כאן מחייב של ברכה חדשה כיון שאין הפסק, מ"מ כיון שלא בירך עליה מתחילה, מועיל מעשה הקביעות שקובע עתה את המזווה לתת לו אפשרות לברך את הברכה, שלא בירך עליה בתחילה.

וכן נקט למעשה הגר"נ קרליץ שליט"א, ולכן הורה שכאשר בעל הבית מוריד את המזווה וחוזר וקובעה מחדש צריך לברך עליה את הברכה לקבוע מזווה.

ויש להוסיף שאין זה מוגדר כגורם ברכה שאינה צריכה, שהרי לכאורה כל זמן שהמזווה קבועה ועומדת אינו מתחייב בברכה, ועתה מוריד את המזווה וקובעה מיד רק כדי להתחייב בברכה, וזה בפשוטו גורם ברכה שאינה צריכה, שבמצב הקודם אין לו חיוב ברכה ועתה הוא עושה מעשה שגורם בזה להתחייב בברכה.

אבל באמת כאן אין זה מוגדר כגורם ברכה שאינה צריכה, שעיקר הסיבה שצריך להוריד את המזווה אינה כדי להתחייב בברכה, אלא עיקרה הוא

כשקבע בתחילה את המזווה לא בירך עליה, וא"כ לכאורה היה מקום לדון שכשמוריד וחוזר וקובעה מחדש כיון שעושה כאן מעשה קביעות יוכל לברך על זה. ובכל זאת כתב הש"ך שלא יברך, וואים מזה שסבר שכיון שבעיקר מצוות מזווה לא היה הפסק ממילא מעשה הקביעות החדשה שעושה עכשיו במזווה אינו מועיל כדי לחייבו בברכה. אבל לפי סברת הגרנ"ק שליט"א לכאורה יש מקום לדון שיוכל לברך, שכיון שבתחילה לא בירך על המזווה, הרי לענין זה מועיל מעשה הקביעות שקובע את המזווה מחדש שיוכל לברך על זה, וצ"ע. (ועיין עוד אריכות דברים בכל זה בספר "שלמי תודה", סוכות, סימן ס"ז-ס"ח, וסימן י"ד).

בדיקת המזוזות בעת חולי או צרה

והנה החזו"א לא אמר לו שיבדוק את המזוזות, אלא שיחליפם לגמרי באחרות חדשות. הסיבה שהחזו"א אמר כך זה לא קושיה, כי הרבה דברים החזו"א היה רואה מה שאחרים לא רואים, ואמר דברים שלא הבינו מדוע אמר כך ולא כך. אבל בעצם הענין שאמר להחליף את המזוזות, מצינו כעין זה בספר חסידים שלפעמים יש דבר שכלפי חוץ זה נראה מהודר בתכלית ההידור, ובאמת יש בזה חשש גדול על כשרותו. וכך כתב בספר חסידים (סימן רמ"ט), "אחד היה רגיל להתפלל בכילה שהייתה מיוחדת לו בטהרה, והיה נענה. אחר זמן היה מתפלל ולא נענה, והיה מתענה ולא הועיל. שאל לחכם, אמר לו מתפלל ומתחנן אתה בספר שרשע כתבו. אמר לו אני נתתי לכתוב לפלוני הסופר, ושכרתי אותו לכתוב על קלף שלי יפה. השיב לו החכם, כשהיה כותב לך היה לבו מלא טינא ועוולה, ואין קטיגור נעשה סניגור, לכך אין ראוי שישמע לך בעוד שאתה מתפלל בו".

בחדר שאין בו דלת, לכן כדי לחוש לשיטות שאין בו חיוב מזווה יקבע בה מזווה בלא ברכה. ואם לאחר שקבע את המזווה בפתח, התקין דלת בחדר הזה, הרי לפי השיטות שמקודם לא היה בזה חיוב מזווה הרי המזווה הזו פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, ולכן צריך להוריד את המזווה, ומיד לחזור ולקבוע שוב. אבל כתב שכשחזר וקובעה מחדש יקבענה בלא ברכה, כדי לחוש לשיטות שיש חיוב מזווה גם בלא דלת, ולשיטתם מה שמוריד וחוזר וקובע מיד מחדש אינו מוגדר כהפסק במצוות מזווה בשביל שיתחייב מחדש בברכה.

ולכאורה דבר זה שכתב שכאשר נותן דלת בחדר יוריד את המזווה ויחזור מיד ויקבענה בלא ברכה, זה דומה לסברת הגרא"ל שליט"א שהרי כאן

הרבה פעמים כשהיה בא אדם אל מרן החזון איש זצ"ל, ומבקש ממנו שיתפלל על חולה שיש לו בתוך ביתו או על צרה אחרת, היה אומר לו החזו"א שהמנהג בכלל ישראל היה תמיד, שאם ח"ו קורה איזה מאורע לא טוב בבית או באחד מבני הבית, היו בודקים את המזוזות לבדוק שאין בהם איזה פסול. שהמזווה היא משמרת על הבית, כשרואים שקורים דברים לא טובים זה סימן שחסר בשמירה של הבית, ולכן היו בודקים את המזווה לראות שאין בה פסול.

פעם אחת בא אדם לחזו"א, וביקש ברכה לזרע של קיימא, ואמר שכבר נולדו לו כמה ילדים אלא שהילדים נולדו מתים, ובא עתה לבקש מהחזו"א שיברכו ויתפלל בעדו שיתקיימו ילדיו ויוולדו חיים. אמר לו החזו"א שיעשה שני דברים, ואחד מהם היה שיחליף את המזוזות בבית במזוזות חדשות. אותו אדם קיים את דברי החזו"א, ומאז כל ילדיו נולדו חיים.

המזווה

כאן מזוזות לשבוע, וסיפר לו את סיפור המזוזות. האברך אמר, "בדיק יש לי כאן כמה מזוזות!!! קניתי היום כמה מזוזות חדשות, והנני נצרך להם רק בעוד שבועיים". ובשמחה השאיל לו את המזוזות לשבוע ימים, (כאשר הגר"צ מכון מראש שלא לזכות במזווה, בכדי שיוכל להורידה כשיצא מהדירה). ויהי לפלא!

אלא שעדיין הסיפור לא תם, הגר"צ שבכל מעשה היה רואה בו אות ורמז משמים, התחיל לחשוב, מה מרמזים לו במעשים הללו, הרי מעולם לא קרה שהגיע לדירה שאין בה מזוזות, וכאשר כבר הגיע לכזו דירה נסתבב בהשגחה העליונה בדרך נס ופלא שבדיק ימצא אברך שיש לו עכשיו מזוזות ביד, אין זה אלא רמז עליו... חשב וחשב, עד שהגיע למסקנה שזהו אות משמים שעליו ללמוד הלכות מזווה, ואכן באותו בין הזמנים ישב ולמד את הלכות מזווה מסוגיות הגמרא עד השו"ע עם המפרשים, כאשר חידושים רבים ומעניינים התחדשו באותם ימים.

הילדה שהתעוררה לחיים

עוברים להם כמה ימים בבין הזמנים הזה, כשראשו ורובו של הגר"צ עסוקים בדיני מזווה. והנה הוא מקבל טלפון מאחד מתלמידיו שמבקש ממנו להתפלל בעבור בתו הקטנה, שאינה חשה בטוב ומאושפוט כבר כמה ימים בבית החולים, והרופאים אינם מצליחים לברר את מחלתה.

הגר"צ שראשו עסוק עתה בעניני מזווה נזכר מיד בדבריו של מרן החזון איש זצ"ל שהיה אומר, שהמנהג של כלל ישראל הוא שכשקורה איזה מאורע לא טוב בבית בודקים את המזוזות. ולכן גם עתה אמר לאב שימסור את המזוזות בבית לבדיקה, לראות אם אין בהם איזה פסול או פגם.

אמר האב, רק לפני שנתיים נתתי את כל המזוזות שבבית לבדיקה, והכל היה כשר, ומה הצורך שוב לבדוק את המזווה עתה. שהרי נפסק בהלכה (שו"ע י"ד, סימן רצ"א סעיף א') שצריכים לבדוק מזווה רק פעמיים בשבע שנים, זאת אומרת כל שלש וחצי שנים, ועתה כשעברו רק שנתיים למה לבדוק שוב את המזוזות. אמר לו הגר"צ, "אל תשאל שאלות, תשלח עכשיו מיד את המזוזות לבדיקה".

האב שמע לעצה, שלח את המזוזות לבדיקה, ולתדהמתו מצאו שבמזווה שבחדרה של הבת חסרה מילה שלמה. הסופר שבדק לפני שנתיים את המזוזות בדק רק את האותיות שאין בהם פגם, ולא שם לב שחסרה בה מילה שלמה. מיד קנו מזווה חדשה, והבת התעוררה לחיים, כאילו שלא אירע לה מאומה. כאשר הרופאים עומדים בפליאה ומשתוממים על הפלא הזה שלפני רגע הילדה שכבה בחוליה חסרת אונים, ועתה התעוררה כמי שקמה משנתה ולא ניכר עליה מאומה.

הגר"צ ראה בזה הסכמה משמים שאכן צדק בהשערותו שעליו ללמוד וללמד עתה הלכות מזווה, והמשיך בכל בין הזמנים הזה לברר את ההלכות, ומיד כשהתחיל חודש אלול מסר כמה שיעורים בהלכות מזווה.

בין הזמנים הוא זמן מהזמנים שנתחדשו להם לישראל... לנוח מעמל השנה כולה, כדי לאגור כוחות חדשים ורעננים לקראת זמן אלול הקרב ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו לטובה.

בימים הללו הרבה יוצאים למקומות רחוקים וקרובים, חדשים וישנים, לשהות בהם ימים מספר, ושם כל אחד לפי דרגתו מקיים את חובת מנוחתו.

הכנות לנסיעה

שנים רבות היה הגר"צ פלמן זצ"ל נוסע לכמה ימים למנוחה קצרה, באחד מהמושבים שבסביבות ערי ירושלים, ובו קיים את מנוחתו כאשר ישב מבוקר עד ערב ספון בתוך בית המדרש על התורה ועל העבודה. בדרך כלל היה לוקח עימו תכריך מכתביו ומשיעוריו, לחזור עליהם וללכנם שוב בעומק הסוגיא. ובר בבד מיד בתחילת בין הזמנים היה מתחיל שוב ללמוד את הלכות הימים הנוראים וחג הסוכות, כדי להיות מוכן ליום קרב בימי הרחמים והסליחות בכל פרטי הדינים.

חפציו שיזדקק להם בתוך מזווה, אבל את הדברים החשובים לו מאוד אינו מניחם במזווה, אלא אווחם בידו במשך כל הדרך. כאשר הגר"צ יצא לדרך הדבר שהחזיק בידו כל הדרך היה התלית והתפילין. באחת הנסיעות כשמישהו הציע לו שהוא יחזיק במקומו את ה"טות", אמר "טלית ותפילין לא נותנים לאדם אחר להחזיק". - הרי זה דומה לאדם שמחזיק בידיו צרור יהלומים, שמרוב חשיבות יורקם אינו נותן לאחר להחזיק אותם, כך הם התפילין, המצווה שמקיימים בהם יום יום היא כה גדולה, עד שלא יתכן להפקידם ביד אחר. זה היה אצלו הדבר היקר לו מכל, הוא הרגיש שאי אפשר להניחם בתוך התיק אלא צריך להחזיקם בידו כל הזמן.

בית בלא מזווה

בשנת תשנ"ז יצא הגר"צ לנפוש כדרכו מדי שנה בשנה, וכשהגיע למקום ראה להפתעתו שאין בבית מזווה, התברר ששיפצו את הבית, ובמהלך השיפוץ הורידו את המזוזות, וכיון שהן היו ישנות והיה ספק על כשרותם הזמינו מזוזות חדשות, וצריך להמתין זמן מה עד שיגיעו החדשות. מיד אמר הגר"צ שאסור לגור בבית הזה כל זמן שאין בו מזווה, שהרי בשו"ע (י"ד סימן רפ"ו סעיף כ"ב) כתוב שהשוכר בית בארץ ישראל חייב במזווה מיד, משום ישוב ארץ ישראל. והרמ"א מוסיף, ששואל דינו כשוכר. וא"כ אסור לגור בבית הזה אפילו יום אחד בלי מזווה.

מה לעשות? יש שתי ברירות, או לנסות להשיג מזוזות מגמ"ח, או פשוט לחזור הביתה ולוותר על הנופש. כמובן שכולם מעדיפים את האפשרות הראשונה, ולא לחזור מיד כלעומת שבאו, שאחרי טירחה כה רבה עד שבאו הנה, רוצים קצת ליהנות מהמקום ולא לחזור מיד. אלא שגם זה לא היה קל להשיג גמ"ח מהרגע להרגע ואח"כ לשלוח שליח עם המזוזות.

בינתיים עד שחשבו מה לעשות, נכנס הגר"צ לבית הכנסת, ניגש לאחד האברכים ששהה בבית הכנסת, ושאל אותו אם הוא יודע היכן אפשר להשיג

דברים אחרונים שנשא ראש הישיבה הגאון רבי משה חדש זצ"ל

נאמר בפני בני הישיבה שיחי' עת סעודה שלישית שב"ק מטות תשע"ו

אני עומד לדבר דברים כדבר איש אל רעהו, אפשר לקרוא לזה שאני פושט את הפראק, וזה כי אני חושב שהדברים יהיו לתועלת.

בהיותי נער צעיר בישיבת חברון, בסוף זמן קיץ תשי"ז הייתי אז בסוף שיעור ג', הייתי אז בן שבע עשרה שנים (התחלתי ללמוד בישיבת חברון בגיל ארבע עשרה), הרגשתי ... שלא כל כך הולך לי, הרגשתי שאני לא מספיק ניצלתי ... למדנו אז מסכת גיטין, והרגשתי שאני לא יוצא מהזמן עם כל התכניות שתכננתי בתחילת הזמן. שלא תחשבו, למדתי אז בצורה שהרבה מהיושבים פה היו אומרים שאני לומד מצוין, אבל ציפיתי ליותר מזה, חשבתי שאני מסוגל ליותר, בישיבה קטנה באור ישראל למדנו יותר טוב.

אני זוכר (רה"י תיאר בדמעות) איך ניגשתי לפינה במקום שלא יראו אותי, ופשוט פרצתי בבכי ... קיבלתי על עצמי אז להתחזק בלימוד בסוף הזמן, בבין הזמנים נסעתי למירון לציון הרשב"י, וקראתי על הציון בבכיות נוראות את כל ספר התהילים. באלול למדו אז בישיבה פרק האומר, וקיבלתי על עצמי אז ללמוד במהלך זמן אלול מפרק האומר ועד סוף המסכת, לבד בלי חברותות [זה לא עצה טובה, אבל בזמנו חשבתי שכך אני אצליח לסיים את ההספקים], למדתי אז בהתמדה עצומה. חשבתי שאף אחד לא שם לב, אבל אחרי כמה ימים ניגש אלי הגאון רבי אהרן כהן זצ"ל ראש הישיבה, ואמר לי שהוא שם לב שאני לומד בהתמדה גדולה, סיפרתי לו את מה שעבר עלי ואת הקבלה שלי, הוא שאל אותי איך אני לומד, ועניתי לו שאני לומד באופן יסודי את הגפ"ת עם המהרש"א, ובנוסף אני גם רואה את הר"ן והרא"ש כשצריך, הוא המליץ לי אז להחזיק גם רשב"א מתחת הגמרא אם יהיו לי קושיות, הוא אחז שההערות של הרשב"א מאוד יוסיפו לי. בתקופה הזו עשיתי שטייגן גדול ... והיתה לי עליה עצומה.

יום אחד היה חתונה של בחור אחד מהמבוגרים בישיבה, זה היה שבועיים או שלוש בתוך אלול [אז עדיין נהגו להתחתן באלול, רק לאחר מכן כשבאלול אחד היו הרבה חתונות וזה הרס את כל הצורה של האלול, הפסיקו להתחתן באלול], הוא היה מבוגר ממני בעשר שנים אבל היה לי קשר חזק איתו בעיקר בלימוד, הוא היה מאוד חזק במהרש"א, הוא היה לומד את הגמרא ביחד עם המהרש"א, וגם אני מאוד אהבתי לראות את המהרש"א, כך היה לנו קשר מאוד חזק בלימוד, אני הרגשתי שאני חייב להשתתף בחתונה ולא ידעתי מה לעשות כי הרי זה יפגע בהספקים שלי, בזמנו היה מקובל לערוך את החופה אחר הצהריים, ואחר כך בלילה היה סעודה, בדיוק באותו יום בצהריים למדתי טוב את הסוגיה והיתה לי קושיה חזקה, התעמקתי בסוגיה ופתאום התבהר לי הסוגיה, הרגשתי כזו מתיקות, וכדרכם של אנשים כשיש משהו מתוק הם דוחים את עצמם מלעשות כל מיני דברים, דחיתי את עצמי קצת מללכת לחתונה, המשכתי להתעמק ודחיתי עוד קצת ועוד קצת. עד שפתאום אני רואה את הבחורים חוזרים מהחתונה, מיד תפסתי את עצמי, אוי, הפסדתי את כל החתונה. הרגשתי כזו הנאה, תאמינו לי שלא התחרטתי, ואל תדאגו החתונה היתה שמחה גם בלעדי.

בדרך אגב, הגאון רבי שלמה זלמן פעם הגיע לחתונה ופגש שם את הנכד שלו, הוא שאל אותו מה הוא עושה בחתונה, ענה הנכד שהוא חבר טוב של החתן הוא בא לשמח חתן, אמר לו רבי שלמה זלמן כשאני הייתי בגילך אני לא השתתפתי בחתונות, וכמה הייתי משמח אם הייתי משתתף? אם הייתי רוקד שם כמה שעות אולי הייתי משמח קצת, ורק בגלל זה, היום, כשאני מגיע לחתונה אפילו לכמה רגעים, כולם שמחים, החתן, הכלה, כל המשפחה, הידידים.

כאן הוסיף רבינו מרן ראש הישיבה זצוקללה"ה דברים שנהג תמיד לחזור עליהם

קראנו בהפטרה (ירמיה א' ד - ז) "ויהי דבר ה' אלי לאמר, בטרם אצרך בבטן ידעתך וגו' נביא לגוים נתתיך, ואמר אהה ה' הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי, ויאמר ה' אלי אל תאמר נער אנכי, כי על כל אשר אשלחך תלך ואת כל אשר אצוך תדבר". אומר הקב"ה לירמיהו הנביא שלמרות שהוא רק נער, יתחזק ללכת, שהרי 'אשלחך' כלומר שהשליחות היא מהקב"ה והוא יחזקהו ויאמצהו, ולא רק זה, אלא ש'תלך' היינו שגם הוא יתחזק לילך מכח עצמו.

וכך גם אומר הקב"ה למשה רבינו "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים, ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך וגו'" (שמות ג' י - יב). רואים שמשה רבינו היה צריך קודם להתעוררות מצד עצמו 'לכה', בכדי שהקב"ה יעזור לו ויתן לו את הכח לעשות את השליחות שלו - 'ואשלחך'.

כך מצאנו גם בנבואתו של ישעיה הנביא (ישעיה ו) "ואשמע את קול ה' אומר את מי אשלח ומי ילך לנו ואומר הנני שלחני", ששאל הקב"ה את מי אשלח, כלומר שהקב"ה יתן כח מצד מה שהוא המשלח, אבל זה רק בתנאי שיתאמץ השליח ללכת מעצמו בבחינת 'ילך לנו', וזה מה שהשיב ישעיה "הנני שלחני" כלומר שהוא מוכן ללכת מצד עצמו אבל הוא מבקש שהקב"ה יעזור לו בבחינת 'שלחני'.

יוצא מזה מוסר השכל גדול, שהרי טבע בני האדם שלא להרגיש את עצמם כיכולים לשליחויות גדולות והשיגים כבירים, אבל מי לנו גדול ממשה רבינו, וישעיהו הנביא וירמיהו הנביא, שלמרות שמצד עצמם חששו ל'מי אנכי' כלומר שאין להם מספיק כח לזה, השיב להם הקב"ה 'אנכי שלחתיך' - 'אל תאמר נער אנכי', שלמרות שהם חוששים שאין ביכולתם לבצע את השליחות, בכל אופן אם הם יתעוררו מעצמם עד כמה שיש להם כח לזה, הם יזכו לסייעתא דשמיא 'ואידך זיל גמור' ע"י הקב"ה שהרי 'אנכי שלחתיך'.

הרבה פעמים יש בחורים שאם היינו מעירים להם, לדוגמא שהוא לא מתאים ללמוד עיון או לחילופין ללמוד בקיאות וכדומה, הוא היה מאוד נפגע ממה שאומרים לו, ואותו בחור עצמו אם נשאל אותו למה הוא לא משקיע בדברים האלו, הוא יענה שהוא לא מתאים לזה "זה לא בשבילי", והלא זה פלא, אם היינו מעירים לו על זה הוא היה נפגע, ומה קרה עכשיו שהוא יכול לומר את זה על עצמו, אותם דברים בדיוק.

התשובה היא שזה מכיון שהבחור לא יודע להעריך את עצמו, כמה הוא שווה ולאיזה הישגים הוא יכול להגיע. ואותו דבר אם נאמר לבחור תתפוס חיזוק, תתפוס את עצמך, לפעמים הבחור עוניה שאין לו את הכוחות והכשרונות לזה, הוא 'לאו בר הכי'. לפעמים בחור יש לו זמן ללמוד, יש לו את הכוחות לעשות שטייגן עצום, אבל בדיוק יש לו משהו חשוב מאוד לסדר, דבר עסקנות שיכול להיעשות על ידי אחרים, ופתאום אין לו את כל היכולות שלו. צריך לדעת שאין שום צדק בדברים האלו, הדברים האלו נובעים רק מעצלות, שהם לא רוצים לראות ולנצל הכוחות הטמונים בהם.

יש בחורים שאומרים לי שהם לא יכולים, אני יודע שיש לכל אחד ואחד פה כוחות מיוחדים, אף אחד פה לא יצליח לשכנע אותי שאין לו כוחות! מקסימום הוא יצליח לשכנע שהוא מדבר דברי עצלות.

הקריאה היא לכל אחד ואחד מבני החבורה - "אל תאמר נער אנכי" תגלו את הכישורים ואת הכוחות שבכם ותנצלו אותם, ונכון שבהתחלה זה לא קל, 'שכל ההתחלות קשות' אבל 'קבלו עליכם - ומכאן ואילך יערב לכם'.

'אל תאמר נער אנכי!'

ובאותו הענין יש בנותן טעם להביא מדברי רבינו זצוקללה"ה בליל שבועות.

שמענו שבתקופה האחרונה היו הרבה חיזוקים הן בתפילה והן בתורה, בלימוד ברציפות, שלש שעות, וישר כח גדול על כך, יש הרבה בחורים שעד היום חשבו שהם לא מסוגלים ללמוד ברציפות כל כך הרבה זמן, פתאום מתגלה שהם יכולים. איך מגיעים לזה? ע"י 'קבלה' שכחה גדול שעל ידה אפשר להשיג הרבה, וכמו שהיה אומר האבא מרן המשגיח זכרונו לברכה, על הפסוק בשמות (י"ט ה) שאמר הקב"ה לעם ישראל "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי" וגו'. ופירש"י אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל ההתחלות קשות, הרי מבואר גודל כחה ועוצמתה של 'קבלה' שאע"פ שכל ההתחלות קשות מ"מ 'קבלו עליכם' וממילא 'מכאן ואילך יערב לכם'.

[נכתב מהזיכרון, ובהשלמה מדברים שהיה חוזר תמיד]

יהא רעוא שיהיו הדברים לזכרו ולעילוי נשמתו הטהורה
ונזכה במהרה לעת יקיצו נרדמים בקירוב קץ הימים

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

ברכפלד * ישיבת מיר דרדק 08-9741667 בבתי הכנסת: *אוהל תורה *חניכי הישיבות רשב"י נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס) עוצם ישיבת נר זרח פתח תקוה בבתי הכנסת: *אבי עזרי *אוהל אברהם *חניכי הישיבות גני הדר *מקוה בעש"ט קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכ"ס *היכל משה - בנה ביתך תפרח 08-9924520 לרבים המבקשים קובץ גליונות גדול (A4) ניתן להזמין מראש במוקדי ההפצה.	נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל סנהדריה 052-7171376 מקוה פאג"י עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטון) רמות ג' *ביהכ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת אשכול ביהכ"ס חניכי הישיבות שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה *ביהכ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 *ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול ישיבת הגרי"מ דרוק מבוא חורון 054-8413562 (פיינר) מודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555	בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז *חנות גל פז- ר' עקיבא 88 *חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) בבתי הכנסת: *מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) *ביהכ"ס המרכזי זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבוך) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזיער) ישיבת נחלת הלויים הדר *ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות 054-8413562 (פיינר) *ביהכ"ס המרכזי ירוחם ביהכ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס)	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קיויתי שייט אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' *ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה ביתר גבעה A *ביהכ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מן) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטון) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *הליגמן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל- רח' פרל *יד אהרון *שבת אחים היכל צבי רח' סירקין אשכנז רח' יעל בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא קהל חסידים רח' חולדה הנביאה בכוללים: *בית הלל *נחלת משה *חזון איש *פונוביז' (אוהל קדושים) *ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר
---	---	---	--

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900 | הפצה בארה"ב: 6463428424

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

קול קורא

קריאת שמע בזמנה

עש"ק לסדר "הן עם כלביא יקום" - ט' תמוז תשנ"ה

אמרו חז"ל במסכת חגיגה ט: איזהו "מעוות לא יוכל לתקון" זה שביטל קריאת שמע של שחרית או קריאת שמע של ערבית, והח"ח היה מבאר דברי חז"ל אלו, שהקורא ק"ש לאחר שעבר זמנה, הרי זה דומה לבגד שחסר בו שרוול, שאילו הבגד היה רק קרוע, אפשר לתפור אותו, אבל כשחסר שרוול אי אפשר להשלימו לנצח, והרי זה כמו שהחסיר מצות שופר או לולב או כזית מצה ר"ל, עוד אמרו במסכת ברכות סג: אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית, וערב אחד אינו קורא, דומה כמי שלא קרא ק"ש מעולם.

ולכתחילה חייבים לקיים מצות ק"ש כתיקונה, דהיינו לקרוא בזמנה עם ברכותיה כפי תקנת חז"ל, (וכדאיתא במ"ב סי' מ"ו ס"ק ל"א), ובדיעבד אם נזדמן שמתפלל עם הציבור שקוראים ברגעים האחרונים אין לסמוך על זה כדי שלא להכנס לספיקות, אלא יקרא קר"ש קודם התפילה (כל הג' פרשיות גם פרשת ציצית), ויכוין לצאת בזה ידי המצוה.

וצריך להקפיד לסיים קריאת שמע לכל הפחות חמש דקות קודם סוף הזמן, כדי שלא להכנס לספיקא דאורייתא, ויש איסור להמתין עד הרגעים האחרונים, וכדאיתא במסכת ברכות כט: שבארץ ישראל היו מקללים למי שמתפלל תפלת מנחה ברגעים האחרונים, שמא תטרף לו השעה ויעבור הזמן [רש"י שם], וכל שכן בק"ש דאורייתא שיש בזה איסור, וחלילה לזלזל בקללת חז"ל הקדושים.

ומובא בספר מחנה ישראל פ"ג, שבזכות קיום המצוה כתיקונה זוכים לשמירה מן השמים כדאיתא במדרש תנחומא פרשת לך לך אמר הקב"ה לישראל: שמרו מצותי קריאת שמע ערבית ושחרית ואני משמר אתכם שנאמר "ה' ישמרך מכל רע ישמור את נפשך".

הכו"ח לכבוד המצוה הגדולה של קבלת מלכות שמים בזמנה.

א.י.ל. שטינמן מיכל יהודה ליפקוביץ חיים קניבסקי

חיזוק זה לרפואת ד. ח. ב. ח.